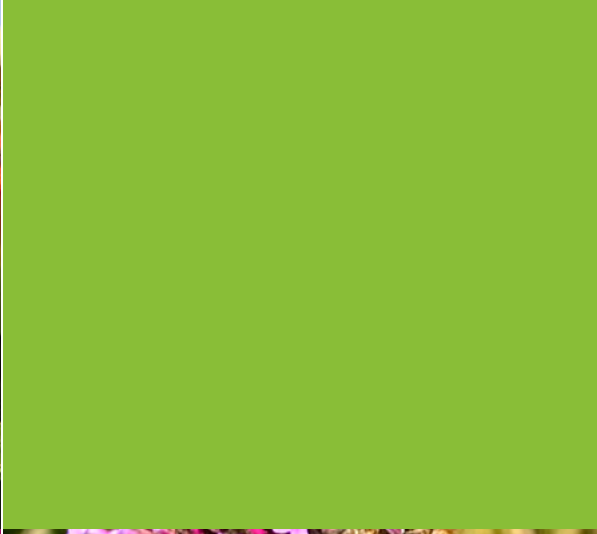

INTEGRAAL KWALITEITSPLAN OPENBARE RUIMTE OVERBETUWE

Project: Integraal Kwaliteitsplan Openbare Ruimte Overbetuwe
Projectnummer: P794-01
Registratienummer: 2020753
Auteurs: PLANTERRA BV; Jeroen Bruinenberg, Laura Barnhoorn en Martin van der Zwan
Opdrachtgever: Gemeente Overbetuwe
Datum: 13 november 2020

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	5
SAMENVATTING	6
1. INLEIDING	8
1.1. Aanleiding	8
1.2. Openbare ruimte en de waarden ervan	8
1.3. Proces van het IKP OR	10
1.4. Leeswijzer IKP OR	10
2. KADERS EN UITGANGSPOSITIE	12
2.1. Rijksbeleid	12
2.2. Gemeentelijk beleid	12
2.3. Andere beleidsstukken	14
2.4. Kwaliteit openbare ruimte	14
2.5. Tevredenheid met leefomgeving	14
2.6. Beleving van de openbare ruimte	15
3. VISIE OP KWALITATIEVE OPENBARE RUIMTE	17
3.1. Gebruik en functie staan centraal	17
3.2. Bijdragen aan maatschappelijke opgaven	17
3.3. Vervangingskansen	18
3.4. Samen met onze inwoners en ondernemers	19
3.5. Raakvlakken met de openbare ruimte	19
4. AMBITIES EN UITGANGSPUNTEN	21
4.1. Identiteit	21
4.2. Gezond en inclusief	21
4.3. Klimaatadaptatie	22
4.4. Biodiversiteit	23
4.5. Duurzaam en circulair	24
4.6. Veilig	24

5.	FUNCTIEPROFIELEN PER FUNCTIEGEBIED	26	8.	BIJLAGEN	72
5.1.	Kenmerken en gebruik	26	8.1	Kerngroepleden IKP OR	72
5.2.	Inrichtingskenmerken	26	8.2	Beschrijving van het participatietraject	72
5.3.	Participatiekansen	26	8.3	De uitkomsten van het participatietraject	73
5.4.	Beheer	27	8.4	Beleids- en onderzoeksanalyse	75
5.5.	Ambitieblad	27	8.5	Kwaliteitsniveaus uit het Kwaliteitsplan beheer openbare ruimte	77
5.6.	Conclusies en inspiratiebeelden	28	8.6	Indeling van functiegebieden per kern	78
5.7	Functieprofielen	28	8.7	Onderhoud wegen gemeente Overbetuwe	89
6.	SCENARIO'S EN FINANCIËN	57	8.8	Onderbouwing kosten openbare ruimte	91
6.1.	Onderhoud	57	8.9	Waarde van de openbare ruimte	96
6.2.	Vervanging/rehabilitatie	58			
6.3.	Ambities	58			
6.4.	Huidige budget	59			
6.5.	Verschil benodigd budget en beschikbaar budget	60			
6.6.	Thema's kwaliteit openbare ruimte	61			
6.7.	Invloed op het beheerbudget	65			
7.	IMPLEMENTATIEHOOFDSTUK	67			
7.1.	Beleid	67			
7.2.	Beheer	69			
7.3.	Structureel vervangingsbudget	69			
7.4.	Meerjarenprogrammering	69			
7.5.	Programma openbare ruimte	69			
7.6.	Participatie bij planontwikkeling	70			
7.7.	Communicatie	70			
7.8.	Evaluatie en actualisatie	70			

VOORWOORD

Zodra je de straat oploopt, ben je in de openbare ruimte. Het is belangrijk dat de openbare ruimte er verzorgd uitziet zodat alle inwoners zich prettig en veilig voelen. We zien om ons heen dat veel mensen de openbare ruimte, juist in deze coronaperiode, (her)ontdekken. Ze zien hoe belangrijk een veilige, sociale, groene en toegankelijke woonomgeving is. Voor jong en oud, gezond en kwetsbaar. Voor een ommetje in de wijk, een boodschap in het centrum en als plek om te sporten en te bewegen in de parken. Het belang van de openbare ruimte neemt toe en we zijn ervan overtuigd dat deze waardering blijvend is.

Veel oplossingen voor opgaven waar we mee te maken krijgen, denk aan wateroverlast bij hevige regenbuien, hittestress op warme zomerse dagen, de teruglopende biodiversiteit en het groeiend aantal mensen met obesitas, liggen (groten)deels in de openbare ruimte. Het stelt ons als gemeente voor de uitdaging om die openbare ruimte te onderhouden en in te richten op een manier dat deze aansluit bij de wensen van onze gebruikers.

Dit Integraal Kwaliteitsplan Openbare Ruimte is daarom juist ook geschreven vanuit het gebruik van de openbare ruimte. Onze inwoners, ondernemers en andere doelgroepen moeten kunnen doen wat ze willen in de openbare ruimte. Dat begint bij een goede basiskwaliteit waarin het onderhoud netjes wordt verzorgd, maar vraagt om een bredere blik. We zijn er dan ook trots op dat onze inwoners en ondernemers ons massaal (meer dan 500 reacties!) hebben geholpen bij het maken van de ambitie- en inrichtingskeuzes.

Samen met hen dachten we na over hoe we grote opgaven zoals klimaatadaptatie, biodiversiteit en gezondheid een plek kunnen geven in de openbare ruimte. Dit heeft geleid tot dit IKP OR dat ons als gemeente aanspoort om de openbare ruimte te blijven zien als een waardevol bezit en een plan dat onze inwoners uitdaagt om ook hun steentje bij te (blijven) dragen.

Het college kijkt ernaar uit om komende jaren samen nog meer waarde toe te voegen aan de openbare ruimte. Denk aan de maatregelen die we gaan nemen om via het beheer de biodiversiteit te verbeteren en door bij vervangingsprojecten samen met onze inwoners te werken aan een gezonde, veilige en toekomstbestendige openbare ruimte. Kortom, aan het mooier maken van onze gemeente.

Elst, november 2020

SAMENVATTING

Dit Integraal Kwaliteitsplan Openbare Ruimte (IKP OR) is de opvolger van de het Kwaliteitsplan Openbare Ruimte uit 2010. In het vorige beleidsplan regelden we hoe de openbare ruimte in stand moest worden gehouden en op welk onderhoudsniveau. In dit plan wordt voor het eerst opgeschreven dat de openbare ruimte meer is dan alleen goed beheer, maar dat de openbare ruimte ook een belangrijke functie heeft in de bijdrage aan maatschappelijke opgaven van de gemeente. Kwaliteit van de openbare ruimte is namelijk veel meer dan verzorgd en netjes beheer.

De openbare ruimte heeft naast de technische functie ook een belangrijke sociale functie. Onze openbare ruimte moet zo goed mogelijk aansluiten bij wat mensen buiten willen doen. Dit IKP OR is dan ook tot stand gekomen door te denken vanuit het gebruik. Niet overal wordt de openbare ruimte echter hetzelfde gebruikt. Op onze bedrijventerreinen staat werken centraal en in het buitengebied ligt de nadruk bijvoorbeeld op het agrarisch gebruik door de boeren, natuur, landschap en recreatie.

Zeven functiegebieden

De gemeente Overbetuwe is in dit plan vanuit die gedachte opgedeeld in zeven verschillende functiegebieden. De functiegebieden verschillen allen in gebruik en inrichting. Dit vraagt per functiegebied dan ook om een specifiek beheer, een andere participatie-aanpak en specifieke ambities. Per functiegebied is een functieprofiel gemaakt waarin dit wordt beschreven en waarin een visie wordt gegeven op de toekomstige inrichting. In deze functieprofielen wordt ook beschreven hoe we kunnen bijdragen aan maatschappelijke opgaven en waar we het beste op kunnen inzetten. Er is gekozen dit te beschrijven vanuit zes ambities op basis van de keuzes die zijn gemaakt in de Omgevingsvisie: identiteit, gezond en inclusief,

klimaatadaptatie, biodiversiteit, duurzaam en circulair en veilig. In dit traject hebben onze inwoners en ondernemers volop meegedacht over het belang van deze ambities via enquêtes en interviews.

Vaststelling en voorkeurscenario's

In dit IKP OR is, naast de visie, ook de bekostiging van de openbare ruimte uitgewerkt. Er is per scenario berekend wat er voor het onderhoud, vervanging en voor het realiseren van de ambities financieel nodig is om de huidige openbare ruimte te beheren en toekomstbestendig in te richten. Door het IKP OR en de daarbij behorende voorkeurscenario's vast te stellen wordt voor zowel het bestuur, de organisatie en de inwoners vastgelegd wat men mag verwachten van de openbare ruimte. De organisatie kan hier controle op uitoefenen en op sturen.

Samen werken we aan de uitvoering

Met inwoners en ondernemers werken we vanuit het IKP OR aan de openbare ruimte. We stimuleren onze inwoners en ondernemers om actief bij te dragen aan hun directe leefomgeving. Samen maken we een kwalitatieve openbare ruimte, waarin we prettig kunnen wonen, werken en recreëren.

1. INLEIDING

Het voorliggende beleidsplan legt de kaders vast voor de inrichting en het beheer van de Overbetuwse openbare ruimte in de komende tien jaar. In dit nieuwe Integraal Kwaliteitsplan Openbare Ruimte (IKP OR) is de strategie, de bekostiging en het beleid van de verschillende beheerdisciplines op hoofdlijnen uitgewerkt. Het is daarmee het instrument dat boven de bestaande sectorale beleids- en beheerplannen staat. In deze inleiding leest u wat de aanleidingen waren om dit plan te schrijven, welke stappen er zijn gezet om tot dit rapport te komen en leest u hoe het IKP OR is opgebouwd in de leeswijzer.

1.1. Aanleiding

Er zijn verschillenden aanleidingen geweest om dit IKP OR te maken:

- Ambities uit de Omgevingsvisie: in de Omgevingsvisie zijn voor de hele gemeente ambities vastgelegd die een grote doorwerking hebben op de openbare ruimte.
- Herijking kwaliteitsniveaus, werkwijzen en financiën: voor onder andere het actualiseren van beheerplannen en het integraal plannen van vervangingen zijn (nieuwe) kaders nodig op het gebied van kwaliteitsniveaus, werkwijzen en financiën.

Ambities uit de Omgevingsvisie

In dit IKP OR wordt gezocht naar de verbinding met de Omgevingsvisie. Er worden in deze visie tal van ontwikkelingen beschreven waarbij de oplossingen voor een deel in de openbare ruimte liggen. Denk aan uitdagingen op het gebied van klimaatadaptatie, teruglopende biodiversiteit en de afname van bewegen door de jeugd. Het rapport beschrijft wat de impact is van deze ontwikkelingen op het beheer en de inrichting van de openbare ruimte en hoe we met de openbare ruimte kunnen bijdragen aan het realiseren van de gemeentelijke ambities.

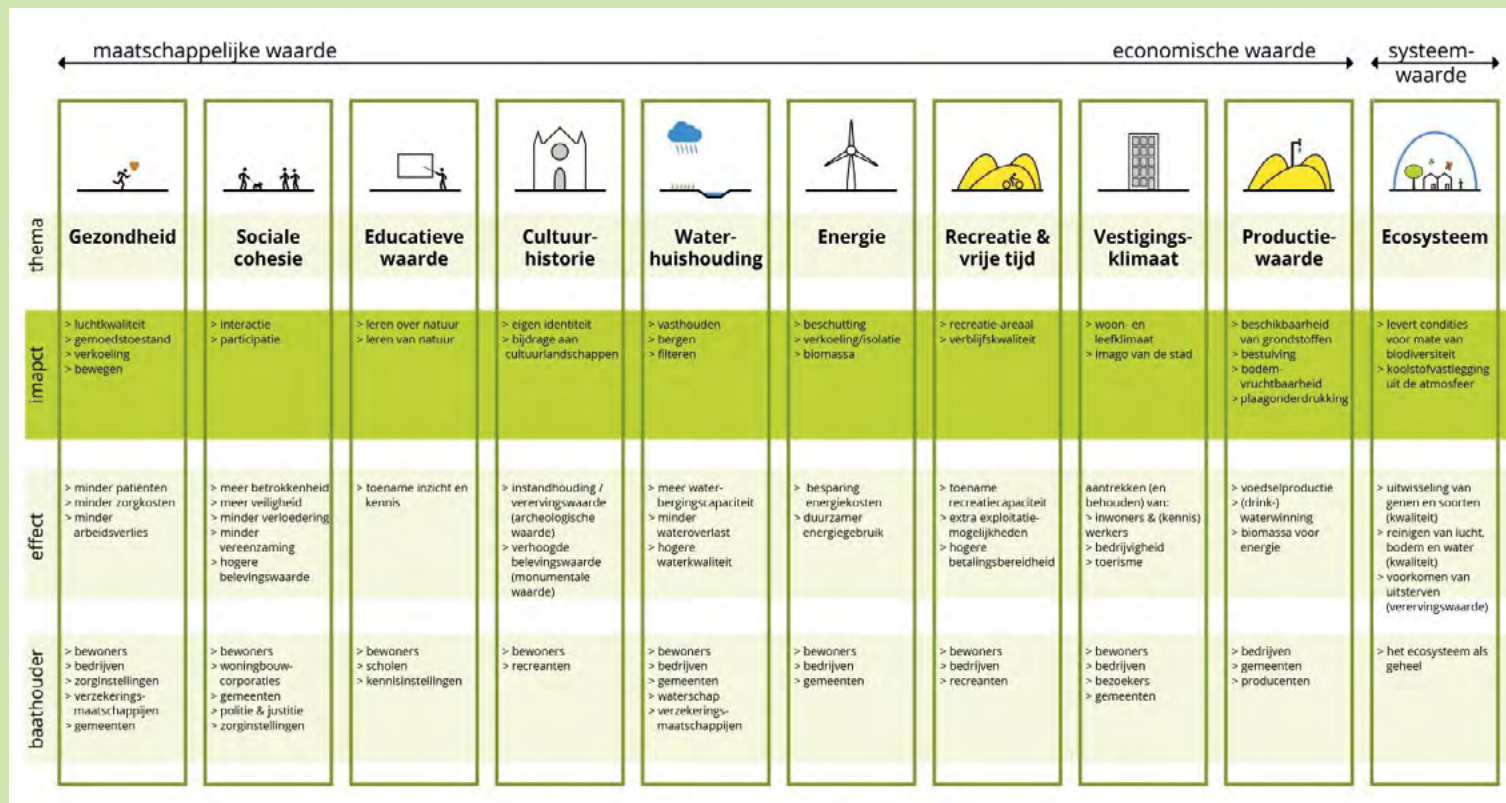
Herijking kwaliteitsniveaus, werkwijzen en financiën

In de uitvoeringsagenda 2018-2022 Overbetuwe in Bloei is opgenomen dat de gemeente het onderhoud van de openbare ruimte wil opwaarderen: “De bestaande openbare ruimte (groen, wegen, pleinen) vertoont tekenen van achterstallig onderhoud. Het onderhoudsniveau hiervan willen wij opwaarderen, ook om te voorkomen dat we anders in de verdere toekomst met nog hogere kosten worden geconfronteerd. We investeren in een hoger niveau van groenvoorzieningen en waarborgen een goed onderhoud in alle kernen en het buitengebied.”

Het IKP OR legt kwaliteiten vast voor het opstellen van beheerplannen en een meerjarenprogrammering en koppelt dit aan benodigde budgetten om het onderhoud en de vervanging goed uit te voeren. Het geeft hiermee een antwoord op de bestuurlijke wens uit de uitvoeringsagenda en biedt handvatten om samen met onze inwoners, ondernemers en andere belanghebbenden te werken aan een beheerbare en toekomstbestendige openbare ruimte. Het IKP OR draagt ook bij aan de wettelijke verplichting vanuit het BBV (artikel 9) om een programma-overstijgende paragraaf in de begroting op te nemen voor het onderhoud van de kapitaalgoederen.

1.2. Openbare ruimte en de waarden ervan

De openbare ruimte is alle openbaar toegankelijke buitenruimte die in eigendom is van de gemeente Overbetuwe. Iedereen maakt gebruik van de openbare ruimte en daarom is het belangrijk dat we de waarden ervan erkennen en begrijpen. Een kwalitatief goede openbare ruimte heeft zowel maatschappelijke als economische waarde. De openbare ruimte heeft invloed op gezond en sociaal gedrag, bijvoorbeeld door spelen, bewegen en ontmoetingen te stimuleren. Door het opslaan van regenwater, het bieden van schaduwrijke plekken en het vergroten van biodiversiteit, heeft de openbare ruimte ook een belangrijke rol in milieu- en klimaatvraagstukken. Een aantrekkelijke openbare ruimte stimuleert toerisme, langer verblijven en draagt bij aan een goed vestigingsklimaat wat de lokale economie versterkt. Kortom, de openbare ruimte kan een belangrijke bijdrage leveren aan tal van opgaven en nationale, regionale en lokale doelstellingen. In figuur 1 is dit nader toegelicht.

Klik [hier](#) voor een grote versie in bijlage 8.9

Figuur 1: Waarde van de openbare ruimte (Bron: Buck Consultants International uit Waardestelling groen in Den Haag, 2016)

Wat is de openbare ruimte?

De openbare ruimte is het netwerk van wegen, groen, meubilair, civiele kunstwerken en water, met alle bijbehorende boven en ondergrondse voorzieningen en objecten. Binnen het IKP OR wordt de openbare ruimte als volgt afgebakend:

- alle openbaar toegankelijke buitenruimte (zowel binnen als buiten de bebouwde kom);
- in eigendom van de gemeente Overbetuwe;

- in beheer en onderhoud van de gemeente Overbetuwe (de gemeente Overbetuwe houdt het in stand en heeft hiervoor middelen beschikbaar);
- de onderliggende riolering is tevens een belangrijk onderdeel van de openbare ruimte en is medebepalend voor het plannen van onderhoud aan de bovengrondse openbare ruimte. Riolering maakt formeel echter geen onderdeel van het IKP OR.

1.3. Proces van het IKP OR

Bij het opstellen van het IKP OR, voorafgaand aan het inkleuren van de ambities voor de verschillende functiegebieden, zijn inwoners en vertegenwoordigers van dorpsraden, bedrijventerreinen en winkelgebieden betrokken. Er is gekozen voor een participatievorm die COVID-19-proof is en waarbij in korte tijd veel input kon worden opgehaald: digitale enquêtes en telefonische interviews. In totaal hebben 565 inwoners, 28 leden van de dorpsraden en 5 vertegenwoordigers van bedrijventerreinen en winkelgebieden hun reactie gegeven. De betrokkenen hebben hiermee een adviserende rol. De adviezen komen terug in dit plan en kunnen worden meegewogen door college en raad.

In de enquête zijn de respondenten gevraagd naar belangrijke thema's (ambities) en voorkeuren voor inrichtingselementen en onderhoudsniveaus voor de openbare ruimte (zie figuur 1). Het participatietraject heeft gebruikers een kans geboden een advies te geven over de toekomstige kwaliteit van de openbare ruimte. In bijlage 8.2 wordt het participatietraject uitgebreid beschreven en in bijlage 8.3 is een samenvatting te lezen van de resultaten.

De wensen en behoeften van inwoners, ondernemers en dorpsraden zijn online terug te lezen via deze links:

- [Resultaten inwonersenquête \(bit.ly/IKPOR\)](https://bit.ly/IKPOR)
- [Resultaten dorpsradenenquête \(bit.ly/OndernemersIKPOR\)](https://bit.ly/OndernemersIKPOR)
- [Resultaten ondernemersgesprekken \(bit.ly/DorpsradenIKPOR\)](https://bit.ly/DorpsradenIKPOR)

Kerngroep

Daarnaast is het IKP OR tot stand gekomen door de input van een kerngroep. De kerngroep is op verschillende momenten betrokken bij het opstellen van het IKP OR met werksessies. De kerngroep bestond uit vertegenwoordigers van verschillende beleidsdomeinen (Economie, Duurzaamheid, Strategie en Projecten, Communicatie, Beheer en Openbare Ruimte). Zie bijlage 8.1 voor een complete lijst van de leden van kerngroep.

Raadsconsultatie

Voor het opstellen van het IKP OR, heeft in september 2020 een raadsconsultatie plaatsgevonden. De inbreng hiervan is verwerkt in het rapport.

1.4. Leeswijzer IKP OR

Het rapport is opgebouwd uit zeven hoofdstukken

- In hoofdstuk 2 wordt beschreven hoe het IKP OR onderdeel uitmaakt van de Omgevingsvisie en wat de huidige staat is van de openbare ruimte op basis van kwaliteitsbeoordelingen en beoordelingen van inwoners.
- In hoofdstuk 3 wordt de visie op de kwaliteit van de openbare ruimte uiteengezet en worden de keuzes toegelicht.
- Hoofdstuk 4 behandelt de ambities vanuit verschillende maatschappelijke opgaven en benoemt algemene uitgangspunten voor het beheren en inrichten van de openbare ruimte.
- In hoofdstuk 5 is per functiegebied een functieprofiel gemaakt waarin onder andere wordt beschreven wat de kenmerken van het gebied zijn, welke functies de openbare ruimte heeft, welke participatiekansen er liggen, welke onderhoudskwaliteit onze inwoners mogen verwachten en wat onze ambities zijn.
- Hoofdstuk 6 gaat in op de bekostiging van de strategie aan de hand van drie verschillende componenten: onderhoud, vervanging en ambities.
- Hoofdstuk 7 beschrijft wat de impact is van deze visie op de uitvoering. Welke stappen er moeten worden gezet om samen te werken aan de openbare ruimte. De keuzes in dit IKP OR werken onder meer door naar de beheerplannen en een meerjarenprogrammering.

2. KADERS EN UITGANGSPOSITIE

Vanuit welk punt zijn we gestart met het maken van dit IKP OR? In dit hoofdstuk wordt beschreven welk beleid is geanalyseerd en wat daarvan relevant is voor dit rapport. Er wordt gekeken naar de huidige kwaliteitsniveaus en de tevredenheid van onze inwoners en ondernemers over de openbare ruimte. Deze informatie wordt meegenomen en meegewogen in de keuzes die zijn gemaakt in dit rapport.

2.1. Rijksbeleid

Omgevingswet

Dit IKP OR sluit aan bij de geformuleerde ambities uit de Omgevingsvisie Overbetuwe 2040 en is niet strijdig met andere geldende beleidsplannen. De Omgevingsvisie is namelijk niet vrijblijvend en de ambities zijn bedoeld om te realiseren. Het is een leidraad voor het handelen voor de gemeente. Het IKP OR sluit daarom op twee manieren aan bij de Omgevingsvisie en de Omgevingswet die in 2022 wordt ingevoerd:

- Het IKP OR zoekt de verbinding met de maatschappelijke opgaven die zijn benoemd in de Omgevingsvisie Overbetuwe 2040 en maakt een financiële vertaling voor het realiseren van die ambities.
- Het IKP OR sorteert voor op de werkwijze van het programma onder de Omgevingswet en beschrijft hoe dit plan bij kan dragen aan het doelgericht en programmatisch werken in de openbare ruimte.

Landelijke opgaven

In het Deltaplan Ruimtelijke adaptatie 2018 wordt als doel gesteld dat Nederland in 2050 zo goed mogelijk klimaatbestendig en waterrobuust is ingericht tegen wateroverlast, droogte, hitte en (de gevolgen van) overstromingen. Vanaf 2020 moeten gemeenten daarvoor klimaatbestendig handelen.

In de Landelijke nota gezondheidsbeleid 2020 wordt als doel gesteld dat in 2040 gezondheid een vast onderdeel is van de belangenafweging in ruimtelijk beleid. Daarnaast is het doel om bij landelijke en decentrale beleidsontwikkeling meer verbinding tussen het fysieke en sociale domein te leggen.

De Nationale Omgevingsvisie formuleert **4 prioriteiten** voor de buitenruimte van Nederland:

1. **ruimte voor de klimaatadaptatie en energietransitie;**
2. **duurzaam economisch groeipotentieel;**
3. **sterke en gezonde steden en regio's;**
4. **toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied.**

Het IKP OR van gemeente Overbetuwe beoogt aan te sluiten op deze landelijke opgaven door, als het gaat om de openbare ruimte, ambities te formuleren op het gebied van duurzaamheid, het vergroten van biodiversiteit en klimaatadaptatie. Daarnaast zijn onze doelstellingen niet alleen voor de fysieke omgeving, maar worden ook sociale doelstellingen meegenomen, zoals spelen en bewegen en identiteit. Hiermee versterken we de verbinding tussen het sociale en fysieke domein.

2.2. Gemeentelijk beleid

Omgevingsvisie Overbetuwe 2040

In 2019 heeft de raad de Omgevingsvisie Overbetuwe 2040 vastgesteld in aanloop naar de officiële invoering van de Omgevingswet 2022. De Omgevingsvisie is een samenhangende visie met strategische hoofdkeuzes van beleid voor de fysieke leefomgeving voor de lange termijn. In de Omgevingsvisie Overbetuwe 2040 worden tal van maatschappelijke opgaven benoemd waarbij de oplossing voor een groot deel in de openbare ruimte moet worden gezocht.

Er zijn **zes ambities** voor de openbare ruimte:

1. **identiteit behouden en versterken;**
2. **bijdragen aan gezond gedrag van inwoners;**
3. **klimaatadaptief handelen;**
4. **biodiversiteit verhogen;**
5. **circulariteit stimuleren;**
6. **een betere en veiligere leefkwaliteit maken met behulp van de openbare ruimte.**

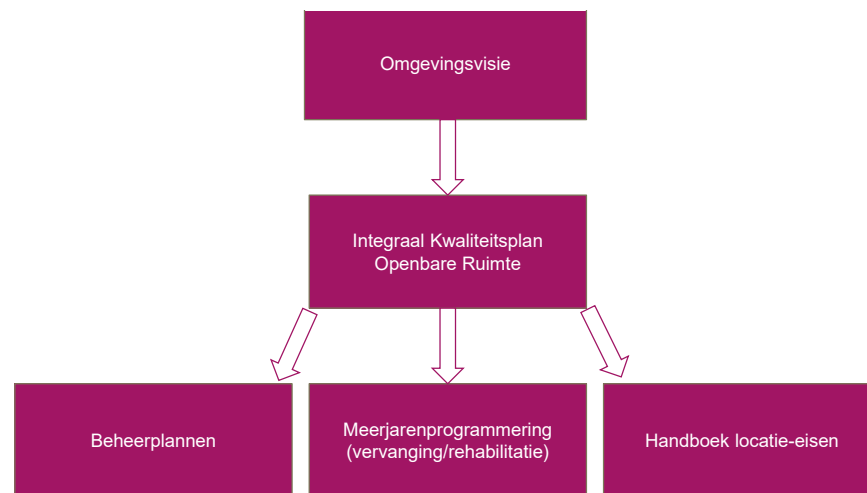
De gemeente kan de gewenste opgaven van de fysieke leefomgeving of onderdelen daarvan concreter maken door die nader uit te werken. Het programma (of programmatisch beleid) is hiervoor het instrument.

Dit beleid bevat uitgewerkte doelen, inclusief de wijze waarop ze gerealiseerd moeten worden. Door zelf als gemeente de uitvoering op te pakken óf anderen te faciliteren.

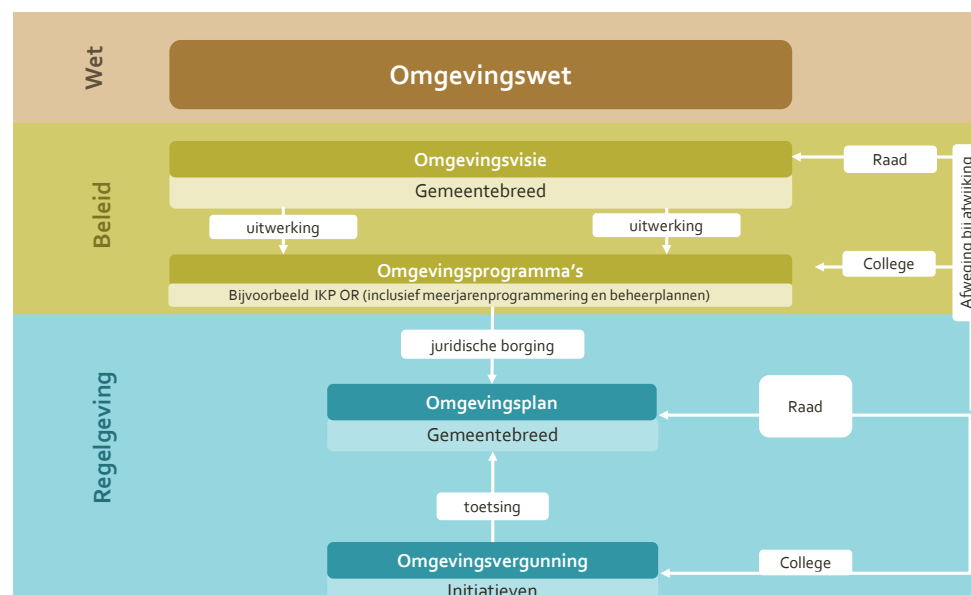
Het IKP is opgesteld in de geest van zo'n programma. De ambities van de Omgevingsvisie, en de uitdagingen die daarin zijn verwoord, werken wij in het IKP uit naar concrete kwaliteitseisen en doelen waaraan de leefomgeving moet voldoen. In de Omgevingswet staat expliciet genoemd dat de Omgevingsvisie een leidraad is voor het handelen in de gemeente. De visie is daarbij dus niet vrijblijvend; de ambities zijn bedoeld om te realiseren. We moeten ons dus goed realiseren dat bij de ambities in dit IKP voldoende middelen moeten komen om deze ook uitgevoerd te krijgen.

Via het IKP OR beogen we meer integraliteit te krijgen in de uiteindelijke uitvoering door de beheerplannen, de meerjarenprogrammering en het handboek locatie-eisen (zie figuur 2). Wanneer een weg vervangen moet worden, kijken we welke opgaven er nog meer gekoppeld kunnen worden vanuit bijvoorbeeld het sociaal domein, de energietransitie en andere technische opgaven in de openbare ruimte. Er is nog geen geld voor de opgaven in de bestaande openbare ruimte die zijn benoemd in

de Omgevingsvisie. In dit IKP OR wordt daarom ook de bekostiging van ambities voor beheer en vervangingen meegenomen.

Figuur 2: Een schematische weergave van de positie van het IKP OR (Bron: PLANTERRA)

Figuur 3: Voorbeeld: IKP OR in relatie tot Omgevingswet (Bron: PLANTERRA)

Introduceren programma Openbare Ruimte

In 2022 wordt de Omgevingswet ingevoerd. Vanaf dat moment wordt het beter mogelijk programmatisch te werken en (op verschillende manieren) programma's te introduceren die passen binnen de opzet zoals weergegeven in figuur 3. In een programma worden alle zaken die te maken hebben met de openbare ruimte geregeld om de gewenste kwaliteit te bereiken via beleidsregels en financiële instrumenten. Sommige thema's uit het IKP kunnen ook bindend worden vastgelegd in het Omgevingsplan.

Andere beleidsstukken

Naast de Omgevingsvisie is in het IKP OR ook gezocht naar de integraliteit (de verbinding) met andere beleidsvelden door informatie uit nota's, notities, routekaarten en plannen te verwerken in het IKP OR zodat dezelfde doelen worden nagestreefd en er geen tegenstrijdige uitspraken in dit plan staan.

Hiervoor is onder meer gebruikgemaakt van onderstaande stukken:

- Nota Spelen
- Economisch uitvoeringsprogramma 2019-2022
- Onderzoek toekomstbestendige bedrijventerreinen (2020)
- Landschapsonwikkelingsplan
- Nota recreatie en toerisme
- Notitie fietsnetwerk Overbetuwe
- Ruimte voor de 12+ jeugd
- Overbetuwse sportakkoord
- Nota uitgangspunten sportbeleid
- Routekaart duurzaam Overbetuwe

In bijlage 8.4 staat een inhoudelijke beschrijving van de gebruikte beleidsstukken en onderzoeken.

2.4. Kwaliteit openbare ruimte

De openbare ruimte in Overbetuwe is de afgelopen jaren beheerd volgens de uitgangspunten van het beleidsplan "Kwaliteitsplan beheer openbare ruimte" uit 2010. Dit kwaliteitsplan ging in op de gewenste onderhoudsniveaus op basis van de CROW-beeldmaatlatten, variërend van A+ (hoog) tot D (laag). In een beleidsschouw Openbare Ruimte uit 2018¹ is geconstateerd dat de technische kwaliteit van de openbare ruimte goed is en voldoet aan de gestelde eisen.

Een beleidsrapportage uit 2019² van het dagelijks onderhoud laat zien dat de kwaliteit in het dagelijks beheer onder het afgesproken niveau zit. Deze afwijkingen op dagelijks beheer zijn nog goed te herstellen door aan te sturen op het gewenste resultaat. Het te lang accepteren van deze afwijkingen kan leiden tot grotere noodzakelijke ingrepen voor herstel en daarmee ook een achterstand op de technische kwaliteit.

2.5. Tevredenheid met leefomgeving

In aanloop naar dit IKP OR is door de gemeente Overbetuwe per kern een inventarisatie³ gemaakt van de tevredenheid van inwoners met betrekking tot hun leefomgeving. Inwoners gaven te kennen dat ze zeer tevreden zijn over het wonen in de buurt, de woonomgeving en de leefbaarheid in de buurt. De gemiddelde rapportcijfers liggen rond de 8 en zijn vergelijkbaar met de rest van Nederland. Kortom, Overbetuwe is een aantrekkelijke en krachtige gemeente en scoort goed op de verschillende ranglijsten.

Samenvatting van de rapporten, de inwoners van Overbetuwe:

- voelen zich veilig;
- vinden het onderhoud van goed niveau;
- zijn tevreden over de inrichting;
- zijn te spreken over de economische kansen.

1 Beleidsschouw Openbare Ruimte, Green Engineers (2018)

2 Beleidsrapportage Openbare Ruimte, Buitengewoon (2019)

3 Beleidsonderzoek Dorpsprofielen, Dimensus (2019)

2.6. Beleving van de openbare ruimte

Tijdens het IKP OR hebben we input opgehaald bij inwoners en ondernemers over belangrijke thema's, wensen en verbeteringen voor de openbare ruimte. In bijlagen 8.2 en 8.3 staat meer informatie over het participatietraject en de uitkomsten.

Inwoners waarderen en zijn **tevreden** met:

- de natuur en met name parken binnen en buiten de bebouwde kom en het buitengebied. Park Lingezen wordt door 40% van de respondenten genoemd als voorbeeld van een prettige plek, en ook het gebied rondom Hemmen wordt vaak genoemd (15%);
- de verzorgde openbare ruimte, met name het groenonderhoud;
- de mogelijkheden en voorzieningen om te recreëren, fietsen en wandelen in het buitengebied;
- de ruimte die de natuur op veel plekken krijgt;
- de aandacht voor de biodiversiteit (zoals minder maaien, meer bloemrijke bermen en de natuur zijn gang laten gaan).

Inwoners **ergeren** zich aan:

- zwerfafval en hondenpoep;
- afval naast containers.

Verbeteringen en aanbevelingen voor de openbare ruimte zijn vooral:

- het groen behouden en waar mogelijk vergroenen;
- goed onderhoud (blijven) uitvoeren;
- meer ruimte voor de natuur en biodiversiteit;
- meer en betere mogelijkheden voor spelen en bewegen;
- beter parkeren in de woonwijken;
- betere fietsveiligheid in de dorpscentra.

Wat vinden **ondernemers** belangrijk voor de openbare ruimte? Ondernemers zijn redelijk tevreden over de winkelgebieden en bedrijventerreinen, maar zien een aantal **verbeterpunten en kwaliteiten**:

- het dorpse karakter wordt gewaardeerd, maar ondernemers willen meer aandacht voor beleving, aantrekkelijkheid en levendigheid van centra, onder andere door te vergroenen;
- fietsers en voetgangers moeten meer aandacht krijgen, onder andere door hen meer ruimte te geven, meer oversteekplaatsen en rustpunten te realiseren;
- een goede bereikbaarheid (voor alle modaliteiten) en een hoog onderhoudsniveau blijft belangrijk voor de winkelgebieden.
- ondernemers vinden de bedrijventerreinen over het algemeen redelijk aantrekkelijk;
- ondernemers zijn tevreden met het onderhoud van wegen maar vinden dat er vaker gemaaid mag worden;
- zwerfafval is een grote ergernis en maakt de omgeving onaantrekkelijk.
- op sommige plekken is de wens om wandelroutes aan te leggen.

CONCLUSIE

In de Omgevingsvisie Overbetuwe 2040 worden tal van maatschappelijke opgaven benoemd waarbij de oplossing voor een groot deel in de openbare ruimte moet worden gezocht. De ambities van dit IKP OR sluiten dan ook aan bij de Omgevingsvisie Overbetuwe 2040 en zijn niet strijdig met ander beleid. Vanaf 2022, bij invoering van de Omgevingswet, kan er binnen de openbare ruimte beter programmatisch gewerkt worden. Dit biedt kansen om een programma Openbare Ruimte te introduceren.

Inwoners zijn tevreden met hun buurt en leefomgeving. De natuur en groot groengebieden worden zeer gewaardeerd. Aandachtspunten en verbeterpunten zijn er voor het onderhoud (met name zwerfafval), de belevingswaarde en de toegankelijkheid voor fietsers en voetgangers. Een beleidsrapportage uit 2019 van het dagelijks onderhoud laat zien dat de kwaliteit in het dagelijks beheer onder het afgesproken niveau zit. Het te lang accepteren van deze afwijkingen kan leiden tot grotere noodzakelijke ingrepen voor herstel en daarmee ook een achterstand op de technische kwaliteit.

PARK LINGEZELEN

3. VISIE OP KWALITATIEVE OPENBARE RUIMTE

Hoe zorgen we voor een beheerbare, aantrekkelijke en toekomstbestendige openbare ruimte? In onderstaande paragrafen worden een viertal hoofdthema's besproken die de kern van dit rapport vormen. Aan de hand van deze thema's werken we aan een openbare ruimte die bijdraagt aan het behouden en realiseren van een prettige leefomgeving voor alle inwoners van onze gemeente.

3.1. Gebruik en functie staan centraal

Kwaliteit van de openbare ruimte is voor ons veel meer dan een mooie inrichting en verzorgd en netjes onderhoud. De openbare ruimte heeft naast een technische functie, ook een belangrijke sociale functie. De openbare ruimte moet zo goed mogelijk aansluiten bij wat mensen buiten willen doen. De openbare ruimte faciliteert mensen om bijvoorbeeld te ontmoeten en te sporten. Denk aan zitmogelijkheden in een park, verblijfskwaliteit aan het water en beweegroutes zo ver mogelijk van gemotoriseerd verkeer. Het is ons doel om aantrekkelijke plekken te maken waar verschillende gebruikers graag verblijven en zich fijn door verplaatsen.

Verschillen per functiegebied

Daarom is het belangrijk om te kijken naar het gewenste en noodzakelijke gebruik. Uiteraard kan dat verschillen per gebied. Op onze bedrijventerreinen staat werken/ondernemen centraal en in het buitengebied ligt de nadruk op het agrarisch gebruik, natuur, landschap en recreatie. In woonwijken ligt het zwaartepunt bijvoorbeeld ook op het spelen, bewegen en ontmoeten voor alle leeftijden. Dit verschil in functie en gebruik leidt tot andere keuzes voor de inrichting en het onderhoud van de openbare ruimte. Uiteindelijk is gekozen voor zeven verschillende functiegebieden. De keuze voor deze functiegebieden wordt in hoofdstuk 5 besproken.

Figuur 4: In het buitengebied staat agrarisch gebruik, recreëren, landschap en de natuur centraal

3.2. Bijdragen aan maatschappelijke opgaven

We zien dat de druk op onze openbare ruimte toeneemt. Grote maatschappelijke opgaven als wateroverlast bij hevige regenbuien, hittestress op warme zomerse dagen, de circulaire economie, obesitas en vergrijzing vragen om een integrale aanpak waarbij de openbare ruimte een belangrijke rol speelt. Onder veel van deze ambities liggen al bestaande beleidsuitgangspunten. We streven een slimme combinatie van doelen en middelen na tussen dit beleid en het voorliggende nieuwe beleid om zo “1+1=3” te bereiken. Deze opgaven en beleidsdomeinen moeten in samenhang met elkaar worden gezien.

Een toekomstbestendige openbare ruimte draagt bij aan het oplossen van de grote maatschappelijke uitdagingen en daarbij zoeken we constant naar multifunctionaliteit. Het opslaan van regenwater via een wadi kunnen we combineren met een speel- en/of natuurfunctie. Bij het kiezen van beplanting in dorpscentra kunnen we kiezen voor mooie planten, maar ook voor mooie planten die insecten aantrekken.

Parkeervakken kunnen bijdragen aan efficiënter beheer en klimaatadaptatie (zie figuur 5). Kortom, we blijven zoeken naar meerwaarde bij elke ingreep. In dit IKP OR beschrijven we per gebied met accenten in hoeverre er per maatschappelijke opgave 'quick wins' te boeken zijn. Op basis van de Omgevingsvisie zijn de volgende ambities tot stand gekomen:

- **Identiteit**
- **Gezond en inclusief**
- **Klimaatadaptatie**
- **Biodiversiteit**
- **Duurzaam en circulair**
- **Veilig**

Deze ambities in combinatie met uitgangspunten worden verder toegelicht in hoofdstuk 4.

3.3. Vervangingskansen

Tegelijkertijd zijn delen van de openbare ruimte toe aan vervanging. De inrichting van de openbare ruimte heeft geen oneindige levensduur; technisch, noch maatschappelijk. Het kan zijn dat de inrichting te oud, versleten, kapot of onveilig is. Maar ook veranderende maatschappelijke wensen en groei van de dorpen als geheel leiden tot een vraag tot vervanging om nieuwe functies en gebruik mogelijk te maken. En tot slot verandert ook onze smaak, de inrichting van 30, 40 of 50 jaar geleden wordt nu soms te sober, gedateerd, ouderwets en onaantrekkelijk gevonden.

Vernieuwing vraagt investeringsbudgetten, maar biedt ook veel kansen om opgaven te koppelen. Buurten waar grote ingrepen plaatsvinden, zoals het vernieuwen van een weg of een riolering of het aanleggen van een

Figuur 6: Vervangingskansen in de Bloemenbuurt, Heteren

warmtenet, bieden veel kansen. Kansen om buurten direct in te richten op een manier die bijdraagt aan opgaven op het gebied van klimaatadaptatie door bijvoorbeeld te vergroenen. Kortom, de investeringen die we toch moeten doen rond vervangingen van de openbare ruimte of andere externe opgaven zoals een warmtenet, bieden kansen om de ambities gericht in te vullen. Dit IKP OR, inclusief het uitvoeringshoofdstuk, biedt samenhang in de maatregelen die we nemen en de inrichtingskeuzes die we maken.

Geef meerwaarde door functies in de openbare ruimte te stapelen

Voorbeeld: Parkeervak

Figuur 5: Hoe een parkeervak meerdere functies kan hebben (Bron: Stadswerk)

3.4. Samen met onze inwoners en ondernemers

We werken aan de uitdagingen samen met onze inwoners en ondernemers. Inwoners en ondernemers kunnen en willen steeds vaker eigen keuzes maken over onderwerpen die de leefbaarheid in hun eigen straat of buurt raken. Door een grotere betrokkenheid van inwoners en ondernemers wordt de sociale binding verstevigd en kunnen we tot betere plannen komen om een hogere kwaliteit te bereiken voor de openbare ruimte. Wij omarmen actief burgerschap en doen een beroep op de inbreng en creativiteit van inwoners en ondernemers om mee te denken over de inrichting en het beheer van openbare ruimte. Zij kennen tenslotte hun wijk, dorp of bedrijventerrein het beste en met hun ideeën en steun kunnen we betere ontwerpen maken en mensen enthousiasmeren om ook zelf aan de slag te gaan.

3.5 Raakvlakken met de openbare ruimte

De nieuwe opgaven voor de openbare ruimte vragen om een andere samenwerking tussen inwoners, ondernemers en de gemeente. De opgaven liggen namelijk niet alleen in de publieke ruimte, maar ook op het private terrein. De gemeente kan bewoners en ondernemers stimuleren om ook mee te doen. Een voorbeeld is het klimaatbestendig maken van de dorpscentra, waarbij ook maatregelen op private terreinen noodzakelijk zijn om de doelen te halen. Denk dan aan het tegengaan van het 'verstenen' van particuliere terreinen of het overtuigen van inwoners en ondernemers om te stoppen met het toepassen van chemische middelen, om te kiezen voor het aanleggen van groene gevels en daken en het afkoppelen en infiltreren van hemelwater op eigen terrein. Zeker als zij verantwoordelijkheid nemen en in hun leefomgeving bij willen dragen aan thema's die ten goede komen aan de (duurzame) toekomst en het collectief (rolinvulling Omgevingsvisie, in lijn met zorgplicht Omgevingswet). De grootste effecten worden bereikt als we samenwerken en als we gebruik maken van de creativiteit en ideeën van inwoners en ondernemers.

CONCLUSIE

Kwaliteit van de openbare ruimte is voor ons veel meer dan een mooie inrichting en verzorgd en netjes onderhoud. In totaal hanteren we vier hoofdprincipes in onze visie om te zorgen voor een beheerbare, aantrekkelijke en toekomstbestendige openbare ruimte:

- 1. De openbare ruimte moet zo goed mogelijk aansluiten bij wat mensen buiten willen doen. Het gewenste gebruik staat centraal.**
- 2. De openbare ruimte draagt op tal van manieren bij aan maatschappelijke opgaven. We proberen deze maatschappelijke opgaven zoveel mogelijk te koppelen en we zetten in op multifunctionaliteit.**
- 3. Noodzakelijke vervangingen bieden grote kansen voor verbetering van de openbare ruimte.**
- 4. Samen met inwoners en ondernemers werken we vanuit het IKP OR aan een verdere uitwerking via beheerplannen en we stimuleren onze inwoners en ondernemers invulling te geven aan hun zorgplicht voor de leefomgeving, onder andere door hen (waar mogelijk) een bijdrage te laten leveren aan opgaven op het private terrein.**

4. AMBITIES EN UITGANGSPUNTEN

We zien grote kansen om met de openbare ruimte bij te dragen aan maatschappelijke opgaven. Aan de hand van ambities formuleren we ontwikkelingen en beschrijven we de kansen in de openbare ruimte om een bijdrage te leveren aan de opgaven. Op basis van de Omgevingsvisie gaan we uit van de volgende zes ambities:

1. Identiteit
2. Gezond en inclusief
3. Klimaatadaptatie
4. Biodiversiteit
5. Duurzaam en circulair
6. Veilig

Per ambitie is beschreven of er een link is met bestaand beleid en welke wensen en behoeften er uit het participatietraject komen.

4.1. Identiteit

Elk dorp in de gemeente Overbetuwe heeft zijn eigen ontstaansgeschiedenis met elementen en structuren die nog te herkennen zijn in de openbare ruimte. Vasthouden aan deze elementen versterkt de herkenbaarheid en verbondenheid van inwoners met het dorp en de gemeente. Naast deze historische identiteit ontleent een functiegebied ook identiteit aan kenmerkende functies en een kenmerkende inrichting waarmee een gebied aantrekkelijker en onderscheidend wordt. Nieuwe (grootschalige) ontwikkelingen mogen niet leiden tot het afzwakken van kenmerkende karakteristieke eigenschappen.

Met de inrichting van de openbare ruimte versterken we de historische structuren en accentueren we bestaande historische en unieke elementen. Vooral in het buitengebied en langs de hoofdstructuur zijn karakteristieke landschapselementen volop te zien terwijl in de centra en bij de OV-knooppunten wordt gewerkt aan identiteit door te werken aan aantrekkelijkheid en onderscheidenheid.

Figuur 7: Karakter en identiteit van gemeente Overbetuwe

Ook onze inwoners en dorpsraden zien dat juist in de dorpscentra kansen liggen. In de woonwijken en bedrijventerreinen is de identiteit van de openbare ruimte van minder groot belang en hoeft minder te worden vastgehouden aan de huidige uitstraling en identiteit.

4.2. Gezond en inclusief

De openbare ruimte stimuleert gezond gedrag zoals bewegen en ontmoeten en beschermt tegen negatieve invloeden zoals luchtvervuiling en geluidsoverlast. Dat kan op tal van manieren. Verschillende wetenschappelijke onderzoeken hebben aangetoond dat mensen die gebruik kunnen maken van een (groene) openbare ruimte minder gezondheidsproblemen hebben en bij ziekte sneller opknappen. Een inclusieve openbare ruimte is toegankelijk voor verschillende groepen in de samenleving. In het participatietraject geven inwoners en dorpsraden aan dat ze graag meer groen en meer natuurlijke speelaanleidingen willen. Inwoners en dorpsraden geven ook aan dat de openbare ruimte vooral in woonwijken, parken en het buitengebied een functie moet hebben gericht op spelen, bewegen en ontmoeten.

Vanuit de gemeente zetten we vooral in woonwijken in op trends en nieuwe vormen van gebruik in de openbare ruimte.

Uitgangspunten:

- De behoefte om te sporten groeit. Als gemeente faciliteren we dat door openbare sport- en speelaanleidingen te maken en beweegroutes aan te leggen vanuit de woonwijken die in verbinding staan met het buitengebied.
- Op bedrijventerreinen verbeteren we de faciliteiten om te wandelen via (informele) wandelpaden.
- We kiezen voor meer natuurlijk en avontuurlijk spelen door het aanleggen van natuurlijke speelaanleidingen en combineren dit met gevarieerde formele speelruimtes.
- We werken aan inclusieve openbare ruimten door ouderen en mensen met een handicap te faciliteren via ontmoetingsplekken, voldoende zitplekken langs belangrijke wandelroutes en met veilige en comfortabele wandelpaden.

72% van de respondenten wil in de woonwijken liever meer ruimte voor groen dan voor parkeren.

77% van de respondenten wil in de dorpscentra liever meer ruimte voor voetgangers dan voor parkeren.

COVID-19

Elke pandemie in de geschiedenis biedt lessen voor een gezonde leefomgeving, en dat is nu niet anders. In de COVID-19-crisis zijn we meer aangewezen op onze directe woonomgeving. Veel mensen ontdekken hoe belangrijk een veilige, sociale, groene en toegankelijke woonomgeving is. Voor jong en oud, gezond en kwetsbaar. Voor een ommetje, een boodschap en als plek om te sporten en te bewegen. We ervaren door het coronavirus het belang van sociale ontmoeting in de openbare ruimte. Hoe kan onze directe omgeving ontmoeting met anderen blijvend faciliteren? Het vraagt een publieke ruimte en de juiste voorzieningen die hiertoe uitnodigen, voor iedereen. Het COVID-19-virus kan een katalysator worden om nog harder te werken aan een gezonde fysieke leefomgeving waarin ruimte is om te sporten, te ontspannen en elkaar veilig te ontmoeten.

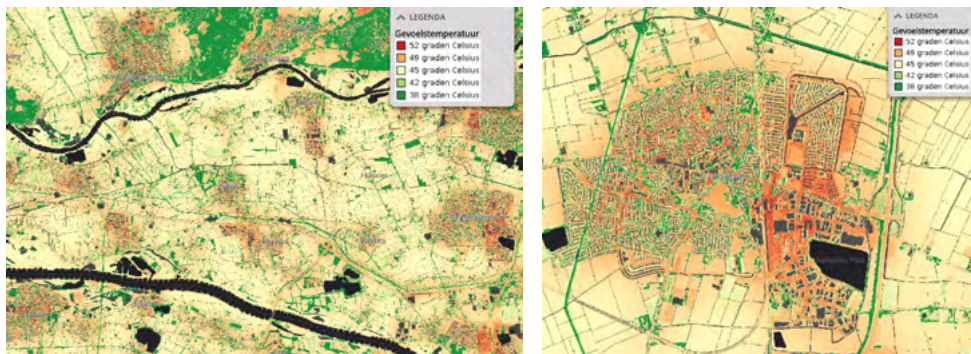
4.3. Klimaatadaptatie

Hoe richten we onze openbare ruimte zo in dat de negatieve effecten van klimaatverandering worden bestreden. Een klimaatadaptieve openbare ruimte zet in op:

- het terugdringen van wateroverlast bij piekbuien;
- het verminderen van droogte in lange warme periodes;
- het beperken van hittestress in de bebouwde gebieden;
- daarbij zoeken we naar mogelijkheden om de inwoners te laten profiteren van de voordelen die klimaatverandering biedt (kwaliteit).

In Overbetuwe is onder andere hittestress en wateroverlast een belangrijk onderwerp in stenige dorpscentra en op bedrijventerreinen. Door deze gebieden meer te vergroenen en meer grote bomen te plaatsen, kunnen we in de openbare ruimte effecten van hitte en wateroverlast verminderen. We kunnen deze problematiek echter niet alleen oplossen. Daarvoor is hulp nodig van inwoners en het bedrijfsleven. Door de bewustwording voor klimaatadaptatie te vergroten kunnen de problemen met wateroverlast (en ook hitte/droogte) gezamenlijk aangepakt worden. Een groot deel van het verhard oppervlak in de dorpen (tuinen, platte daken) en bedrijventerreinen is namelijk in privaat eigendom. Ook in het participatietraject zien verschillende groepen het belang van het bestrijden van hittestress en wateroverlast, maar geven hier voor alle gebieden gemiddelde prioriteit aan. Belangrijke uitgangspunten voor ons zijn:

- Bij elke ruimtelijke ontwikkeling worden de mogelijkheden voor klimaatadaptatie afgewogen. Zowel vanuit gemeentelijk perspectief voor de openbare ruimte, als voor particulieren en private partijen.
- Waterberging en buffering van (hemel)water moet zichtbaar zijn in de openbare ruimte en samengaan met het versterken van de landschappelijke karakteristiek en ecologische potentie.
- Vanuit de gemeente worden initiatieven opgezet om inwoners, ondernemers en organisaties te stimuleren ook bij te dragen aan klimaatadaptatie.

Figuur 8: Hittestresskaart gemeente Overbetuwe (links) en Elst (rechts) (bron: hittestress.nu).

4.4. Biodiversiteit

Door verscheidenheid in soorten en leefgebieden en genetische variatie binnen soorten ontstaat biodiversiteit. Gebleken is dat de biodiversiteit in het stedelijk gebied tegenwoordig gemiddeld hoger is dan de biodiversiteit in het agrarisch gebied. In het participatietraject is duidelijk naar voren gekomen dat een groot deel van onze inwoners wil dat in de openbare ruimte volop wordt ingezet op het stimuleren van de biodiversiteit.

Voor het buitengebied (92%), parken (84%), maar ook voor woongebieden (58%) geven mensen aan dat biodiversiteit een belangrijke functie is die de openbare ruimte vervult.

Dit is ook te zien in de keuze voor inrichtingselementen waarin veel mensen kiezen voor groene parkeervakken, wilde bermen en groen verkiezen boven parkeren.

92% van de respondenten vindt biodiversiteit een belangrijk thema voor het buitengebied.

87% van de respondenten wil liever groene stoepen dan brede (stenige) stoepen in de woonwijken

In de openbare ruimte liggen veel mogelijkheden om op verschillende schaalniveaus biodiversiteit te vergroten. Dat kan met behulp van bijvoorbeeld bloemrijke bermen, vroegbloeiende bollen en laatbloeiers voor insecten, bijvriendelijke eenjarige bloemmengsels en oeverbeplanting. Voldoende variatie in het assortiment zorgt ervoor dat verspreiding van ziektes en plagen wordt belemmerd. Kinderen en bewoners maken we meer bewust van het belang van biodiversiteit. Biodiversiteit vergroten we als volgt:

- We kiezen vooral voor bloeiende en vruchtdragende beplanting zodat niet alleen mensen maar ook dieren (insecten, vogels, etc.) profiteren van het openbaar groen.
- We zetten in op het verbeteren van de ecologische verbindingen van de woonwijken met het buitengebied door het aanleggen van bijenlinten en het ecologisch onderhouden van bermen.
- Inwoners en ondernemers stimuleren we om een bijdrage te leveren door insectenhôtels en vogelkastjes op te hangen en in overleg met agrariërs kunnen we bermen op een ecologische manier onderhouden of bloemrijke akkerranden creëren.
- Het gedachtegoed van Tiny Forests gaan we in het buitengebied op de oeverwal vormgeven door de aanleg van grotere duurzame bospercelen.

Tiny Forest

Een Tiny Forest is een tijdelijk dichtbegroeid, inheems bos ter grootte van een tennisbaan. Een Tiny Forest is niet alleen een prettige plek voor vlinders, vogels, bijen en kleine zoogdieren, maar ook voor mensen. Kinderen leren in het buitenlokaal over de Nederlandse natuur en buurtbewoners ontmoeten elkaar op een prettige en gezonde plek. Een Tiny Forest stimuleert biodiversiteit, brengt natuurbeleving dichterbij, vergroot de waterbergingscapaciteit, verbetert de luchtkwaliteit, en gaat hittestress tegen. Tot slot heeft een bos een positief effect op de gezondheid: meer natuur in de buurt kan zorgen voor minder stress en stressgerelateerde klachten. In Overbetuwe is over het algemeen meer ruimte dan in steden. We kiezen ervoor om de ruimte in het buitengebied te benutten om duurzaam bos aan te leggen en daardoor meer resultaat te boeken.

4.5. Duurzaam en circulair

Steeds meer gemeenten streven naar een duurzame, circulaire en energieopwekkende openbare ruimte. Hiermee kunnen we een bijdrage leveren aan het terugdringen van de CO₂-uitstoot en de wegwerpeconomie tegengaan. Denk aan het hergebruiken van snoeiafval, gerecyclede bankjes en het uitvoeren van werkzaamheden met elektrische apparatuur. In het participatietraject is dit thema niet genoemd als een van de thema's met prioriteit, maar in de Omgevingsvisie staat de ambitie beschreven om als gemeente een stimulerende rolinvulling te kiezen op dit gebied. Ook door de kerngroep is deze ambitie nogmaals benadrukt. Het is onze taak om mensen in de openbare ruimte te inspireren, om ze na te laten denken over duurzaamheid en het goede voorbeeld te geven. Niet alleen op grote schaal, maar ook met kleine ingrepen en innovaties. We zetten in op duurzaamheid en circulariteit door:

- op plekken waar veel mensen komen zoveel mogelijk te werken met circulaire materialen (op plekken als rustpunten, centra en OV-knooppunten);
- bij de aanleg en herinrichting van de openbare ruimte zoveel mogelijk de combinatie te zoeken van duurzaamheid en functionaliteit;
- het onderhoud van de openbare ruimte verder te verduurzamen door middel van de inzet van duurzame apparatuur, middelen en methodes.

4.6. Veilig

Een succesvolle openbare ruimte is veilig. Dat wordt ook beaamd in het participatietraject door onze inwoners en ondernemers. Tegelijkertijd voelen onze inwoners zich relatief veilig ten opzichte van andere gemeenten zoals blijkt uit de dorpsprofielen.

De inrichting is hiervoor van groot belang. Inrichting en beheer van de openbare ruimte beïnvloedt ons gedrag bewust en onbewust. Een dorpsstraat met gevaarlijke verkeerssituaties kan ervoor zorgen dat plekken in het centrum vermeden worden. Een bedrijventerrein met veel rommel en vandalisme kan leiden tot minder sociaal gedrag en ervoor zorgen dat de omgeving als minder aantrekkelijk wordt ervaren. Soms geeft de openbare ruimte een onprettig gevoel, door bijvoorbeeld achterstanden in het onderhoud, blinde muren of zichtbaar vandalisme.

Een veilige openbare ruimte is vaak ook een autoluwe openbare ruimte, iets wat veel inwoners in de enquête aangeven als wenselijk. Uitgangspunt is dat bij de inrichting en beheer van de openbare ruimte rekening wordt gehouden met het aspect veiligheid en het gevoel van veiligheid (sociale veiligheid).

82% van de respondenten vindt schoon, heel en veilig een belangrijk thema voor de bedrijventerreinen.

CONCLUSIE

In het vorige beleidsplan regelden we hoe de openbare ruimte in stand moest worden gehouden en op welk kwaliteitsniveau. In dit plan wordt voor het eerst opgeschreven dat de openbare ruimte om meer vraagt dan alleen goed beheer. Aandacht voor de belangrijke functies van de openbare ruimte in de bijdrage aan maatschappelijke opgaven van de gemeente is minstens zo belangrijk.

Vanuit zes thema's (identiteit, gezond en inclusief, klimaatadaptatie, biodiversiteit, duurzaam en circulair, veilig) is beschreven hoe de openbare ruimte bijdraagt aan een prettige fysieke leefomgeving. In het volgende hoofdstuk wordt op basis van deze ambities per functiegebied een differentiatie gemaakt met behulp van lichte en sterke accenten. Op sommige gebieden liggen namelijk meer kansen en behoeften dan in andere.

5. FUNCTIEPROFIELEN PER FUNCTIEGEBIED

De gemeente Overbetuwe is in dit plan opgedeeld in zeven verschillende functiegebieden. De functiegebieden verschillen alle in gebruik en inrichting. Dit vraagt per functiegebied om een specifiek beheer, een andere participatie-aanpak en eigen ambities. Per functiegebied is daarom een functieprofiel gemaakt (zie paragraaf 5.7). Voor elk functiegebied geldt dat het gebruik wezenlijk verschilt. Op OV-knooppunten moeten mensen snel de weg kunnen vinden, tijdelijk kunnen verblijven in afwachting van de trein en mensen kunnen ophalen en afzetten. In parken daarentegen ligt de focus op prettig wandelen, sporten en ontspannen.

Dit zijn de functiegebieden:

- Dorpscentra en lokale voorzieningen
- Woongebieden
- Buitengebied
- Bedrijventerreinen
- Groot groengebieden
- Hoofdstructuur
- OV-knooppunten

De begrenzing van de functiegebieden is niet statisch. Ontwikkelingen kunnen vragen om aanpassing van de begrenzingen. Zo kan, als het centrumproject “Hart van Heteren” gerealiseerd is, het gewenst zijn de begrenzing aan te passen.

Opbouw functieprofielen

De functieprofielen zijn opgebouwd volgens een vast stramien in de volgorde:

- kenmerken en gebruik;
- inrichtingskenmerken;
- participatiekansen;
- beheer;
- ambitiebladen;
- conclusie en inspiratiebeelden.

Hieronder wordt toegelicht waarom de functieprofielen deze elementen bevatten.

5.1. Kenmerken en gebruik

Het is ons doel om aantrekkelijke plekken te maken waar verschillende gebruikers graag verblijven en zich fijn door verplaatsen. We willen dat de openbare ruimte zo goed mogelijk aansluit bij wat mensen buiten willen doen. Om dat doel te bereiken, beschrijven we de kenmerken en gebruik van de openbare ruimte per functiegebied.

5.2. Inrichtingskenmerken

Door het gebruik te beschrijven, wordt het mogelijk om te bepalen welke inrichtingskenmerken er aanwezig zouden moeten zijn. Hoe kunnen we als gemeente een bijdrage leveren aan het stimuleren van het gewenste gebruik met onze inrichting? In het buitengebied willen gebruikers bijvoorbeeld graag recreëren, dan moeten er faciliteiten zijn die recreatie stimuleren en aangenaam maken. Denk aan voldoende rustplekken met picknicktafels, heldere bewegwijzering en veilige fietspaden door aantrekkelijke gebieden.

5.3. Participatiekansen

De openbare ruimte maken we samen met onze inwoners en ondernemers. Er gebeurt al veel in de gemeente en dat wordt beschreven in de functieprofielen, maar in elk functieprofiel gaan we ook dieper in op de kansen die er liggen om participatie te stimuleren. Wat willen we zelf blijven onderhouden en waar liggen kansen om onze inwoners en ondernemers nog meer te betrekken bij de openbare ruimte?

5.4. Beheer

Het onderhoud heeft invloed op de kwaliteit van de openbare ruimte. Het onderhoud wordt uitgevoerd op basis van beeldkwaliteit waarbij wordt gewerkt met behulp van herkenbare foto's en eisen aan de hand van kwaliteitshandboeken en beeldbestekken. Dit maakt het mogelijk om belanghebbenden binnen en buiten de organisatie beter te informeren over de doelstellingen en de resultaten van de verschillende beheermaatregelen. De landelijke standaard voor beeldkwaliteitsniveaus en bijbehorende beeldmeetlatten zijn opgenomen in de Kwaliteitscatalogus openbare ruimte 2018 van CROW. A+ is hierbij het hoogste niveau en D het laagste. Wanneer we in de gebiedsanalyses spreken over BIO+, dan werken we niet volgens de CROW-normen, maar staat de biodiversiteit voorop en niet beeldkwaliteit (zie kader). Via beheermaatregelen kunnen we sturen op deze kwaliteiten. Het beheer van bomen vindt plaats op basis van het Handboek bomen. Het bomenonderhoud is technisch en valt daarmee buiten de CROW-beeldkwaliteit.

BIO+

In het onderhoud kunnen we als gemeente keuzes maken met het oog op het versterken van biodiversiteit. Binnen CROW-beeldkwaliteit komt deze vorm van beheren uit op D-niveau. Wanneer we in de gebiedsanalyses spreken over BIO+, dan werken we niet volgens de CROW-normen, maar staat de biodiversiteit voorop en niet beeldkwaliteit.

Het gaat dan bijvoorbeeld om ander beheer voor het creëren van bloemrijke bermen, oeverbeplanting, zoombeplanting, nest- en schuilgelegenheden onder andere voor vogels, egels en insecten en recyclen van voedingsstoffen en verbeteren van bodemkwaliteit door het laten liggen van blad.

Geen onderdeel van BIO+ is het vergroten van biodiversiteit door het aanpassen van de inrichting of toevoegen van elementen aan de inrichting denk bijvoorbeeld aan bloembollen, nestkasten, insectenhôtels, verlagingen in bermen, water laten afstromen naar gras of beplantingsvakken. BIO+ gaat uitsluitend om beheermaatregelen die een positieve invloed hebben op het vergroten van de biodiversiteit.

5.5. Ambitieblad

In 2019 is onze Omgevingsvisie Overbetuwe 2040 vastgesteld in aanloop naar de officiële invoering van de Omgevingswet in 2022. Deze visie is niet vrijblijvend en de ambities zijn bedoeld om te realiseren. Het is een leidraad voor het handelen voor de gemeente. In de Omgevingsvisie worden tal van maatschappelijke opgaven benoemd waarbij de oplossing voor een groot deel in de openbare ruimte moet worden gezocht. In dit IKP OR worden zes ambities benoemd op basis van de Omgevingsvisie:

- Identiteit
- Gezond en inclusief
- Klimaatadaptatie
- Biodiversiteit
- Duurzaam en circulair
- Veilig

Alle ambities zijn belangrijk, maar in sommige functiegebieden zijn de mogelijkheden beperkt. Per functiegebied en per thema maken we dan ook een keuze voor het accent (licht, gemiddeld of sterk) en beschrijven we waar we op in gaan zetten.

- Licht accent (★): Wanneer een licht accent wordt toegekend zijn er geen grote kansen in termen van ruimtelijke mogelijkheden om de openbare ruimte op die ambitie te verbeteren, is het weinig benoemd in het participatieproces en wordt het in ander beleid niet of nauwelijks beschreven. Er wordt daarom niet proactief op ingezet. Bij toekomstige ontwikkelingen kijken we wel altijd welke mogelijkheden er zijn om maatregelen in te passen per ambitie. Maatregelen hoeven daarbij niet altijd zichtbaar te zijn in de openbare ruimte. Als er geen noodzaak is om maatregelen te nemen, kan de openbare ruimte op een standaard wijze worden ingericht.
- Gemiddeld accent (★★): Wanneer een gemiddeld accent wordt toegekend liggen er mogelijkheden voor de openbare ruimte om die ambitie te verbeteren en is het in het participatieproces gemiddeld belangrijk gevonden door de inwoners. Bij ambities met een gemiddeld accent wordt er proactief gekeken of er quick wins te behalen zijn die

niet duur zijn. Bij nieuwe ontwikkelingen worden er ingrepen gedaan die bijdragen aan het verbeteren van de ambitie. Afhankelijk van de kansen kunnen dat veel of weinig ingrepen zijn.

- Sterk accent (★★★): Bij een sterk accent zijn er veel mogelijkheden en quick wins, is er een sterke behoefte vanuit inwoners, dorpsraden en ondernemers en is er ook veel ambitie vanuit de gemeente. In die functiegebieden wordt actief gezocht naar mogelijkheden om maatregelen toe te passen, ook als hier bijvoorbeeld nog geen directe aanknopingspunten zijn vanuit een vervangingsopgave. Bij nieuwe ontwikkelingen worden er altijd maatregelen meegenomen voor dit thema en de maatregelen worden zoveel mogelijk zichtbaar in de openbare ruimte aangebracht.

De keuze voor de accenten draagt bij aan een op te stellen afwegingskader voor de meerjarenprogrammering en helpt om per kern het gesprek aan te gaan over de gezamenlijke ambities.

5.6. Conclusies en inspiratiebeelden

De functieprofielen eindigen met een samenvatting van de kwaliteitsbijstelling en inspiratiebeelden. Wat gaan we anders doen ten opzichte van het huidige Kwaliteitsplan beheer openbare ruimte uit 2010? Hoe verandert het onderhoud en op welke ambities zetten we extra in? De functieprofielen worden verder toegelicht met inspiratiebeelden van mogelijke ingrepen in de openbare ruimte. Deze beelden maken het visueel en begrijpelijk voor een ieder.

5.7 Functieprofielen

In de komende paragrafen leest u per functiegebied het uitgewerkte functieprofiel.

- 5.7.1 Dorpscentra en lokale voorzieningen
- 5.7.2 Woongebieden
- 5.7.3 Buitengebied
- 5.7.4 Bedrijventerreinen
- 5.7.5 Groot groengebieden
- 5.7.6 Hoofdstructuur
- 5.7.7 OV-knooppunten

5.7.1

DORPSCENTRA EN LOKALE VOORZIENINGEN

Kenmerken

De dorpscentra van Elst en Zetten hebben een (sub)regionale functie. Er is een relatief groot winkelaanbod met bijbehorende voorzieningen om langer te kunnen verblijven. Voor bezoekers zijn de centra makkelijk bereikbaar en er is voldoende parkeergelegenheid. Je kunt er met plezier winkelen, een terrasje pakken en genieten van de weekmarkt, braderieën en muziekoptredens.

Het centrum van Elst is recent vernieuwd. De openbare ruimte ligt op één niveau. Er is eenrichtingsverkeer voor auto's. Aan beide zijden van de weg liggen brede voetgangersstroken, geschikt voor mensen met een handicap. De onderscheidende beplanting, bankjes, verlichting en bedriegertjes dragen bij aan een aantrekkelijk centrum.

Het centrum van Zetten is qua uitstraling gedateerd. Op het Julianaplein langs de Hoofdstraat is weliswaar goede parkeergelegenheid, maar de verharding en groenvoorziening sluiten niet aan bij de centrumfunctie.

Lokale voorzieningen

Op lokaal niveau zijn in Herveld-Andelst, Driel, Oosterhout, Heteren en Valburg dagelijkse boodschappen mogelijk in of nabij het dorpscentrum waar ook andere voorzieningen aanwezig zijn (denk aan het dorpshuis). Er is een beperkt voorzieningenaanbod in Hemmen, Randwijk, Slijk-Ewijk en Homoet.

Gebruik

De centra zijn echte verblijfsgebieden. Bezoekers moeten er langere tijd kunnen winkelen en genieten van de voorzieningen. Er is hierom voldoende parkeergelegenheid voor auto en fiets. Lokale voorzieningen zijn aangename accenten met korte verblijfsduur (shop-and-go).

Participatie

In het centrum van Elst vertegenwoordigt Stichting Centrummanagement (CME) alle ondernemers en vastgoedeigenaren uit het centrum. CME zet zich in om (de openbare ruimte van) het centrum te versterken: onder andere met sfeerverlichting, geluidinstallatie, hanging baskets, diverse activiteiten en evenementen, plaatsen van peuk- en kauwgumafvalbakken. CME zit samen met de brandweer, politie en gemeente in het Keurmerk Veilig Ondernemen centrum Elst. Gezamenlijk zijn diverse acties ingezet om het centrum schoon en veilig te houden (onder andere weghalen graffiti).

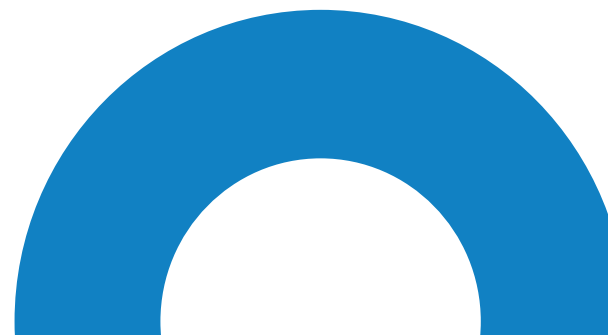
In het centrum van Zetten is de Winkeliersvereniging Zetten (WIZET) actief. WIZET onderneemt diverse activiteiten om (de openbare ruimte van) het centrum te versterken: onder andere met sfeerverlichting en diverse evenementen. De gemeente stimuleert ondernemers om bij te dragen aan een aantrekkelijke en aangename openbare ruimte.

BIO+

Biodiversiteit is hier beperkt te realiseren via extra investeringen in bloembakken met insectvriendelijke beplanting, hanging baskets, toevoegen van water(elementen) en bomen en struiken met gevarieerde bloeiperiode en vruchten. Bewoners en bedrijven kunnen bovendien gestimuleerd worden om nestkasten in gevels, groene daken en gevelbeplanting aan te brengen.

Beheer

Een aantrekkelijke uitstraling is belangrijk voor de centra, omdat er veel mensen komen en de centra een representatieve uitstraling moeten hebben. Dat begint met een hoog onderhoudsniveau (CROW-niveau A) waarin het groen er netjes en verzorgd bij ligt, verharding niet scheef ligt en zwerfafval snel wordt opgeruimd.

Gewenste inrichtingselementen

- (Groene) parkeervakken
- Luxe en onderscheidende verharding
- Brede voetpaden
- Groen met een hoge belevingswaarde
- Grote bomen
- Kraanwatertappunten
- Aangename zitgelegenheden
- Voorzieningen voor afval
- Voldoende verlichting
- Voorzieningen voor mensen met een handicap

thema	ambitie	accent
Identiteit	De openbare ruimte heeft een unieke identiteit en eigen uitstraling en springt er uit ten opzichte van zijn omgeving. Er is aandacht voor een originele vormgeving en het gebruik van bijzondere duurzame elementen. Aantrekkelijk en bijzonder groen draagt bij aan de onderscheidende identiteit. De aantrekkelijkheid vergroten door combinaties te maken met bijvoorbeeld beleving, horeca en recreatie.	★ ★ ★
Gezond en inclusief	De openbare ruimte wordt intensief gebruikt door diverse doelgroepen en functioneert als ontmoetingsplek. De centra moeten voor iedere doelgroep toegankelijk zijn. We zetten extra in op blindegeleidpaden en rolstoeltoegankelijkheid.	★ ★
Klimaatadaptatie	We zien de waarde van bomen en die benutten we door te kiezen voor de juiste klimaatbestendige boom op de juiste plek om hittestress en fijnstof tegen te gaan. Waar mogelijk vervangen we in de centrumgebieden verharding door groen of voegen we groen toe door bijvoorbeeld het plaatsen van plantenbakken of hanging baskets. Waterberging en buffering van water is zichtbaar te maken in de openbare ruimte en te combineren met groen.	★ ★
Biodiversiteit	We zoeken naar manieren om met de beperkte ruimte te werken aan biodiversiteit, bijvoorbeeld door rekening te houden met de juiste plant- en boomkeuze.	★
Duurzaam en circulair	We werken zoveel mogelijk met gerecyclede en duurzaam geproduceerde materialen. Hierbij wordt altijd een afweging gemaakt tussen duurzaamheid, kosten en functionaliteit	★ ★
Veilig	De openbare ruimte verkeert in goede staat. Er zijn incidenteel kleine en lichte schades. Voetgangers moeten veilig en onbezorgd kunnen wandelen. Bij de inrichting wordt rekening gehouden met mensen met een handicap.	★ ★ ★

Samenvatting kwaliteitsbijstelling: Lokale voorzieningen zijn geen onderdeel meer van de wijk maar worden beschouwd als centrumgebied. Het gehele gebied zal op hoog niveau worden onderhouden en niet meer alleen het onderdeel reiniging zoals in het oude kwaliteitsplan. Er wordt nadrukkelijk ingezet op versterken van de eigen identiteit van de dorpskern.

INSPIRATIE

Duurzaam en circulair: duurzaamheid zichtbaar in openbare ruimte

Identiteit: kunstwerken geven eigen identiteit

Klimaatadaptatie: Verkoeling met hoge en grote bomen

Identiteit: aantrekkelijk groen verhoogt de beleving

Aangename beleving, speelpraktijk voor kinderen met water en een ontmoetingsplek

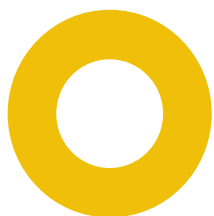
Identiteit: aantrekkelijkheid en beleving met groen en modern straatmeubilair

Duurzaam en circulair: duurzaamheid zichtbaar in openbare ruimte

Gezond en inclusief/duurzaam en circulair: Ontmoetings- en verblijfsplek met duurzame materialen

5.7.2

WOONWIJKEN

Kenmerken

Na de Tweede Wereldoorlog zijn in de elf kernen van Overbetuwe planmatig woonwijken gebouwd. De woonwijken hebben elk een eigen stedenbouwkundige opzet, samenhang, bebouwingstypologie en maat en schaal. Over het algemeen hebben de woonwijken een vergelijkbare functionele inrichting. Het onderhoud is in het algemeen goed en de wijken hebben een nette uitstraling.

De openbare ruimte bestaat uit functionele gebieden. Deze functies bestaan met name uit parkeren, spelen, hond uit laten en groen. Het groene karakter van de woonwijken wordt mede bepaald door de aanwezigheid van privégroen.

Gebruik

Het gebruik is veelal gescheiden per functie. Een rijbaan voor gemotoriseerd verkeer en fietsers, een trottoir voor voetgangers en verder (kijk)groen, speelplekken en hondenveldjes.

Participatie

Herinrichtingen van wijken vinden plaats in overleg met bewoners en dorpsraden. Ook zijn er veel initiatieven vanuit Overbetuwe Doet (het platform voor inwonersinitiatieven in Overbetuwe) waarbij inwoners voorstellen doen voor herinrichting en gebruik van de openbare ruimte. Mensen hebben bij hun directe woonomgeving een grote betrokkenheid en specifiek eigen wensen. Op particulier terrein stimuleren we het gebruik van regentonnen, het inruilen van tegels voor groen en het ophangen van nestkastjes.

BIO+

- Watergangen en wadi's bevatten oeverbeplanting. Jaarlijks blijft minimaal 1/3 van de vegetatie behouden door pleksgewijs niet te maaien.
- Grotere grasvelden (>500m²), exclusief de trapvelden, worden beheerd als bloemrijke vegetatie.
- Langs inheemse beplanting met bomen (bosplantsoen) ontwikkelen we een kruidachtig grasland (zoomvegetatie). Op locatie blijft snoeihout achter voor nest- en schuilgelegenheid voor onder andere egels, vogels en insecten.
- Blad blijft liggen in beplantingsvakken om de bodem af te dekken, bodemleven te verbeteren en voedingsstoffen terug te geven. Dat gebeurt niet bij smalle vakken, vaste planten en eenjarige beplanting.
- Extra biodiversiteit is hier onder andere te realiseren via investeringen zoals nestkasten ophangen voor onder andere natuurlijke bestrijding eikenprocessierups, bloembollenstroken aanbrengen, stroken inzaaien met wilde bloemenmengsels.

Beheer

Het beheer is gericht op wonen, verblijven en ontspannen. Daarbij is het van belang dat de basis op orde is. Dat komt overeen met CROW-niveau B. Voor parken in de woonwijken zie functiegebied "groot groengebieden".

Gewenste inrichtingselementen

- Parkeerplaatsen
- Woonstraten, -erven
- Kijkgroen
- Gebruiksgroen
- Ontmoetingselementen
- Trottoirs (vaak betontegels)
- Rijbanen van diverse materialen
- Formele speelplekken
- Natuurlijke speelaanleidingen
- Begeleidend groen (verkeer)

thema	ambitie	accent
Identiteit	We streven na dat inwoners trots zijn op hun eigen straat en buurt. Woonwijken hebben een eigen identiteit door onder andere hun bouwperiode. De openbare ruimte moet voldoen aan de wijkfuncties. De inrichting kent veelal een standaardprofilering en weinig bijzondere elementen.	★ ★
Gezond en inclusief	Waar mogelijk draagt de openbare ruimte bij aan een gezonde leefomgeving en bewustwording hiervan. De woongebieden bieden veilige en aantrekkelijke speelruimte en –aanleidingen en faciliteren levensloopbestendig wonen door bankjes en ontmoetingsplekken. De inrichting stimuleert mensen om naar buiten te gaan.	★ ★ ★
Klimaatadaptatie	We realiseren inrichtingsmaatregelen tegen wateroverlast, verdroging en hittestress op de plekken waar dit nodig is. Hierbij zoeken we nadrukkelijk naar multifunctionele oplossingen.	★ ★
Biodiversiteit	We verbeteren de biodiversiteit (en de aantrekkelijkheid) van de woonwijken via bloemrijke stroken van kruiden of bollen, nestgelegenheid voor vogels, extensief beheerd gras en oeverbeplanting. We zetten in op het verbeteren van de ecologische verbindingen van de woonwijken met het buitengebied.	★ ★ ★
Duurzaam en circulair	We werken zoveel mogelijk met gerecyclede en duurzaam geproduceerde materialen. Hierbij wordt altijd een afweging gemaakt tussen duurzaamheid, kosten en functionaliteit.	★ ★
Veilig	De openbare ruimte draagt bij aan (gevoel van) veiligheid. Wegen en speeltoestellen zijn heel en veilig te gebruiken.	★ ★ ★

Samenvatting kwaliteitsbijstelling: Geen onderscheid meer in onderhoudskwaliteit tussen beheergroepen. Alle beheergroepen in de woonwijken worden uniform op basisniveau (CROW-niveau B) onderhouden. Er wordt ingezet op biodiversiteit binnen het beheer. Zo verbeteren we de biodiversiteit, een gezondere leefomgeving en bewustwording van een gezonde leefomgeving. Door het uniforme basisniveau zijn openbare groen, wegen en speeltoestellen heel en veilig te gebruiken. We zetten in op het realiseren van de ambities ten aanzien van klimaatadaptatie en een gezondere leefomgeving bij investeringen en vervangingen en werken daarbij met duurzame materialen. Per wijk, buurt of straat streven we naar een samenhangende gebiedseigen inrichting.

INSPIRATIE

Gezondheid en klimaatadaptatie:
wadi gecombineerd met spelen

Identiteit: inrichting geeft de
wijk een eigen identiteit.

Klimaatadaptatie:
groene parkeervakken

Biodiversiteit: extensief beheerd gras
draagt bij aan de biodiversiteit

Gezondheid en biodiversiteit: wandelpa-
den met bloemrijke bermen en oeverbe-
planting nodigen uit tot beweging

Klimaatadaptatie en biodiversiteit:
wadi met natuurontwikkeling
in woonwijk

Gezondheid, biodiversiteit en klimaat-
adaptatie: Speeltoestellen van duurzame
materialen in een wadi

Klimaatadaptatie, biodiversiteit:
waterberging gecombineerd met groene
zone en oeverbeplanting

5.7.3

GROOT GROENGEBIEDEN

Kenmerken

De groot groengebieden onderscheiden zich van wijkgroen vanwege hun omvang, verblijfs- of recreatiefunctie of bijzondere inrichting. In Overbetuwe zijn dit vooral de parken, begraafplaatsen en bovenwijkse speelterreinen. In Overbetuwe liggen drie openbare begraafplaatsen in Elst, Heteren en Herveld. In de kernen liggen verschillende parken en bovenwijkse speelterreinen. Deze hebben ieder een eigen identiteit en inrichting. Dat betekent dat ieder park en speelterrein is ingericht op een specifiek gebruik. Ze delen de waarde door hun functie als publiekstrekkingen. Parken en speelterreinen stimuleren om te bewegen, te spelen, elkaar te ontmoeten en te genieten van het groen. Het samenspel van bomen, struiken, paden en water bepalen de inrichting en beleving van de groot groengebieden. Groen zorgt voor een grote natuurwaarde. Dieren vinden er stilte, beschutting en nestgelegenheid.

Gebruik

Groot groengebieden zijn plekken waar mensen komen voor recreatie of ontspanning (zoals sporten, wandelen, picknicken, zitten). Begraafplaatsen hebben een gebruik dat gericht is op herdenken en bezinning.

Participatie

De groot groengebieden maken onderdeel uit van de hoofdgroenstructuur en zijn van collectief belang voor grote delen van een dorp (of zelfs delen van de gemeente). Dit vraagt om een stabiele inrichting en beheer. Participatie kan plaatsvinden als de basisinrichting in stand blijft. Tevens geven we voorlichting over de inrichting en het gebruik van de parken.

BIO+

- Watergangen en wadi's bevatten oeverbeplanting. Jaarlijks blijft minimaal 1/3 van de vegetatie behouden door pleksgewijs niet te maaien.
- Grotere grasvelden (>500m²) worden beheerd als bloemrijke vegetatie.
- Langs inheemse beplanting met bomen (bosplantsoen) ontwikkelen we een zoomvegetatie.
- Op locatie blijft snoeihout achter voor nest- en schuilgelegenheid voor onder andere egels, vogels en insecten. Pleksgewijs laten we ruigte ontstaan voor rust en overwinteringsplaats van insecten.
- Blad blijft liggen in beplantingsvakken om de bodem af te dekken. Dat gebeurt niet bij smalle vakken, vaste planten en eenjarige beplanting
- Extra biodiversiteit is hier onder andere te realiseren via investeringen zoals nestkasten ophangen voor onder andere natuurlijke bestrijding eikenprocessierups, bloembollenstroken aanbrengen, stroken inzaaien met wilde bloemenmengsels, aanplant bloemrijke oeverbeplanting.

Beheer

De basis moet op orde zijn om de veiligheid en aantrekkelijkheid te garanderen. Het groen wordt op sommige plekken intensief beheerd (bijvoorbeeld gazons waar mensen picknicken). We onderhouden groot groengebieden op CROW-niveau B. De parken zijn schoon, sociaal veilig en zien er goed onderhouden uit. We voorkomen zwerfafval.

Gewenste inrichtingselementen

- Solitaire bomen en boomgroepen
- Sierheesters en/of bosplantsoen
- Vaste planten
- Sierverharding of halfverharding
- Water of wadi
- Formele speelplekken
- Natuurlijke speelaanleidingen
- Ontmoetingselementen.
- Vogelkasten en insectenhotels
- Diervriendelijke verlichting
- Bijzondere facilitaire voorzieningen voor begraafplaatsen
- Bijenlinten en bollen

thema	ambitie	accent
Identiteit	Ieder groot groengebied heeft een eigen identiteit en karakter die door de inrichting worden versterkt. Sommige natuurlijk ingericht en andere cultureel. Het toelaten van (nieuwe) gebruiksmogelijkheden gebeurt met behoud van de identiteit.	★ ★ ★
Gezond en inclusief	De toegankelijkheid van parken en begraafplaatsen moet goed zijn. Er zijn voldoende bankjes en begaanbare paden. Gezond gedrag in parken wordt gestimuleerd door beweeggrondjes, speelpruiken en sporttoestellen.	★ ★ ★
Klimaatadaptatie	Groengebieden bieden voldoende bescherming tegen hittestress en wateroverlast. Door het slim opvangen en afvoeren van water voorkomen we verdroging van het groen. Hierbij zoeken we nadrukkelijk naar multifunctionele oplossingen.	★ ★
Biodiversiteit	De biodiversiteit en de aantrekkelijkheid van groot groengebieden worden versterkt door maatwerk van grote bomen, bloemrijke stroken van kruiden en bollen, vogelkasten en insectenhotels, diervriendelijke verlichting en kruidrijke grasvegetatie. Waar mogelijk creëren we bewust ruigte.	★ ★ ★
Duurzaam en circulair	We werken zoveel mogelijk met gerecyclede en duurzaam geproduceerde materialen. Hierbij wordt altijd een afweging gemaakt tussen duurzaamheid, kosten en functionaliteit.	★ ★
Veilig	Bewoners voelen zich veilig in de groot groengebieden en de paden zijn goed onderhouden en toegankelijk. Entrees zijn gastvrij en overzichtelijk.	★ ★ ★

Groot groengebieden zijn als functiegebied benoemd en gecombineerd met de openbare begraafplaatsen. Het functiegebied is toegevoegd vanwege omvang, verblijfs- of recreatiefunctie of bijzondere inrichting van het groengebied. Er wordt ingezet op het versterken van de functie(s) van de groot groengebieden, hun eigen identiteit, toegankelijkheid, veiligheid en biodiversiteit. Zo leent het ene gebied zich meer voor sport of recreatie en een ander gebied zich meer voor natuurontwikkeling.

Bijzondere gebieden zijn de begraafplaatsen waar vooral wordt ingezet op faciliteren van voorzieningen voor onderhoud en verzorging van de graven. Alle beheergroepen in de groot groengebieden worden uniform op basisniveau (CROW-niveau B) onderhouden.

Duurzaam en circulair: duurzaamheid zichtbaar in openbare ruimte

Biodiversiteit: insectenhôtels

Gezond, biodiversiteit: Bloemrijke stroken of vlakken verhogen biodiversiteit en beleving

Biodiversiteit en duurzaam: verschillende soorten en vormen van grote bomen, bieden schaduw, beleving en zijn drachtplant

Gezondheid en duurzaamheid: voldoende (duurzame) bankjes om te rusten en te ontmoeten

Identiteit: Elk park heeft zijn eigen identiteit en uitstraling

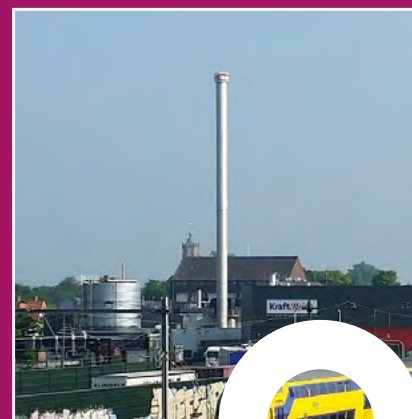
Veilig, gezond en biodiversiteit: begaanbare en overzichtelijke paden dragen bij aan stimuleren beweging

Biodiversiteit en gezondheid: stukken met ruigte. Groengebied en inrichtingselementen kunnen gebruikt worden voor sport en spel.

5.7.4

BEDRIJVENTERREINEN

Kenmerken

In de gemeente Overbetuwe liggen aantrekkelijke bedrijventerreinen, goed bereikbaar en direct gelegen aan of nabij de snelwegen A15, A50 en A325. De bedrijventerreinen kennen een diversiteit aan bedrijvigheid en zijn voornamelijk gericht op het mkb (midden- en kleinbedrijf). De diversiteit uit zich in de verschillende karakteristieken van de terreinen, onder andere qua grootte, uitstraling en leeftijd. Als hotspot aan de logistieke corridor van de A15 en de Betuweroute ligt bij afslag 38 het grootschalige bedrijventerrein Park15. De bedrijventerreinen hebben een functionele inrichting met voornamelijk brede asfaltwegen, begeleid door groenstroken bestaande uit gras, heesters en bomen. Parkeren vindt op alle bedrijventerreinen in principe plaats op eigen terrein. Bedrijventerrein Park 15 kent een eigen parkmanagement, waarin de aangesloten bedrijven gezamenlijk het onderhoud van de openbare ruimte regelen.

Gebruik

De bedrijventerreinen kennen een diversiteit in gebruik. Op bedrijventerreinen staat ondernemen centraal. Dagelijks bezoeken werknemers, werkgevers en bezoekers de bedrijventerreinen van de gemeente per fiets, per auto of met het openbaar vervoer. Vrachtwagens leveren goederen af, klanten brengen een bezoek en medewerkers wandelen en verblijven in de openbare ruimte tijdens de pauzes.

Participatie

Gemeente en ondernemers werken samen aan de uitstraling van het bedrijventerrein. De gemeente is hierbij verantwoordelijk voor de openbare ruimte en de ondernemers voor de bedrijfspercelen.

De bedrijven zijn als volgt georganiseerd:

- In Overbetuwe is de Stichting Parkmanagement Overbetuwe (SPO) actief. Op een aantal bedrijventerreinen zijn vastgoedeigenaren lid via de beheerstichting. Op andere bedrijventerreinen zijn ondernemers vrijwillig lid. SPO zet zich in voor projecten op het gebied van duurzaamheid, zwerfafval, Keurmerk Veilig Ondernemen en mobiliteit op de bedrijventerreinen.
- Op De Schalm (Andelst), De Merm (Elst) en Poort van Midden-Gelderland Zuid (Heteren) zijn vastgoedeigenaren verplicht georganiseerd in een beheerstichting. Deze stichtingen zorgen voor collectieve beveiliging (onder andere surveillance, camerabeveiliging, afsluiting van

het bedrijventerrein in de nacht) en parkmanagement.

- Op Park15 is een vereniging van eigenaren. Deze vereniging is verantwoordelijk voor het onderhoud van de openbare ruimte. Alle bedrijven op Park15 zijn lid van de vereniging van eigenaren.
- Op bedrijventerreinen De Aam (Elst) en Poort van Midden-Gelderland Noord (Heteren) zijn stichtingen voor camerabeveiliging. Ondernemers op deze bedrijventerreinen zijn vrijwillig lid. Het draagvlak is beperkt.
- Op Andelst-Oost, Sint Walburg en stationsgebied Andelst-Zetten is geen collectief ondernemersnetwerk.
- Er is een Keurmerk Veilig Ondernemen bedrijventerreinen voor Andelst-Oost, De Schalm, De Aam, De Merm, Poort van Midden-Gelderland Noord & Zuid. Een afvaardiging van Park15 sluit aan bij het overleg (4x per jaar).

Participatiekansen zitten vooral in co-creatie en het stimuleren van ondernemers om maatregelen te treffen op het gebied van klimaatadaptatie, duurzaamheid en veiligheid. De openbare ruimte en de bedrijfspercelen bezien we in samenhang.

BIO+

- Watergangen en wadi's bevatten oeverbeplanting. Jaarlijks blijft minimaal 1/3 van de vegetatie behouden door pleksgewijs niet te maaien.
- Grasstroken grenzend aan randen van het bedrijventerrein en grotere vrijliggende grasvelden (>500m²) worden beheerd als bloemrijke vegetatie.
- Randen langs wegen en zichthoeken van kruisingen worden regulier onderhouden voor de overzichtelijkheid en verzorgde uitstraling van de weg.
- Extra biodiversiteit is hier onder andere te realiseren via investeringen zoals nestkasten ophangen, bloembollenstroken aanbrengen, stroken inzaaien met wilde bloemenmengsels, aanplant bloemrijke oeverbeplanting, gradiënt in bodemhoogte en taluds. Co-creatie met bedrijven door toevoegen van nestkasten in gevels, groene daken en gevelbeplanting.

Beheer

Gezien de werkfunctie, is het niet wenselijk dit op het allerhoogste niveau te onderhouden en kiezen we voor CROW-niveau B. Om de kwalitatieve uitstraling van het bedrijventerrein te garanderen worden de bedrijventerreinen schoon, heel en veilig gehouden. Zwerfvuil dient voorkomen te worden. Grasstroken voor de bedrijven worden op wens van de ondernemers beheerd als gazon om het bedrijventerrein een verzorgde uitstraling te geven. Bedrijventerrein Park 15 valt niet onder het IKP. Dit bedrijventerrein heeft een eigen parkmanagement.

Gewenste inrichtingselementen

- Functioneel
- Overzichtelijk
- Goed verlicht
- Grote gazonvlakken of bloemrijk gras
- Wandelpaden en banken
- Duidelijke bewegwijzering
- Brede asfaltweg geschikt voor transport
- Parkeren beperkt in openbare ruimte (in parkeervakken)
- Wegbegeleiding door bomen
- Herkenbare entrees via bijzondere groenelementen

thema	ambitie	accent
Identiteit	Bedrijventerreinen zijn bij de entrees herkenbaar door een bijzondere inrichting. Dat kunnen materialen en/of groenelementen zijn. We houden de uitstraling van de (on)bebouwde ruimte optimaal. Zowel qua groen en reclame-uitingen, als qua inrichting voor verkeer en beperkt (vrachtwagen)parkeren. Brede groenstroken geven de bedrijventerreinen een groene uitstraling.	★★
Gezond en inclusief	Op specifieke plekken geven we de mogelijkheid tot aanleg van wandelpaden. Deze kunnen bijvoorbeeld aangelegd worden in bestaande groenstroken.	★★
Klimaatadaptatie	In de openbare ruimte en op de bedrijfspercelen brengen we het verhard oppervlak terug. We vergroten het aantal bomen op de bedrijventerreinen in de openbare ruimte en stimuleren deze ontwikkeling op de bedrijfspercelen.	★★
Biodiversiteit	We verbeteren de biodiversiteit (en de aantrekkelijkheid) van het bedrijventerrein door kruidenrijke bermen en natuurvriendelijke oevers aan de buitenranden toe te voegen en door het planten van bomen.	★★
Duurzaam en circulair	We passen duurzame materialen toe bij de bewegwijzering en volgen de algemene uitgangspunten van de gemeente bij aanleg en herinrichting.	★
Veilig	Wegen en bermen voldoen aan de basis onderhoudskwaliteit. Er is vrij zicht en voldoende verlichting.	★★

Samenvatting kwaliteitsbijstelling: Er is geen onderscheid meer in onderhoudskwaliteit tussen beheergroepen. Alle beheergroepen op de bedrijventerreinen worden uniform op basisniveau (CROW-niveau B) onderhouden. We gaan meer aandacht besteden aan het verder ontwikkelen van herkenbare en bijzondere entrees (identiteit), het aanleggen van wandelpaden, kruidenrijke bermen en natuurvriendelijke oevers aan de buitenranden.

Duurzaam en circulair:
duurzame materialen voor de
bewegwijzering

Biodiversiteit: wandelpaden in
bestaande groenstroken nodigen
uit om een ommetje te maken

Biodiversiteit: natuurvriendelijke
oevers langs de buitenranden

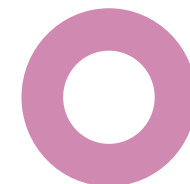
Identiteit: brede groenstroken geven
de bedrijventerreinen een
groene uitstraling

Klimaatadaptatie: bomen, water
en groen zorgen voor verkoeling
en wateropslag

Identiteit: bedrijventerreinen zijn bij
de entrees herkenbaar door een
bijzondere inrichting

5.7.5

BUITENGEBIED

Kenmerken

Het buitengebied kenmerkt zich door de ligging in het rivierenlandschap. De verschillende landschapstypen, oeverwallen, komgronden en uitwaarden maken het landschap bijzonder. Het is een plek waar we wonen, werken en recreëren. De gemeentelijke openbare ruimte is er beperkt en bestaat uit landbouwwegen, fiets- en wandelpaden, bosjes, bermen en watergangen. In de relatief smalle bermen staan landschapselementen zoals laanbomen, fruitbomen, hagen, struweel en knotwilgen

Park Lingezegen

Het algemeen bestuur Park Lingezegen is verantwoordelijk voor het beheer van het park. Voor de onderdelen binnen de basisuitrusting geldt het beheerplan Park Lingezegen 2020. In park Lingezegen vallen de wegen en bermen (met uitzondering van De Park en de Breedlersestraat) binnen het IKP OR.

Gebruik

Het grootste deel van het buitengebied is in agrarisch gebruik. In het gebied liggen drie landgoederen, recreatieplassen en park Lingezegen waar je kunt recreëren. Er is een recreatief fietsnetwerk (knooppuntensysteem) en er zijn meer dan 15 wandelroutes. Naast agrarisch gebruik heeft natuur een belangrijke en karakteristieke functie in het buitengebied. Recreatief gebruik van wegen en agrarisch verkeer gaan niet altijd goed samen

Participatie

Om de landschappelijke kwaliteit te behouden en te versterken dient de gemeente de openbare ruimte goed te onderhouden (voorbeeldfunctie) en de samenwerking te zoeken met andere actoren in het buitengebied (bewoners, agrariërs, landschapsvrijwilligers, waterschap en natuurorganisaties). Er zijn al meer dan 250 vrijwilligers actief. We zijn trots op deze actieve groepen en stimuleren hen.

BIO+

- 50% van het areaal bermen wordt door ander beheer omgevormd tot kruidenrijke bermen door middel van verschraling.
- Watergangen bevatten oeverbeplanting. Jaarlijks blijft minimaal 1/3 van de vegetatie behouden door pleksgewijs niet te maaien.
- Extra biodiversiteit is hier onder andere te realiseren door vrijwillig landschapsbeheer zoals erfbeplanting, poelen, weidevogelbeheer en bloemrijke akkerranden.

Beheer

Voor het merendeel van het buitengebied kiezen we voor een basisniveau (CROW-niveau B). In gebieden met een lage intensiteit gaan we het groen en de wegen op een lager niveau onderhouden (CROW-niveau C).

Gewenste inrichtingselementen

- Natuurvriendelijke oevers
- Recreatieve voorzieningen
- Wandelpaden van halfverharding of gras
- Bospercelen vanuit gedachtegoed Tiny Forest
- Kruidenrijke bermen
- Landschapselementen
- Smalle asfaltwegen met bermverharding

thema	ambitie	accent
Identiteit	We erkennen de waarde van de verschillende landschappen. Het streven is om de historische elementen en structuren als samenhangend systeem herkenbaar te houden en te versterken.	★ ★
Gezond en inclusief	Fietsverbindingen tussen de kernen moeten nog worden verbeterd. Rondom de overgangen met de woongebieden willen we meer wandelroutes aanleggen om een groter wandelnetwerk tot stand te brengen.	★ ★
Klimaatadaptatie	We leggen in samenwerking met het waterschap natuurvriendelijke oevers aan om de waterberging te vergroten.	★
Biodiversiteit	We verbeteren de biodiversiteit en de aantrekkelijkheid van het landschap met kruidenrijke bermen en natuurvriendelijke oevers. Aanleg van bospercelen met educatieve waarden (Tiny Forest)	★ ★ ★
Duurzaam en circulair	Recreatieve elementen als picknicktafels maken we van lokaal hout. Bewegwijzering maken we van duurzame materialen.	★ ★
Veilig	Wegen en bermen voldoen aan een minimale onderhoudskwaliteit. Recreatieve routes zijn goed onderhouden en voldoende veilig.	★ ★

Samenvatting kwaliteitsbijstelling: We kiezen er voor het beheer aan te laten sluiten bij de natuurlijke omgeving. Recreatief meubilair en wegen worden op basisniveau (CROW-niveau B) onderhouden. Bij wegen wordt een uitzondering gemaakt in onderhoudskwaliteit voor wegen die zeer beperkt gebruikt worden door te kiezen voor niveau C. Overige beheerelementen worden beperkt onderhouden (CROW-niveau C) of natuurlijk (BIO+). We blijven samenwerken met grondeigenaren en vrijwilligers in het buitengebied om landschaps- en natuurwaarde te behouden en te versterken.

INSPIRATIE

Veilig: goed onderhouden recreatieve fietspaden zorgen voor een aangename beleving

Biodiversiteit en participatie: bloemrijke akkerranden trekken insecten aan

Biodiversiteit: aanleg poel verhoogt biodiversiteit

Biodiversiteit en klimaatadaptatie: natuurvriendelijke oevers

Duurzaam en circulair: banken met lokaal hout

Gezond en inclusief: ommetjes aan de rand van de woonwijken stimuleren het wandelen

Biodiversiteit en gezondheid: bospercelen met educatieve waarden nodigen uit om er te verblijven en te leren

Identiteit: historische elementen en structuren geven karakter

5.7.6

HOOFDSTRUCTUUR

Kenmerken

De hoofdstructuur omvat de historische linten en ontsluitingsstructuren in de kernen van Overbetuwe. De hoofdstructuur is overzichtelijk en vormt een belangrijke verbinding met het buitengebied. Het zijn de hoofdentrees tot de kernen en ze zijn essentieel voor het beleven van de ruimtelijke dorps structuur. Kruidenrijk gras, gras met bloembollen en kleurrijke rotondes verhogen de onderscheidenheid en aantrekkelijkheid.

Gebruik

Het gebruik van de hoofdstructuur is functioneel en recreatief. De hoofdstructuur wordt gebruikt om van plek A naar plek B te komen en wordt daarom dagelijks intensief gebruikt. Ook recreanten maken gebruik van de hoofdstructuur. Gebruikers van de hoofdstructuur zijn divers (fietzers, voetgangers, motorrijders en automobilisten).

Participatie

Ondernemers kunnen rotondes adopteren mits ze deze hoogwaardig inrichten en onderhouden. Omdat de fysieke ruimte van groenstroken en bermen beperkt is, is hier weinig ruimte voor participatie. Participatie in de vorm van overleg over verkeersveiligheid, doorstroming en oversteekplaatsen bij (her)inrichting speelt een belangrijke rol bij de hoofdstructuur.

BIO+

- Watergangen bevatten oeverbeplanting. Jaarlijks blijft minimaal 1/3 van de vegetatie behouden door pleksgewijs niet te maaien.
- Grasstroken aansluitend aan oevers worden op een natuurlijke manier beheerd.
- In smalle bermen staan bloembollen om aantrekkelijkheid en biodiversiteit te bevorderen.
- Extra biodiversiteit is onder andere hier te realiseren via investeringen zoals nestkasten ophangen, aanplant bloemrijke oeverbeplanting, aanplant 1ste grootte bomen voor structuurversterking en als drachtboom voor insecten.

Beheer

Het onderhoud van wegen moet goed zijn om de veiligheid te garanderen. Het groen kan op plekken waar het de verkeersveiligheid niet in gevaar brengt extensief onderhouden worden. Daarom onderhouden we wegen op CROW-niveau A en het groen wordt onderhouden op CROW-niveau B. Onderhoud is functioneel en gericht op veiligheid.

Gewenste inrichtingselementen

- Kruidenrijke bermen
- Ruimte voor de fietser
- Aantrekkelijke rotondes
- Asfaltwegen
- Waar mogelijk klinkers om identiteit te versterken
- Oeverbeplanting

thema	ambitie	accent
Identiteit	De entrees dragen sterk bij aan de identiteit door middel van bijvoorbeeld aantrekkelijke rotondes, kruidenrijke bermen en historische toegangslanen. De inrichting benadrukt de onderscheidende identiteit. Extra aandacht wordt gegeven aan een groene en dorpse inrichting van de bebouwingslinten.	★ ★ ★
Gezond en inclusief	De fietsverbindingen worden verbeterd waar dit mogelijk is.	★
Klimaatadaptatie	De routes op de hoofdstructuur blijven ook na harde regenbuien begaanbaar. Bomen zorgen voor schaduw en verminderen de hittestress.	★
Biodiversiteit	We verbeteren de biodiversiteit via bloemrijke en kruidenrijke bermen.	★ ★ ★
Duurzaam en circulair	We werken zoveel mogelijk met gerecyclede en duurzaam geproduceerde materialen. Hierbij wordt altijd een afweging gemaakt tussen duurzaamheid, kosten en functionaliteit.	★ ★
Veilig	De wegen zijn veilig en worden op hoog niveau onderhouden. Er is voldoende verlichting langs de wegen.	★ ★ ★

Samenvatting kwaliteitsbijstelling: Vanwege het intensieve gebruik van doorgaande wegen is het onderhoudsniveau van wegen verhoogd naar intensief (CROW-niveau A). Het overige onderhoud blijft op basisniveau met uitzondering van oevers en grasstroken langs watergangen. Hier wordt nadrukkelijk gekozen voor het verhogen van de biodiversiteit. Bomen van de 1ste grootte maken de hoofdstructuur herkenbaar. De inrichting van entrees en rotondes krijgt accentbeplanting. Extra aandacht wordt gegeven aan een groene en dorpse inrichting van de bebouwingslinten.

INSPIRATIE

Identiteit en veilig: ecologische bermen en wegen zijn goed onderhouden

Identiteit: historische laanstructuren geven het gebied karakter

Duurzaam en biodiversiteit: verkeersborden van bamboe met insectenhoeven

Identiteit: rotondes vormen accenten

Biodiversiteit: bermen langs wegen worden ecologisch beheerd

Identiteit en biodiversiteit: begeleiding van doorgaande wegen, aantrekkelijkheid en drachtplanten voor insecten

5.7.7

OV-KNOOPPUNTEN

Kenmerken

De stations Elst en Zetten-Andelst vormen belangrijke schakels in de reis van mensen naar werk en voorzieningen. Dit vereist een goede inrichting op en rondom OV-knooppunten. De locaties hebben daarom voldoende parkeergelegenheid en fietsenstallingen. Rondom OV-knooppunt Elst bevinden zich belangrijke voorzieningen zoals De Droom (flexibele werklocatie) en het nieuwe Rijnstate. Het zijn punten waar veel mensen kortere tijd verblijven om daarna hun reis voort te zetten. Ze zijn daarom representatief en sociaal veilig ingericht.

In 2016 is gestart om de stationsomgeving in Elst te vernieuwen. De locatie heeft een hoogwaardige uitstraling met bomen in verharding en in het groen. Er zijn zitelementen en er is een ondergrondse fiets- en wandelverbinding. Station Andelst-Zetten heeft een oud karakteristiek stationsgebouw. De inrichting van de openbare ruimte is gedateerd. In 2021 wordt gestart met de verbetering van de openbare ruimte rondom het station.

Gebruik

De beide stationsomgevingen vormen een overstap naar andere vormen van vervoer (meerdere mobiliteiten). Het zijn intensief gebruikte locaties waar mensen kortdurend verblijven. Centraal staan een gastvrije ontvangst, goede parkeervoorzieningen voor auto en fiets, horeca en retail die voorzien in de behoefte van de reiziger. Kortom, de huiskamer voor aangenaam wachten of verblijven. De stations hebben een belangrijke functie voor de eigen kern en de daaromheen liggende dorpen.

Participatie

Afstemming met ProRail, OV-bedrijven en andere stakeholders over beheer en faciliteiten op en bij het station. Er is regelmatig overleg met OV-bedrijven en organisaties van bijbehorende voorzieningen. Partijen gebruiken ervaringen van reizigers om de openbare ruimte waar nodig te verbeteren.

BIO+

Bij OV-knooppunten is er beperkte mogelijkheid om extra biodiversiteit te realiseren in beheer. Biodiversiteit is hier onder andere te realiseren via extra investeringen zoals bloembakken met insectvriendelijke beplanting, hanging baskets, toevoegen van water(elementen) en bomen en struiken met gevarieerde bloeiperiode en vruchten. Co-creatie met bedrijven door toevoegen van nestkasten in gevels, groene daken en gevelbeplanting.

Beheer

Een aangename uitstraling is belangrijk voor de OV-knooppunten, omdat er veel mensen komen. Het is de eerste indruk voor bezoekers en moet daarom een schone representatieve uitstraling hebben. Dat begint met een hoog onderhoudsniveau (CROW-niveau A) waarin het groen er netjes en verzorgd bij ligt, tegels niet scheef liggen en zwerfafval snel wordt opgeruimd.

Gewenste inrichtingselementen

- Parkeerplaatsen/parkeergarage (P+R)
- Laadpalen
- Fietsenstallingen
- Bijzondere lichtarmaturen
- Voldoende zitgelegenheid
- Bomen
- Rookvrije zones
- Kraanwatertappunten
- Cameratoezicht
- Duidelijke routing en bewegwijzering
- Drempelloze inrichting of lift
- Luxe verharding

thema	ambitie	accent
Identiteit	OV-knooppunten zijn belangrijke entrees van de kernen, daarom wordt extra aandacht besteed aan een gebiedseigen karakteristieke inrichting. De openbare ruimte heeft een unieke identiteit en eigen aangename uitstraling en springt eruit ten opzichte van zijn omgeving. Er is aandacht voor een originele vormgeving en het gebruik van bijzondere duurzame elementen. Aantrekkelijk groen draagt bij aan de onderscheidende identiteit.	★ ★ ★
Gezond en inclusief	De openbare ruimte wordt intensief gebruikt door diverse doelgroepen. De OV-knooppunten moeten voor iedere doelgroep toegankelijk zijn en er moeten voldoende fietsenstallingen zijn om met de fiets naar het station te komen.	★ ★ ★
Klimaatadaptatie	We zien de waarde van bomen en die benutten we door te kiezen voor de juiste klimaatbestendige boom op de juiste plek om hittestress en fijnstof tegen te gaan.	★ ★ ★
Biodiversiteit	We zoeken naar manieren om te werken aan biodiversiteit, bijvoorbeeld door rekening te houden met de juiste plant- en boomkeuze en te kiezen voor vaste planten.	★
Duurzaam en circulair	We werken zoveel mogelijk met duurzaam geproduceerde materialen en maken duurzaamheid zichtbaar in de openbare ruimte.	★ ★ ★
Veilig	De openbare ruimte verkeert in goede staat. De stations zijn sociaal veilig en goed bereikbaar. Bij de inrichting wordt rekening gehouden met mensen met een handicap. Dode hoeken en onoverzichtelijke plekken worden voorkomen.	★ ★ ★

Samenvatting kwaliteitsbijstelling: OV-knooppunten zijn vanwege hun specifieke functie als apart functiegebied benoemd en geen onderdeel van een woonwijk. Zo kunnen de OV-knooppunten op hoog niveau worden onderhouden. Op de OV-knooppunten moeten bezoekers snel hun weg kunnen vinden. We zetten dan ook in op het ontwikkelen van een unieke identiteit en aantrekkelijkheid, een goede toegankelijkheid voor fietsgebruikers en diverse doelgroepen, en een goede (sociale) veiligheid. We blijven samenwerken met ProRail, OV-bedrijven en andere stakeholders over klimaatadaptie, veiligheid, schoon en heel op en bij het station.

Identiteit en veilig: overzichtelijk, toegankelijk met een aantrekkelijk stationsplein met verblijfswaarde

Klimaatadaptatie en biodiversiteit: groene overkapping zorgt voor schaduw tijdens warme dagen en aantrekkelijke uitstraling

Identiteit: aantrekkelijke uitstraling met bijzondere elementen

Inclusief: toegankelijke openbare ruimte, ook voor mensen met een handicap

Klimaatadaptatie, identiteit en biodiversiteit: Verkoeling en aantrekkelijk groen

Veilig en inclusief: sociaal veilig, overzichtelijk en toegankelijk

6. SCENARIO'S EN FINANCIËN

In de voorgaande hoofdstukken beschreven we het belang van de openbare ruimte, welke ambities we hebben en welke onderhoudswensen dit met zich meebrengt. In dit hoofdstuk gaan we in op de financiële middelen die daarvoor benodigd zijn. Dit doen we vanuit drie thema's:

- Onderhoud
- Vervanging/rehabilitatie
- Ambities

Deze drie factoren bepalen het budget dat nodig is om de openbare ruimte te beheren en toekomstbestendig in te richten. Voor elk van deze thema's zijn scenario's gemaakt. In dit hoofdstuk wordt eerst een beschrijving gegeven van de drie thema's gevolgd door verschillende keuzemogelijkheden.

6.1. Onderhoud

We sturen aan op kwaliteit en financiën door beeldkwaliteitsniveaus te benoemen voor het onderhoud en door wel of geen extra biodiversiteitsmaatregelen te treffen. Zie paragraaf 5.4 voor extra toelichting. Hoe hoger het kwaliteitsniveau, hoe hoger de onderhoudskosten. De beeldkwaliteitskeuzes worden gemaakt per functiegebied. Per gebied is een ander kwaliteitsniveau te kiezen.

In het vorige beleidsplan "Kwaliteitsplan beheer openbare ruimte" uit 2010 werden ook binnen functiegebieden op onderdelen van beheertypen keuzes gemaakt (zie bijlage 8.5). Dit doen we in dit plan niet meer, vanwege de integrale uitvoering van beheeractiviteiten. We streven naar eenheid per gebied in beeldkwaliteit. In de scenario's zijn daarom keuzes gemaakt voor kwaliteitsniveaus per functiegebied met eventueel aanvullende maatregelen op het gebied van biodiversiteit.

Onderhoudsvormen

Binnen de gemeente Overbetuwe worden drie vormen van onderhoud onderscheiden (zie tabel 1). Aan de hand van onderstaande tabel worden de onderhoudsvormen toegelicht.

type onderhoud	definitie	voorbeelden	kostendekking
Klein onderhoud	Onderhoud met een repeterend en verzorgend karakter. De constructie van het object blijft ongewijzigd.	Straatvegen, maaien gras, leegzuigen van kolken, verven van bankjes, herstellen losliggende tegels.	Exploitatie
	Kleinschalig onderhoud ingegeven vanuit de (technische) veiligheid voor de omgeving. De constructie of opbouw van het object blijft nagenoeg ongewijzigd.	Het herstraten van een stukje stoep of rijbaan, het vervangen van een plank van een bankje, herstellen en vervangen van losliggende/kapotte tegels, herstellen van een kolk.	
Groot onderhoud	Grootschalig onderhoud met als doel het herstellen van de beoogde (beeld) kwaliteit/voldoen aan de norm.	Het herstraten van wegen, herplanten van plantsoenen, herstellen van beschoeiingen, baggeren van watergangen, overlagen van asfaltwegen.	
Vervangen/rehabilitatie	Het volledig vervangen van een bestaande constructie of object door een nieuwe constructie of object.	Vervangen van een damwand, bruggen, rehabilitatie van wegen.	Exploitatie meerjarenplan

Tabel 1: Onderhoudsvormen

Binnen het IKP OR betreft dat onderhoud van alle zichtbare onderdelen die voorkomen in de openbare ruimte die duurzaam in stand gehouden moeten worden.

6.2. Vervanging/rehabilitatie

De openbare ruimte heeft geen oneindige levensduur; noch technisch, noch maatschappelijk gezien. Het kan zijn dat de openbare ruimte simpelweg te oud, versleten, kapot of onveilig is. Maar ook veranderende maatschappelijke wensen en groei van de dorpen als geheel leiden tot een vraag om ingrijpen en nieuwe functies en gebruiksmogelijkheden mogelijk te maken.

Uitstel kost geld

In de huidige begrotingssystematiek worden de kosten voor vervangingen/rehabilitaties veelal via het Programma Nieuwe Lasten (PNL) verwerkt. Er wordt daarbij onvoldoende verschil gemaakt tussen vervangingen/rehabilitaties versus investeringen als gevolg van een nieuwe beleidskeuze. Het risico is dat vervangingen soms niet kunnen worden uitgevoerd op het moment dat dit nodig is.

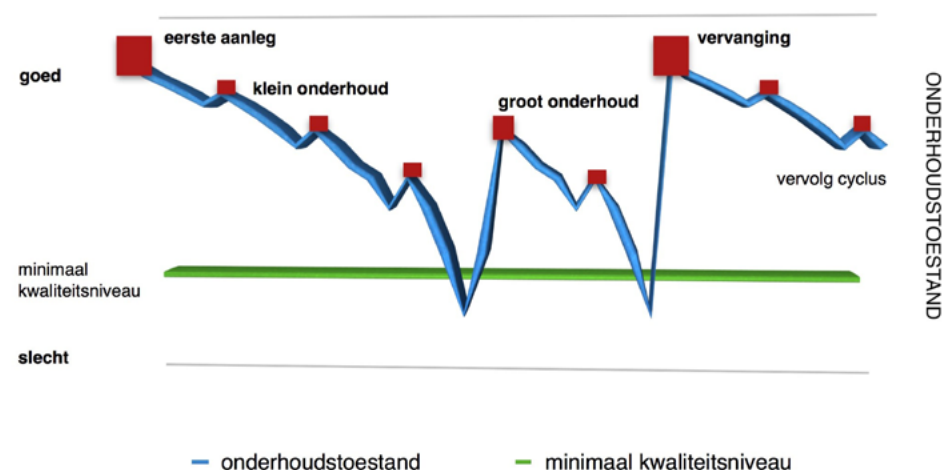
Het risico van uitstel van vervanging is dat er vaker dagelijks onderhoud (bijvoorbeeld reparaties oneffenheden) en groot onderhoud (bijvoorbeeld aanbrengen nieuwe deklagen) moet plaatsvinden. Er moet namelijk meer onderhoud worden uitgevoerd om visueel een zelfde beeld te behouden.

In figuur 10 is in kaart gebracht wat de standaard levenscyclus is van de openbare ruimte. Wanneer onderhoudsmomenten te laat of niet worden uitgevoerd, zakt de kwaliteit sneller en vaker door het minimale kwaliteitsniveau. Daardoor nemen de onderhoudskosten toe en neemt de kans op risicoaansprakelijkheid bij ongelukken toe.

Theoretisch planbaar

Aangezien vervangingen/rehabilitaties theoretisch planbaar en voorzienbaar zijn op basis van de technische levensduur en noodzakelijk zijn voor instandhouding, is het wenselijk daarvoor structureel geld te reserveren via een (bestemmings)reserve. Goed rentmeesterschap over een duurzame openbare ruimte vereist namelijk een stabiel vervangingsbudget. Een budget gekoppeld aan een meerjarenprogramma en niet als incidenteel geld via de PNL. Een soortgelijke systematiek wordt ook al toegepast voor het groot onderhoud van gebouwen (via het DMJOP) en riolering (via het GRP).

ONDERHOUDSCYCLUS OPENBARE RUIMTE

Figuur 10: Schematische weergave onderhoudscyclus

6.3. Ambities

In de Omgevingsvisie Overbetuwe 2040 worden tal van maatschappelijke opgaven benoemd waarbij de oplossing voor een groot deel in de bestaande openbare ruimte moet worden gezocht. Zo is er de ambitie circulariteit te stimuleren, klimaatadaptief te handelen door onder andere kwalitatief groen (biodivers) toe te voegen, met inrichting bij te dragen aan gezond gedrag en bij te dragen aan een betere leefkwaliteit. In de beschrijving van de functiegebieden zijn zes ambities benoemd. Er is nog geen budget voor deze ambitieopgaven in de bestaande openbare ruimte. In het IKP OR wordt daarom ingegaan op de bekostiging van ambities die betrekking hebben op beheer en vervanging zodat hier structureel aan gewerkt kan worden. Voor nieuwe projecten zoals woningbouw of nieuwe inrichting openbare ruimte geldt dat deze ambities als randvoorwaarden voor de planvorming moeten worden meegenomen.

Figuur 11: voorbeeld om ambities gezondheid, klimaatadaptatie en biodiversiteit te realiseren

6.4. Huidige budget

Er is op dit moment **€ 5,65 miljoen** per jaar beschikbaar voor beheer en onderhoud van de openbare ruimte, een deel daarvan zijn incidentele budgetten waardoor er structureel **€ 5,44 miljoen** beschikbaar is. Deze middelen zijn opgenomen op verschillende taakvelden in de begroting (onder andere Verkeer en Vervoer, Openbaar Groen en Recreatie, Riolerings, Afval, Milieubeheer en Begraafplaatsen). Om te kunnen bepalen welke middelen van de taakvelden uit de begroting worden besteed aan de uitvoering van het beheer en onderhoud is een kwadrantenanalyse uitgevoerd (zie tabel 2).

	Uitvoeringskosten	VAT-kosten*	Niet uitvoeringskosten	Eindtotaal
Domein openbare ruimte (incl. incidentele budgetten)	€ 5.653.041	€ 1.072.714	€ 1.224.267	€ 7.950.031
Overige domeinen	€ 5.598.412	€ 524.811	€ -7.854.494	€ -1.731.271
Eindtotaal	€ 11.251.453	€ 1.597.525	€ -6.640.227	€ 6.218.760

* VAT- kosten: kosten voor voorbereiding, administratie en toezicht

Tabel 2: Samenvatting exploitatiebegroting uitvoeringskosten en niet uitvoeringskosten 2020

In tabel 2 is te zien dat in het begrotingsjaar 2020, **€ 6,22 miljoen** beschikbaar is. Dit is echter niet het bedrag dat voor de concrete uitvoering van het beheer en onderhoud van de openbare ruimte beschikbaar is. Binnen de begroting zijn ook begrotingskosten opgenomen voor kapitaallasten (kosten voor rente en afschrijving van reeds uitgevoerde grote investeringen), opbrengsten (bijvoorbeeld rioolheffingen en bijdragen derden), overige kosten en subsidies.

Deze kosten worden de 'Niet-uitvoeringskosten' genoemd en hebben niet direct te maken met de concrete uitvoering van beheer en onderhoud. Hiermee zijn deze kosten slechts beperkt beïnvloedbaar met betrekking tot de keuzes die worden gemaakt in het IKP OR. Verder staan er ook begrotingsposten die geen link hebben met het beheer en onderhoud van de openbare ruimte. Deze worden in de tabel 2 aangeduid als 'Overige domeinen'.

Uitvoeringskosten

De kwadrantenanalyse verdeelt de begroting naar enerzijds het 'domein openbare ruimte' en anderzijds 'beïnvloedbare uitvoeringskosten'. Dit laat zien dat er per saldo € 5,65 miljoen beschikbaar voor de uitvoering van onderhoud in de openbare ruimte. Deze € 5,65 miljoen is direct beïnvloedbaar en wordt uitgegeven aan eigen uren, materialen en aan goederen diensten derden.

Eenmalige bijdragen

In de € 5,65 miljoen zijn echter ook nog eenmalige budgetten opgenomen voor het bestrijden van invasieve exoten (€ 140.000), een proef met knuffelbijen (€ 20.000) en een bijdrage aan speeltuinen en speelweiden (€ 57.000). Deze incidentele bedragen zitten niet in de berekeningen en worden daarom niet meegenomen in de vergelijking. Deze eenmalige budgetten lopen de komende jaren af volgens tabel 3.

Een aantal van deze eenmalige bijdragen zijn echter structurele kosten. Het bestrijden van invasieve exoten is bijvoorbeeld een structurele activiteit die nu wordt gefinancierd via eenmalige bijdragen, maar het is noodzakelijk hier structureel geld voor te rekenen. De eenmalige bijdragen voor speeltuinen en speelweiden zijn daarentegen kosten die vooral in het participatieproces

worden gemaakt en zouden niet als eenmalige bijdragen moeten worden meegenomen, maar worden aangemerkt als VAT-kosten. Exclusief deze eenmalige bijdragen blijft er een budget over van € 5,44 miljoen.

Uitvoeringskosten	
Eenmalige bijdragen 2020 (excl. VAT)	€ 217.500
Eenmalige bijdragen 2021 (excl. VAT)	€ 105.000
Eenmalige bijdragen 2022 (excl. VAT)	€ 75.000
Eenmalige bijdragen 2023 (excl. VAT)	€ 15.000

Tabel 3: Eenmalige bijdrage in begroting 2020 t/m 2023

VAT-kosten

In de begroting zit een bedrag van € 1,07 miljoen VAT-kosten. Dit zijn kosten waarmee sturing op de uitvoering van beheer en onderhoud mogelijk wordt gemaakt. Het gaat bijvoorbeeld om voorbereiding, zoals het maken van plannen en bestekken, afsluiten van contracten, communicatie en het toezicht houden op de uitvoering van de werken, coördinatie en aansturing van de afhandeling van meldingen. Verder zijn ook de inspecties, onderzoek, metingen, databeheer en bestuurlijke voorstellen onderdeel van de VAT-kosten.

De VAT-kosten bedragen voor de openbare ruimte in de gemeente Overbetuwe 16% van de totale begroting. Dit komt overeen met gemeenten van vergelijkbare omvang waar de bandbreedte vaak ligt tussen de 15-20%. Wanneer het werk dat wordt uitgevoerd toeneemt, stijgen de VAT-kosten over het algemeen procentueel mee. Het bestede bedrag aan VAT zal toenemen naarmate er een onderhoudsscenario wordt gekozen met hoge onderhoudskwaliteit. Ook wanneer we meer projecten gaan doen met participatie met inwoners, zullen de VAT-kosten stijgen. Het advies is om de VAT-kosten, ongeacht het gekozen scenario, vast te zetten op minimaal 16%.

6.5. Verschil benodigd budget en beschikbaar budget

In tabel 4 is op basis van normatieve kostenkengetallen berekend wat de kosten zijn van het Overbetuwse areaal als deze op basis van de huidige kwaliteitsambities wordt onderhouden. De kostenkengetallen voor de normatieve berekeningen zijn gebaseerd op landelijke ervaringen en afgestemd op de lokale omstandigheden van de gemeente Overbetuwe (zoals onder meer de grondsoort en grootte van de gemeente).

Indexatie en areaaluitbreiding

Uit deze normatieve berekening blijkt dat de structurele beheerkosten om de 'huidige kwaliteit' te realiseren ruim € 5,68 miljoen bedragen. Het verschil van € 245.000 is grotendeels terug te leiden op het uitblijven van de jaarlijkse indexatie en het niet ramen van de structurele onderhoudskosten voor areaaluitbreiding. In de Kaderbrief 2021 (20uit10202) is een bedrag tussen € 200.000 en € 450.000 genoemd om dit tekort op te lossen.

Areaaluitbreiding 2020

Het areaal openbare ruimte blijft ook de komende jaren toenemen. Zo wordt er ook in 2020 nieuw areaal in beheer genomen. Er wordt 68.961 vierkante meter verharding en 22.546 vierkante meter groen in beheer genomen. Dit zijn bijvoorbeeld gebieden als de Hoge Wei, Westeraam, Vosbergen, Spoortunnel Rijksweg-Noord en de inrichting rondom de uitbreiding van het gemeentehuis. Dit zorgt in 2020 voor een extra benodigd onderhoudsbudget van ruim € 72.000. Dit zorgt voor een verschil van ongeveer € 318.000.

Tekort op wegen

Het tekort op de begroting wordt vooral veroorzaakt door wegen (zie tabel 4). Voor het onderhoud van de wegen is meer geld nodig om dit goed uit te voeren. Gemiddeld is er voor het onderhoud van de wegen € 0,61 per m2 nodig. Hierbij is uitgegaan van de kostenkengetallen van vergelijkbare gemeenten op kleigrond. Er is dus meer onderhoudsgeld nodig om het onderhoud van de wegen op een goede manier te blijven uitvoeren.

	Benodigde onderhoudskosten	Beschikbare middelen (excl. VAT)	Verschil	%
Groen (incl. groenmeubilair)	€ 2.081.659	€ 2.080.735	€ - 942	0%
Spelen	€ 138.352	€ 154.033	€ 15.681	10%
Verkeersmeubilair en VRI	€ 98.581	€ 98.530	€ -51	0%
Wegen	€ 2.240.385	€ 1.956.026	€ - 284.359	-15%
Openbare verlichting	€ 317.000	€ 310.191	€ - 6.809	-2%
Straatreiniging	€ 621.285	€ 647.763	€ 26.478	4%
Water	€ 183.691	€ 188.363	€ 4.572	2%
Eindtotaal (excl. areaaluitbreiding 2020)	€ 5.680.952	€ 5.435.541	€ -245.411	-5%
Areaaluitbreiding 2020	€ 72.628	€ -	€ - 72.628	-
Eindtotaal (incl. areaaluitbreiding 2020)*	€ 5.753.580	€ 5.435.541	€ - 318.039	-6%

Tabel 4: Vergelijking benodigd en beschikbaar budget huidige kwaliteitsambities 2021

* In bijlage 8.8 is een specificatie van de kosten per functiegebied en per scenario opgenomen

BELANGRIJKSTE CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN MET BETREKKING TOT BUDGET

In het kort de belangrijkste conclusies voor de keuze met betrekking tot het benodigde budget:

- De keuze voor het onderhoudsscenario (zie 6.6.1) bepaalt de kwaliteit in de openbare ruimte en welke kosten ermee zijn gemoeid.
- Wanneer wordt gekozen voor een hogere onderhoudsambitie stijgen ook de gemaakte VAT-kosten mee conform het huidige percentage.
- Er staan incidentele bedragen in de begroting zoals het bestrijden van invasieve exoten die eigenlijk structureel zouden moeten zijn, advies is om deze bedragen structureel op te nemen in de begroting.
- Er is op dit moment structureel te weinig geld beschikbaar voor het onderhoud van wegen door het uitblijven van indexaties en meenemen van areaaluitbreidingen.

6.6. Thema's kwaliteit openbare ruimte

Voor de verschillende thema's zijn scenario's uitgewerkt op het gebied van onderhoud, vervanging en ambities. Deze leest u hieronder.

6.6.1. Keuze 1 onderhoudskwaliteit

Op welk niveau willen we de openbare ruimte onderhouden? Op basis van kengetallen (gemiddelde onderhoudskosten gekoppeld aan gemiddelde resultaten uit andere gemeenten) en arealen in beheer van de gemeente zijn er uitspraken te doen over het benodigde budget voor het onderhoud en vervanging van de openbare ruimte. Hiervoor zijn alle beheertypen en arealen gekoppeld aan kostenkengetallen. De onderhoudskwaliteit is in het IKP OR vertaald naar vier scenario's:

- **Huidige kwaliteit BOR 2010:** Omvat het onderhoudsniveau zoals beschreven in het Kwaliteitsplan openbare ruimte 2010. Daarbij is per functiegebied verder gedetailleerd naar onderdelen, zie bijlage 8.5. De onderhoudskwaliteit is hoofdzakelijk niveau B en voor fietspaden, hondenpoep en graffiti niveau A.

Daarnaast is voor zwerfvuil en onkruid bij de functiegebieden dorpscentra en woonwijken het kwaliteitsniveau A. Voor bomen is de kwaliteit verhoogd bij dorpscentra, hoofdstructuur en groot groengebieden naar niveau A.

- **Basis op orde:** Dit is een optimalisatie om de huidige onderhoudskwaliteit te verbeteren. Dit scenario sluit aan bij de uitwerking van de functiegebieden uit hoofdstuk 5. Basis voor de onderhoudskwaliteit is de voorkeur vanuit het participatietraject. Deze onderhoudskwaliteit sluit het best aan bij het gebruik en de inrichting van de functiegebieden. Dorpscentra en OV-knooppunten krijgen een kwaliteitsimpuls. De kwaliteit binnen een functiegebied is zoveel mogelijk uniform waardoor het kwaliteitsbeeld verhoogt en biodiversiteit krijgt een stevige impuls.
- **Sober onderhoud:** Dit is een versobering van de huidige onderhoudskwaliteit zonder dat er sprake is van versnelde afschrijving of kapitaalvernietiging. Het onderhoud gaat naar het niveau B en bij groot groengebieden en buitengebied waar mogelijk (zonder kapitaalvernietiging) naar niveau C. Dit heeft een negatieve invloed op de gebruikskwaliteit en beleving. Dit scenario sluit niet aan bij de wensen van bewoners en ondernemers.
- **Beter onderhoud:** In dit scenario komt er een extra kwaliteitsimpuls op basis op orde. Dorpscentra, OV-knooppunten, groot groengebieden, bedrijventerreinen krijgen een hoog onderhoudsniveau. Biodiversiteit is uitgebreid naar bedrijventerreinen.

Daarbij zijn beheermaatregelen die een bijdrage leveren aan biodiversiteit opgenomen als kwaliteit BIO+. De kwaliteitsaanduidingen A, B of C komen uit de landelijk kwaliteitscatalogus openbare ruimte van de CROW. Per scenario is berekend wat de kosten zijn voor het onderhoud door het areaal te koppelen aan bijbehorende kengetallen.

Onderhoudskwaliteit

Het verminderen van onderhoudsmaatregelen is slechts beperkt mogelijk. Het uiterste scenario is scenario sober. Een lagere kwaliteit is ongewenst vanwege versnelde afschrijving en daarmee versnelde vervanging. Landelijke experimenten hebben aangetoond dat het onverstandig is om te beheren op C-niveau of D-niveau. Veel inwoners klagen over de verslechterde uitstraling en deze lagere kwaliteit leidt tot structurele schade aan de openbare ruimte. Deze schade is dan enkel te herstellen via vervanging/rehabilitatie. In de scenario's hebben we soms gekozen voor een combinatie van C en B-niveau. Dit is alleen gedaan in de functiegebieden buitengebied en groot groengebieden, omdat een C-niveau hier aansluit bij de natuurlijkere situatie. De beheertypen, voornamelijk gras en bosplantsoen, passen op C-niveau ook nog bij het karakter van het gebied.

	Scenario “huidige kwaliteit BOR 2010	Scenario “basis op orde”	Scenario “sober onderhoud”	Scenario “beter onderhoud”
Dorpscentra en lokale voorzieningen	hoofdzakelijk B	A	B	A
Woonwijken	hoofdzakelijk B	B/BIO+	B	B/BIO+
Groot groengebieden	hoofdzakelijk B	B/BIO+	B/C	A/BIO+
Bedrijventerreinen	hoofdzakelijk B	B	B	A/BIO+
Buitengebied	hoofdzakelijk B	hoofdzakelijk B 15% van wegen en groen onderhoud C/BIO+	hoofdzakelijk B 15% van wegen en groen onderhoud C/BIO+	B /BIO+
Hoofdstructuur	hoofdzakelijk B	hoofdzakelijk B BIO+ wegen A	B	A/BIO+
OV-knooppunten	-	A	B	A
Financieel	€ 5,68 mln.	€ 5,69 mln.	€ 5,25 mln.	€ 6,04 mln.
Areaaluitbreiding 2020	€ 0,07 mln.	€ 0,07 mln.	€ 0,07 mln.	€ 0,07 mln.
Financieel (incl. areaaluitbreiding 2020) *	€ 5,75 mln	€ 5,76 mln	€ 5,32 mln	€ 6,11 mln

Tabel 5: Onderhoudskwaliteit

** Bedragen op prijspeil 2020, exclusief VAT-kosten en eenmalige bijdragen. Het huidige toegekende budget voor het jaar 2020 exclusief VAT-kosten en eenmalige bijdragen is 5,44 mln. In bijlage 8.8 is een nadere specificatie van de kosten per functiegebied en per scenario opgenomen.*

6.6.2. Keuze 2: Vervanging/rehabilitatie

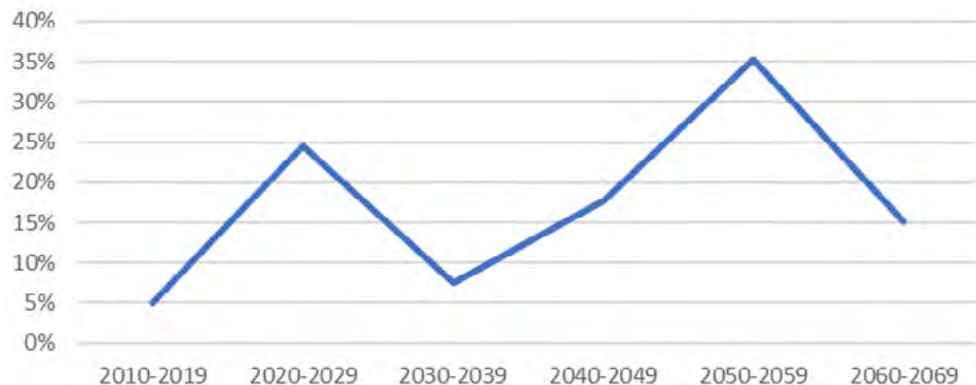
Op basis van het huidige areaal is theoretisch berekend wat er gemiddeld per jaar nodig is om de openbare ruimte te vervangen. Dit bedrag is € 4,9 miljoen. Dit bedrag is naar beneden gecorrigeerd voor meekoppelkansen en externe financieringen vanuit subsidies en fondsen. Wanneer bijvoorbeeld de riolering wordt vervangen, is het financieel aantrekkelijker om direct ook de weg te vervangen. Dit gebeurt in de praktijk ook vaak. Een deel van de kosten voor het vervangen van de weg kunnen worden gedeeld met riolering, voor het vervangen van de riolering, moet de weg immers toch al vaak worden opgebroken. Gemiddeld drukt dit de vervangingskosten met 30%. Het berekende bedrag, na meekoppelcorrectie, is € 3,4 miljoen. Dit bedrag is jaarlijks nodig om vervangingen uit te kunnen voeren en geen kapitaalvernietiging op te laten treden. Het bedrag dat de afgelopen jaren

vanuit de PNL is toegekend aan vervangingsprojecten in de openbare ruimte bedraagt € 2,1 miljoen. Dit bedrag schommelt en in 2020 werd er bijvoorbeeld zelfs € 3,8 miljoen toegekend aan vervangingsprojecten in de openbare ruimte. In bijlage 8.8 wordt dieper ingegaan op de vervangingsuitgaven in de afgelopen jaren en de vervangingsopgave.

Vervangingsgolf

Het verschil in vervangingsuitgaven de afgelopen vier jaar (€ 2,1 miljoen) en het berekende bedrag (€ 3,4 miljoen) is grotendeels te verklaren door de vervangingsgolf. Alle objecten in de openbare ruimte hebben een verwachte levensduur op het moment van aanleg. In de vervangingsopgave van de openbare ruimte zitten dan ook pieken en dalen, omdat de gemeente in bepaalde jaren/decennia harder groeide dan andere.

Figuur 9 is een voorbeeldillustratie van de pieken en dalen die optreden bij vervanging van de openbare ruimte. Door structureel geld te reserveren via een (bestemmings)reserve worden deze pieken financieel opgevangen en sparen we voor vervangingsgolven.

Figuur 9: Pieken en dalen bij vervanging openbare ruimte (voorbeeld)

Activeren

Vervangingen in de openbare ruimte moeten worden geactiveerd. Dit betekent dat vervangingen over een bepaalde periode worden afgeschreven en er per jaar een bedrag in de begroting wordt opgenomen. Een investering van € 3,4 miljoen komt dus niet direct volledig op de begroting te staan.

Vervangingsinvesteringen per scenario

Per scenario fluctueren de benodigde vervangingsinvesteringen. Wanneer er een hoger onderhoud wordt nagestreefd, dan moet de openbare ruimte sneller worden vervangen, omdat deze eerder door de vastgestelde minimale kwaliteitseis zakt. Het bedrag dat er per jaar dus wordt gerekend voor het vervangen van de openbare ruimte stijgt in ieder scenario iets. Het advies is om de VAT-kosten, ongeacht de keuze voor het scenario, ook voor vervangingsinvesteringen te behouden op 16%.

Scenario's	Benodigde vervangingsinvesteringen
Huidige situatie	€ 3,40 miljoen
Sober onderhoud	€ 3,27 miljoen
Basis op orde	€ 3,41 miljoen
Beter onderhoud	€ 3,53 miljoen

Tabel 6: Benodigde vervangingsinvesteringen per scenario

6.6.3. Keuze 3: Ambities

In de functiegebieden is de wijze van realisatie van de zes ambities voor de openbare ruimte uit de Omgevingsvisie opgenomen. De ambities zijn op meerdere manieren te realiseren. Per functiegebied is met behulp van accenten een prioriteit bepaald. Er is nog geen budget voor deze ambitieopgaven in de bestaande openbare ruimte. In het IKP OR wordt daarom ingegaan op de bekostiging van ambities die betrekking hebben op beheer en vervanging zodat hier structureel aan gewerkt kan worden.

Sommige ambities zijn (afhankelijk van de locatie) wellicht eenvoudig en goedkoop op te nemen in het programma van eisen en wensen. Andere vragen meer moeite en hogere kosten. Het is echter lastig te bepalen hoeveel extra budget nodig is voor vervanging van openbare ruimte om bijvoorbeeld de ambitie op biodiversiteit te realiseren. Deze komen vaak pas in beeld wanneer een globale raming is opgesteld voor een voorgenomen project.

De kosten voor het realiseren van de gewenste ambities zijn ruw ingeschat op 6 miljoen in minimaal tien jaar. De beschikbare financiële middelen bepalen het tempo van realisatie van deze ambities (zie tabel 7). Door via een ambitiebudget jaarlijks geld te reserveren via een (bestemmings) reserve kunnen de ambities in een gekozen tempo tot stand worden gebracht.

Opgaven	huidige situatie	tempo 1 per 30 jaar	tempo 2 per 15 jaar	tempo 3 per 10 jaar
Opgaven vanuit Omgevingsvisie (ambities)	0	€ 200.000	€ 400.000	€ 600.000

Tabel 7: Tempo realisatie ambities

6.7. Invloed op het beheerbudget

Een mogelijkheid nog invloed op het beheerbudget uit te oefenen, is het veranderen van beheertypen (bijvoorbeeld heesters omvormen naar gazon) of beheertypen saneren (bijvoorbeeld afvalbakken, verharding en speeltoestellen reduceren). Hierdoor nemen de structurele beheerkosten af. Hiervoor dient een plan te worden opgesteld van circa € 35.000 en is een omvormingsbudget van circa € 55.000 benodigd. Dit kan leiden tot een structurele kostenbesparing van € 125.000 - € 150.000. Een aandachtspunt hierbij is dat de omvormingen en sanering invloed hebben op het gebruik en de beleving. Ook zal er aandacht moeten zijn voor voldoende participatie om het benodigde draagvlak te verkrijgen voor de veranderingen.

Bij nieuwe ontwikkelingen kan bij de inrichting rekening gehouden worden met toekomstige beheerlasten door te kiezen voor beheertypen met lage onderhoudskosten. Bij riolering geldt dat er in de plantoets al wordt meegegeven wat de maximale beheerkosten mogen worden in de komende jaren. Hierdoor voorkomen we dat een nieuwe inrichting hele hoge kosten in beheer met zich meebrengt.

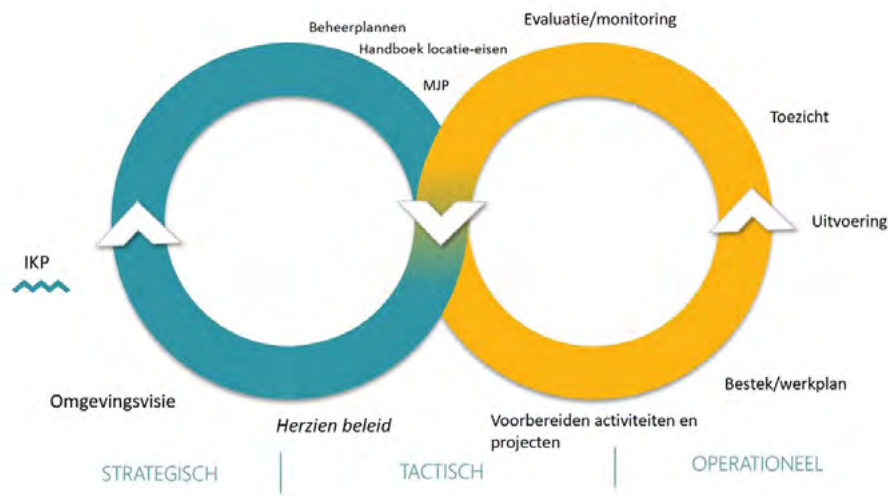

7. IMPLEMENTATIEHOOFDSTUK

Na de vaststelling van het IKP OR verbeteren we de werkwijze voor het beheer en inrichting van de openbare ruimte. Door het aanpassen van het IKP OR moet namelijk de complete beleidscyclus onder de loep worden genomen. In dit hoofdstuk gaan we daarom dieper in op de vervolgstappen die gezet worden om het IKP OR tot een succes te maken.

Figuur 10 toont de beleidscyclus van de openbare ruimte van strategisch niveau (Omgevingsvisie en IKP OR) tot aan operationeel niveau (bestekken). De keuzes in dit IKP OR werken direct door naar de beheer en uitvoering

Figuur 10: Beleidscyclus Openbare Ruimte

7.1. Beleid

In het beleid worden de kaders opgesteld voor het beheer van de openbare ruimte. Voor een succesvolle uitvoering van het IKP OR moeten de uitgangspunten worden verankerd in het beleid. Om hieraan sturing te kunnen geven zijn er een drietal voorwaarden benoemd.

Beleidschouw

Om te kunnen toetsen of de vastgestelde kwaliteit uit dit IKP OR ook buiten gerealiseerd wordt is uitvoering van een beleidsschouw noodzakelijk. Ieder jaar op een vast tijdstip vindt een onafhankelijke beleidsschouw op basis van CROW voor de gehele openbare ruimte plaats. Er dient dan geschouwd te worden op zowel de technische kwaliteit als dagelijks onderhoud. De beleidsmeting geeft een indruk van de huidige kwaliteit van de openbare ruimte ten aanzien van de verzorging (schoon en netjes) en de technische staat (heel en veilig). Daarmee wordt bewaakt of de kwaliteit uit het IKP OR gehaald wordt en of er een bijstelling moet komen in de uitvoering, de inrichting en/of het beleid.

Optimaliseren en actualiseren handboek locatie-eisen

Voor nieuwe inrichtingen en reconstructies wordt het handboek locatie-eisen gehanteerd.

Richtlijnen en locatie-eisen dragen bij aan een kwalitatieve inrichting van de openbare ruimte. Het IKP OR is daarbij een van de basisdocumenten.

Optimaliseren en actualiseren IKP OR

In 2022 zijn de beheerplannen geactualiseerd en is het meerjarenvervangingsplan opgesteld. Het IKP OR dient hierop bijgesteld te worden. Daarna is een actualisatiecyclus van vier jaar wenselijk.

7.2. Beheer

Voor een succesvolle uitvoering van het IKP OR moeten de uitgangspunten worden verankerd in het beheer.

Beheer omvat de maatregelen voor langdurige instandhouding van de beheercategorieën in de openbare ruimte. Enerzijds omvat dit verzorgende maatregelen, zodat in het dagelijks onderhoud de kwaliteit van de openbare ruimte op peil wordt gehouden, anderzijds zijn dit beheermaatregelen die betrekking hebben op de technische staat van de beheercategorieën. De technische staat heeft zowel betrekking op onderhoudsmaatregelen, als ook op de vervanging van de beheercategorieën.

Voorwaarden voor de implementatie naar beheer zijn:

Actuele arealen

Het bijhouden en muteren van arealen is noodzakelijk omdat de hoeveelheid van invloed is op de jaarlijkse beheer- en productenbegroting. Voor aansluiting op de begrotingscyclus dienen areaalmutaties jaarlijks in april aangeleverd te worden. Daarnaast dienen de ontbrekende areaalgegevens van beschoeiingen en de bermverhardingen opgenomen te worden.

Aanwezigheid eenheidsprijzen per beheertype

De normcijfers uit het IKP OR en de gemiddelde marktprijzen gebruiken en bijstellen tot eigen eenheidsprijzen is nodig om specifieke eenheidsprijzen te krijgen voor berekening van de onderhoudskosten en vervangingskosten.

Doorvoeren gegevens beheer- en productenbegroting

Jaarlijks wordt aan Financiën doorgegeven welke hoeveelheden, eenheidsprijzen en indexeringen moeten worden toegepast voor de beheer- en productenbegroting van het komende jaar.

Actualisatie van onderhoudsopdrachten

Het IKP OR legt de kwaliteit van de openbare ruimte vast per functiegebied. Voor effectuering van het IKP OR is het noodzakelijk dat lopende onderhoudsopdrachten worden gecontroleerd en bijgesteld aan de vastgestelde kwaliteit van het IKP OR. Het is van belang, als bestaande afspraken niet kunnen worden gewijzigd, de gevolgen en termijnen daarvan inzichtelijk gemaakt worden voor beleid en college.

Kwaliteitsbewaking uitvoeren

De vastgestelde onderhoudskwaliteit moet gemonitord worden op twee niveaus. Beheer bewaakt de onderhoudskwaliteit door beoogde kwaliteitsniveaus regelmatig te monitoren om inzicht krijgen en bij te sturen op de afgesproken kwaliteit. Beleid bewaakt de vastgestelde kwaliteit IKP OR met een beleidsmeting (zie paragraaf 7.1 beleidsschouw).

Actualisatie bestaande beheerplannen

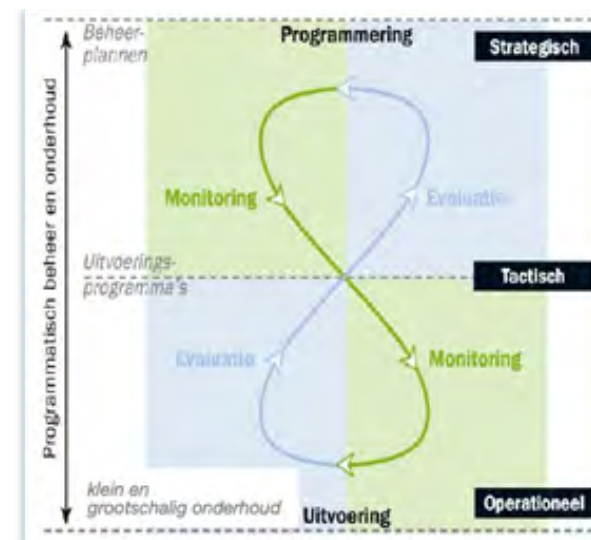
Sommige activiteiten of ambities uit het IKP OR vragen om een nadere uitwerking van het omschreven beleidskader naar randvoorwaarden, uitvoeringsmaatregelen en gedetailleerde kostenberekening. Bestaande beheerplannen dienen getoetst te worden op bijstelling op basis van dit IKP OR.

Opstellen beheerplannen

Indien er geen beheerplan aanwezig is en wel vereist dient deze op basis van activiteiten en ambities IKP OR opgesteld te worden. Beheerplannen beschrijven het areaal dat onderhouden wordt en welke onderhoudsmaatregelen waar, wanneer en tegen welke kosten uitgevoerd worden om de vastgestelde kwaliteit te behalen. Ook worden de benodigde middelen inzichtelijk gemaakt. Beheerplannen vormen de basis bij het opstellen van een meerjarenbegroting, operationele jaarplannen en renovatieplannen. Ook de participatiekansen worden in de beheerplannen verder beschreven.

Begroting en IKP OR-berekening aan laten sluiten

Er zit een verschil tussen de indeling van de begroting van de gemeente en de berekeningen die zijn gedaan voor dit rapport vanuit de openbare ruimte. Bij areaaluitbreidingen of areaalmutaties moet vanuit de begroting het juiste budget kunnen worden berekend. De begroting moet daarbij zoveel mogelijk aansluiten bij de berekeningen in dit IKP OR.

Figuur 11: Niveaus van monitoring

VAT-kosten herberekenen afhankelijk van gekozen scenario

Afhankelijk van de scenariokeuze is er meer of minder budget nodig voor de voorbereiding, administratie en toezicht. Wanneer we meer gaan doen buiten op straat, is er meer begeleiding nodig om de werkzaamheden voor te bereiden en goed uit te voeren. Advies is om deze VAT-kosten te herberekenen afhankelijk van de scenariokeuze.

Vervangingen beter in beeld brengen

Op basis van technische inspecties willen we de vervangingen in de openbare ruimte duidelijker in beeld brengen voor de korte en middellange termijn. Deze inspecties vormen ook een belangrijk onderdeel van de uitwerking van het meerjarenprogramma waarin de vervangingsprojecten een belangrijke rol hebben.

7.3. Structureel vervangingsbudget

In de huidige begrotingssystematiek worden de kosten voor vervangingen/rehabilitaties veelal via incidenteel geld (het Programma Nieuwe Lasten) verwerkt. Het ontbreekt aan structureel vervangingsbudget terwijl vervangingen theoretisch zeer goed planbaar zijn op basis van de verwachte (minimale) technische levensduur. Planbare en voorzienbare uitgaven dienen onderdeel te zijn van de exploitatiebegroting. Het niet tijdig vervangen geeft hogere kosten in klein en groot onderhoud en vergroot de kans op kapitaalvernietiging. In de begrotingssystematiek moet vervanging als structureel vervangingsbudget worden meegenomen, berekend over vier jaar met een doorkijk van twaalf jaar. Dit kan door het creëren van een bestemmingsreserve. De afdeling Financiën dient hierover advies te geven.

7.4. Meerjarenprogrammering

We willen graag keuzes maken voor de optimale samenhang in maatregelen. Dit betekent dat het opstellen van een meerjarenprogramma voor herinrichtingsprojecten prioriteit heeft. Hiermee onderbouwen we welke investeringen er nodig zijn om de openbare ruimte te verbeteren en kan een goede kosteninschatting gemaakt worden op basis van prijsinvloeden en ontwerpaanpassingen. Door vervangingen van verschillende disciplines te combineren met ambitieopgave uit dit IKP kan een integraal

meerjarenprogrammering worden opgesteld met een vertaling naar een jaarprogramma. Prioritering hierin gebeurt op basis van de technische kwaliteit en realisatie van ambitieopgave IKP OR. Om zo efficiënt en effectief mogelijk te werken naar toekomstbestendige inrichting wordt het meerjarenprogramma opgezet vanuit een straat- en buurtgerichte aanpak. Het meerjarenprogramma bevat een afgebakende omschrijving van de werkzaamheden, doelstellingen en raming van de kosten. Een integraal meerjarenprogramma met jaarlijks uitvoeringsprogramma is alleen haalbaar als dit proces wordt aangestuurd en gefaciliteerd vanuit beheer en beleid.

7.5. Programma openbare ruimte

In 2022 wordt de Omgevingswet ingevoerd. Vanaf dat moment wordt het beter mogelijk programmatisch te werken en een programma Openbare Ruimte te introduceren. In een dergelijk programma worden alle zaken die te maken hebben met de openbare ruimte geregeld om de gewenste kwaliteit en ambities te bereiken. Door het benoemen van een Programmaverantwoordelijke openbare ruimte kan hieraan sturing worden gegeven. De Programmaverantwoordelijke kan het meerjarenprogramma en jaaruitvoeringsprogramma inrichten, coördineren en effectief aansturen. Het slagen van de meerjarenprogrammering vereist interne participatie waarbij we als gemeente zoveel mogelijk zaken gezamenlijk oppakken.

Daarbij zou een Programmaverantwoordelijke ook meekoppelkansen kunnen signaleren zoals hoogspanningsleidingen, aardgasvrije wijken, nieuwe fietsstraten en dijkversterkingsopgaven. Het opstellen van een structureel vervangingsbudget waar vanuit meerdere disciplines (riolering, wegen, groen) en vanuit meerdere invalshoeken (klimaatadaptatie, biodiversiteit) meerdere onderwerpen tegelijk worden aangepakt is een belangrijke voorwaarde om met het beschikbare geld de meeste impact te realiseren. Daarnaast is goede bewaking op randvoorwaarden vereist. Beleid en beheer hebben ieder randvoorwaarden waaraan herinrichtingsplannen moeten voldoen. Dit vraagt om een goed samenspel tussen beleid en beheer.

7.6. Participatie bij planontwikkeling

Bij vervanging/rehabilitatie op buurt- of straatniveau worden belanghebbenden zoals inwoners, ondernemers en woningcorporaties altijd betrokken en halen we wensen en suggesties op.

Ook op bedrijventerreinen willen we de ondernemers meer betrekken. De participatie-aanpak zal per gebied verschillen evenals de bijdragen die we van de partners verlangen. We bepalen de aanpak aan de start van het herinrichtingsproces op basis van de Interactiewijzer. Er wordt altijd een integraal projectteam opgezet dat aan de hand van de functieprofielen bepaalt wat de opgave is en wat de randvoorwaarden zijn vanuit de gemeente. Hierbij is maatwerk het belangrijkste. Participatie bij vervanging/herinrichting kost inzet van de gemeente in capaciteit, geld en een grotere rol voor communicatie. Als gemeente moeten we het waar kunnen maken. Dit vereist kortcyclische inzet met een duidelijke einddatum om intern en extern de energie in het project te houden.

Daarnaast betrekken inwoners ook steeds vaker de gemeente bij aanleg of verbeteringswensen. Dit gebeurt bijvoorbeeld al bij speelplekken. Zij zijn daarvoor niet alleen afhankelijk van het IKP OR-budget maar werven ook zelf fondsen en sponsorgelden (ook in natura), zoals via Overbetuwe Doet (het platform voor inwonersinitiatieven in Overbetuwe). Als bewoners zelf willen werken aan het verbeteren van de openbare ruimte, ondersteunen we hen daar zo veel mogelijk in met onze kennis en soms met hand- en spandiensten om co-creatie te bevorderen.

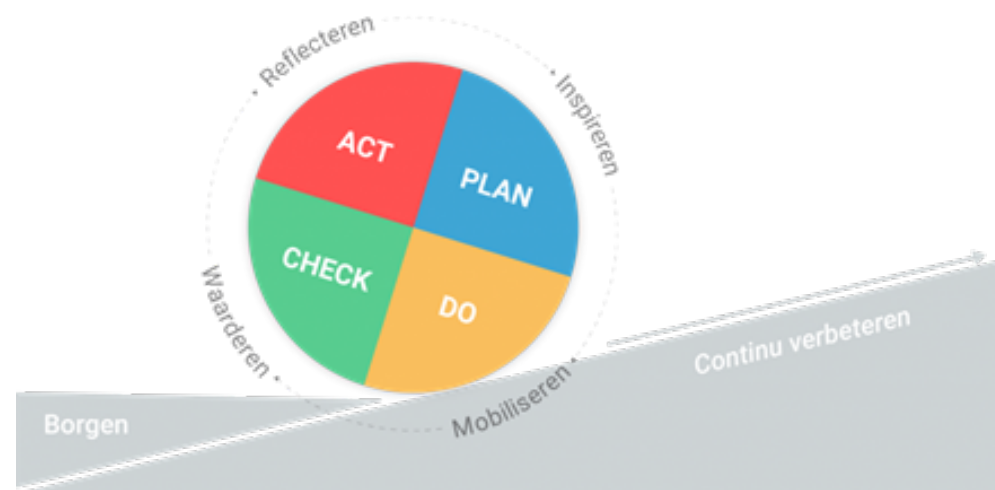
7.7. Communicatie

We willen beter communiceren met onze ondernemers en bewoners over het IKP OR en het beheer wat daarvoor noodzakelijk is. Om dat te bereiken, komt er naast dit rapport een toegankelijke publiekssamenvatting met daarin de belangrijkste elementen. Beide plaatsen we goed vindbaar op de website. Daarnaast gaan we regelmatig en actief communiceren over werkzaamheden in de openbare ruimte. Dit zal zorgen voor meer begrip, draagvlak, participatieinitiatieven en vermindering van meldingen openbare ruimte. Daarbij ligt de focus op concrete voorbeelden in de directe leef- en werkomgeving van inwoners en ondernemers.

7.8. Evaluatie en actualisatie

Het IKP OR is niet statisch tot 2029. Vanwege veranderingen in wet- en regelgeving, veranderende ambities van de gemeente en andere behoeften van inwoners en ondernemers moet het mogelijk zijn om het document tussentijds bij te stellen. Daarnaast is het integraal werken bij de gemeente nog in de opstartfase. Geleidelijk worden steeds meer disciplines en werkzaamheden integraal opgepakt. Nieuwe inzichten en conclusies uit evaluaties hiervan moeten doorgevoerd worden in het IKP OR. Het IKP OR wordt daarom bij aanvang van een nieuwe collegeperiode geëvalueerd en indien nodig geactualiseerd. We maken hiervoor gebruik van de kwaliteitscirkel van Deming: Plan, Do, Check, Act (zie figuur 12).

- **PLAN:** plannen of ontwerpen.
- **DO:** uitvoeren van activiteiten conform het IKP OR inclusief uitwerken in een projectenplanning en in gebiedsgerichte plannen.
- **CHECK:** continu monitoren van de voortgang aan de hand van de plannen. Bij het behalen of juist niet behalen wordt ook aangegeven wat de onderliggende reden is.
- **ACT:** naar aanleiding van het behalen of niet behalen van doelstellingen kan het plan (IKP OR en planning) worden bijgesteld.

Figuur 12: PDCA-cyclus

CONCLUSIE

Voor het succesvol invoeren van het IKP OR is het belangrijk dat de beheerplannen worden geactualiseerd en er een meerjarenprogrammering komt waarin aanstaande vervangingen worden geprioriteerd. Essentieel is dat er een structureel en integraal vervangingsbudget komt voor de uitvoering. Vervangingen zijn theoretisch planbaar. Bij de uitvoering van deze projecten moeten inwoners en andere belanghebbenden betrokken worden; zij kennen hun omgeving het beste. Het IKP OR is geen statisch document en de werking ervan moet daarom voor aanvang van een nieuwe collegeperiode worden geëvalueerd en indien nodig geactualiseerd. We maken hiervoor gebruik van de kwaliteitscirkel van Deming: Plan, Do, Check, Act.

8. BIJLAGEN

In dit hoofdstuk staan verschillende bijlagen die het verhaal van het IKP OR ondersteunen. Achtereenvolgens staan beschreven:

1. Lijst met leden van de kerngroep
2. Beschrijving van het participatietraject
3. De uitkomsten van het participatietraject
4. Beleid- en onderzoekanalyse
5. Kwaliteitsniveaus uit het Kwaliteitsplan beheer openbare ruimte (2010)
6. Indeling van functiegebieden per kern
7. Onderhoud wegen gemeente Overbetuwe
8. Onderbouwing kosten openbare ruimte
9. Waarde van de openbare ruimte

Bijlage 8.1: Lijst met leden van de kerngroep

- Regisseur Groen en Landschap, Bas Colen
- Regisseur Verharding, Rudi Muller
- Projectleider, Oscar Mulder
- Beleidsadviseur Duurzaamheid, Piet Jaarsma
- Beleidsmedewerker Strategie Fysiek Domein, Stefan Tempelman
- Beleidsadviseur Economie, Jan Dinnissen
- Communicatiemedewerker, Milou de Kleijn
- Financieel adviseur, Hans Welling
- Wegbeheerder, Eric Pladdet
- Groenbeheerder, Wim Roelofs

Bijlage 8.2: Beschrijving van het participatietraject

Het IKP OR is mede tot stand gekomen door een participatietraject waarbij we wensen en ideeën hebben opgehaald bij verschillende partijen: inwoners, en vertegenwoordigers van dorpsraden, bedrijventerreinen en winkelgebieden. We hebben hen gevraagd naar gewenste ambities, inrichting, en onderhoudsniveaus voor de openbare ruimte.

Waarom een participatietraject?

Het opzetten van een participatietraject was een logische stap voor dit IKP OR. Een van de speerpunten van de Omgevingswet is meer participatie om meer draagvlak te creëren voor besluiten. Daarnaast is de openbare ruimte er bovenal voor de gebruiker: de inwoners, de ondernemers, de toeristen en de bezoekers. Zij maken dagelijks op tal van manieren gebruik van straten, parken, speelplekken en natuurgebieden. De openbare ruimte wordt als prettig ervaren en draagt bij aan een goede gezondheid en welbevinden. Een aantrekkelijk winkelgebied kan een impuls geven aan de economie en de waarden van vastgoed. Door het participatietraject zijn gebruikers betrokken bij het beleid en de inrichting van de openbare ruimte. Daarbij hebben we ook de gebruikers laten zien welke rol ze zelf kunnen spelen in het verbeteren van hun eigen leefomgeving.

De vertegenwoordigers van dorpsraden

In eerste instantie was een focusgroep gepland maar vanwege COVID-19 is een andere aanpak gekozen: een digitale enquête. We hebben dorpsraden persoonlijk benaderd via de e-mail. Zij konden de enquête tussen 8 april 2020 en 8 mei 2020 via een link invullen. In totaal hebben 28 vertegenwoordigers hun reactie gegeven.

De vertegenwoordigers van bedrijventerreinen en winkelgebieden

Ook met ondernemers hadden we een groepsinterview gepland maar vanwege COVID-19 werden dit individuele telefonische interviews. Via de mail werden ondernemers benaderd en deelnemers hebben zich vrijwillig opgegeven. De focus van de interviews was: verbeteringen in de openbare ruimte, belangrijke thema's en wensen voor de openbare ruimte en participatiekansen (zaken die ondernemers zelf kunnen doen). We hebben in totaal 5 vertegenwoordigers gesproken over de gebieden: centrum Elst en Zetten en bedrijventerreinen PvMG Noord, PvMG Zuid, De Schalm, De Merm, De Aam en Andelst-Oost.

De inwoners

We hebben een digitale enquête uitgezet om belangrijke thema's (ambities), wensen over de inrichting en onderhoudsniveaus op te halen onder inwoners. Hierbij is nauw samengewerkt met de communicatieafdeling van de gemeente Overbetuwe. De enquête werd via OnsOverbetuwe en meerdere Facebookgroepen verspreid. De communicatieafdeling heeft via deze kanalen de enquête actief onder de aandacht gebracht. De enquête was tussen 8 april en 8 mei beschikbaar en leverde 565 bruikbare reacties op (respondenten die niet in gemeente Overbetuwe wonen zijn uit de dataset gehaald vanwege de betrouwbaarheid). Relevante data over de leefomgeving zijn gedeeld met kernadviseurs.

Functiegebieden

In de enquête hebben we gevraagd naar belangrijke thema's voor de toekomst, gewenste inrichting en onderhoudsniveaus. We hebben niet naar alle functiegebieden gevraagd. Om de enquête behapbaar te maken, een hoog respons en betrouwbare data op te halen was het nodig om een keuze te maken over welke functiegebieden we vragen stellen. Volgens onze eigen inschatting kunnen inwoners het beste relateren aan de centra, woongebieden, parken, bedrijventerreinen en buitengebied. De hoofdstructuur ligt in al deze gebieden wat het lastig maakt voor inwoners om als apart functiegebied te zien. Begraafplaatsen zijn specifieke plekken waar niet iedereen gebruik van maakt en waar we weinig aan willen veranderen. De OV-knooppunten werden na het sluiten van de enquête toegevoegd als apart functiegebied door de kerngroep. De ambities voor deze functiegebieden zijn gebaseerd op bestaand beleid van de gemeente Overbetuwe en inzichten van de kerngroep.

Terugkoppeling

Een belangrijk onderdeel van het participatietraject was het terugkoppelen van de uitkomsten aan de participanten. De ondernemers zijn persoonlijk gemaild met de uitkomsten van het gehele participatietraject. De dorpsraden en inwoners die hun emailadres hebben achtergelaten in de enquête hebben een nieuwsbrief ontvangen met daarin de uitkomsten van het gehele participatietraject. De uitkomsten zijn gepubliceerd op de website van de gemeente.

Figuur 13: Impressie enquête

Bijlage 8.3: De uitkomsten van het participatietraject

Inwoners, ondernemers en dorpsraden hebben meegedacht over ambities voor de openbare ruimte middels digitale enquêtes en interviews. De uitkomsten van deze onderzoeken worden hieronder beschreven.

Wat vinden inwoners belangrijk?

Het komt vaak voor dat alle thema's ongeveer even belangrijk zijn.

Voor de dorpscentra en woongebieden zijn alle thema's bijna even belangrijk. Soms springt er wel een thema uit. Dit is bijvoorbeeld het geval in het buitengebied en de parken waarbij het versterken van de biodiversiteit een overweldigende steun krijgt (92% en 84% respectievelijk). Voor bedrijventerreinen springt goed parkeren en schoon, heel en veilig eruit. De drie thema's die de meeste stemmen krijgen in de dorpscentra zijn: identiteit, schoon, heel en veilig en toegankelijkheid. Voor het woongebied wordt schoon, heel en veilig relatief wat belangrijker gevonden, maar verder is alles ongeveer even belangrijk.

De keuzes voor de inrichting van de openbare ruimte komen precies overeen met de keuzes die dorpsraden maken. Namelijk meer groen, meer kleur en fleur, wadi's, klinkers en meer ruimte voor fietser en

voetganger. Daarnaast willen inwoners meer aandacht voor mensen met een handicap in de dorpscentra, beter parkeren in het woongebied, betere verkeersveiligheid voor fietsers in het buitengebied, betere aanpak van vervuiling door honden, zonnepanelen en groene daken op bedrijventerreinen en een functionele inrichting op bedrijventerreinen.

Kenmerken van de respondenten

- Relatief veel inwoners uit Elst hebben gereageerd, namelijk 55% van de respondenten (n=565). Verder is 13% van de respondenten woonachtig in Heteren en 9% in Zetten. De rest van de respondenten woont in een kleinere dorpskern.
- De meesten respondenten zijn tussen de 30 en 60 jaar (68%). Relatief weinig jongvolwassenen hebben gereageerd: 2% is tussen de 10 en 19 jaar oud en 11% tussen de 20 en 29 jaar. 19% van de respondenten is 60 plus.
- Respondenten maken het meest regelmatig gebruik van hun 'eigen' dorpscentrum en het buitengebied en in wat mindere mate de parken. Bedrijventerreinen, begraafplaatsen en dorpscentra van andere dorpen worden relatief weinig gebruikt in vergelijking met de andere functiegebieden.
- De vervoersfunctie en gezondheidsfunctie van de openbare ruimte komen sterk naar voren. Respondenten gebruiken de openbare ruimte voornamelijk om te fiets of te voet van plek A naar B te komen, tot rust te komen en te bewegen. Respondenten maken minder vaak gebruik van de openbare ruimte voor: de auto van plek A naar B te komen, mensen te ontmoeten of om de hond uit te laten.

Wat vinden ondernemers belangrijk?

Als het aan de ondernemers ligt worden dorpscentra op hoog niveau onderhouden. Het groen wordt netjes onderhouden en er is weinig zwerfafval. De centra zijn de uithangborden en bezoekers moeten worden verleid om hier lang te verblijven. Een hoog onderhouds- en inrichtingsniveau is gewenst. Er ligt een grote ambitie om meer te vergroenen in het centrum door middel van meer bloembakken en groene gevels. Hiermee kan de aantrekkelijkheid sterk worden verhoogd van de dorpscentra. Ondernemers vinden ook dat het belang van de

voetganger prominenter naar voren mag komen door middel van meer oversteekplaatsen, meer bankjes en meer groen. Het is belangrijk dat er wel voldoende parkeerplekken zijn waar kort en lang kan worden geparkeerd. Er liggen kansen om de ondernemers meer te betrekken bij het onderhoud, bijvoorbeeld door het stimuleren van geveltuinen en het plaatsen en laten onderhouden van bloembakken door ondernemers. Strak uiterlijk, schoon en netjes is het belangrijkste voor de bedrijventerreinen. Geen rommelige uitstraling, wel strak gesnoeide heggen en strak gemaaid gazons. Het is belangrijk dat de bedrijventerreinen representatief zijn. Een hoog onderhoudsniveau is gewenst. Ondernemers investeren in hun pand en de openbare ruimte heeft invloed op de waarde van het pand. De inrichting is het liefst doelmatig en parkeren gebeurt zoveel mogelijk op de eigen terreinen. Het liefst wordt er gewerkt met moderne led-straatverlichting (goedkoper en duurzamer). Waar mogelijk kunnen wandelroutes worden toegevoegd voor de werknemers. Een wadi die netjes en strak onderhouden is, heeft wel kans op bedrijventerreinen, maar ecologisch beheer wordt niet aangeraden.

Wat vinden dorpsraden belangrijk?

Wat betreft ambities lijken de dorpscentra, woongebieden, buitengebied en parken sterk op elkaar. Biodiversiteit is het belangrijkste thema. De vertegenwoordigers brengen een overweldigende stem uit voor het versterken van de biodiversiteit in deze gebieden. Voor parken en buitengebieden stemt (bijna) iedereen voor biodiversiteit als belangrijkste thema. Ook belangrijk voor de openbare ruimte in de centra, woongebieden, het buitengebied en parken is dat het schoon, heel en veilig, toegankelijk en gezond is. Specifiek voor de centra is duurzaamheid en circulariteit belangrijk en specifiek voor parken klimaatadaptatie. De belangrijke thema's voor bedrijventerreinen zijn: goed parkeren, duurzaam en circulair en schoon, heel en veilig. In iets mindere mate is toegankelijkheid en klimaatadaptatie belangrijk. Dorpsraden hebben ook keuzes gemaakt voor de inrichting van de openbare ruimte. Wat betreft het groen in de openbare ruimte hebben ze voorkeuren voor: vergroenen, meer bomen en kleur en fleur waar het kan, meer diversiteit in soorten (voor biodiversiteit en aantrekkelijkheid). Daarnaast moet de inrichting beweging stimuleren en moet er meer ruimte komen voor fietsers en voetgangers. De inrichtingselementen passen bij

de omgeving, zoals houten bankjes in parken en modern straatmeubilair in het centrum. Ook willen ze meer wadi's en klinkers. Dorpsraden willen een hoog onderhoudsniveau voor de dorpscentra, woongebieden en parken en een gemiddeld onderhoudsniveau voor bedrijventerreinen en het buitengebied.

Bijlage 8.4: Beleids- en onderzoeksanalyse

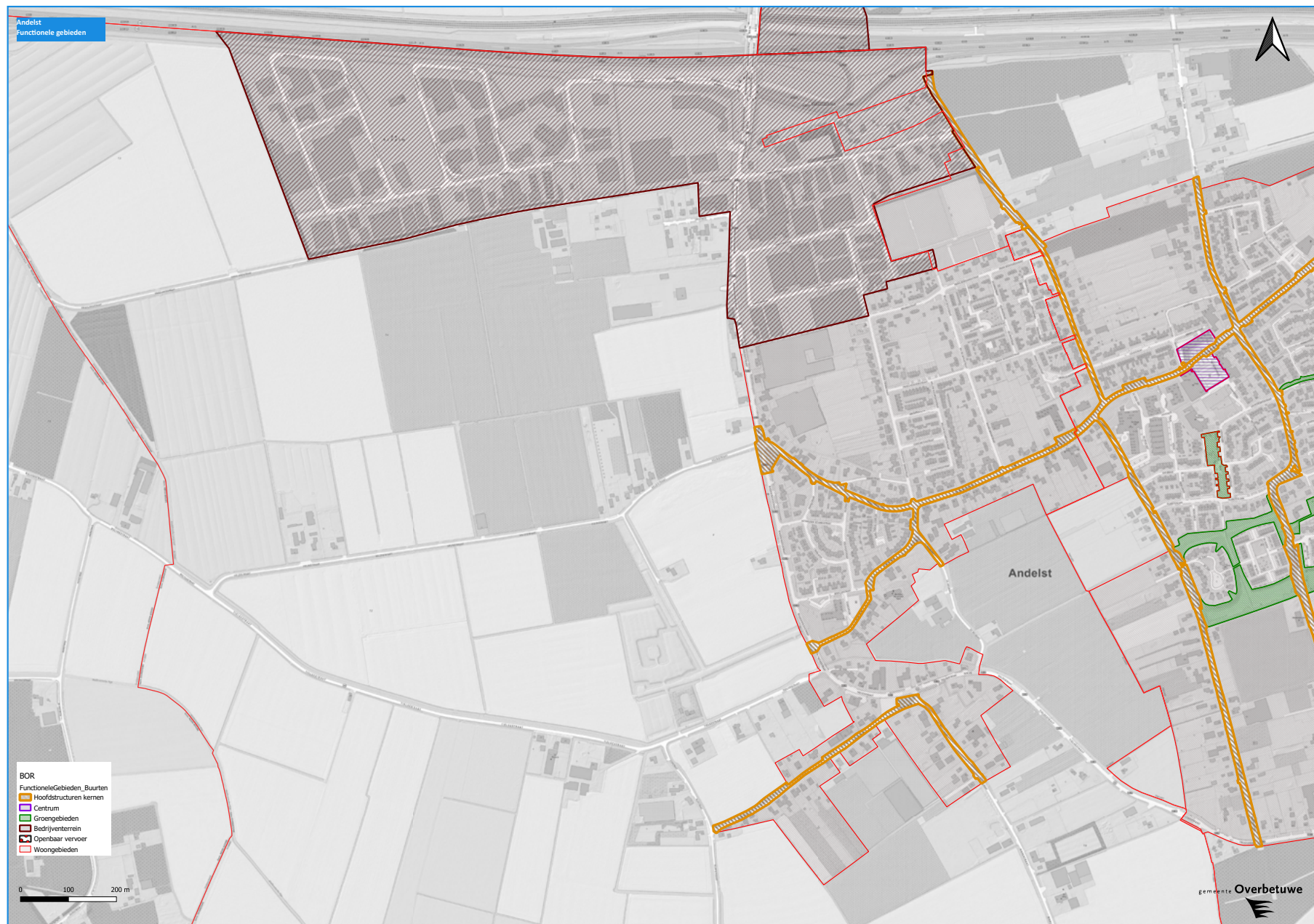
Beleidsdocumenten, notities en akkoorden	Inhoud
Omgevingsvisie Overbetuwe 2040	In de Omgevingsvisie worden tal van belangrijke uitdagingen benoemd vanuit verschillende thema's op het gebied van gezondheid, identiteit, biodiversiteit, klimaatadaptatie, participatie, bereikbaarheid, duurzaamheid en veiligheid. Zo is er de ambitie circulariteit te stimuleren, klimaatadaptatief te handelen door onder andere kwalitatief groen toe te voegen, met inrichting bij te dragen aan gezond gedrag en bij te dragen aan een betere leefkwaliteit en er is aandacht voor de impact van vergrijzing. Ook wordt in de Omgevingsvisie gepleit voor een gebiedsgerichte benadering die in dit plan ook terugkomt in het uitvoeringshoofdstuk. Ook staat er expliciet genoemd dat de Omgevingsvisie een leidraad is voor het handelen in de gemeente. De visie is daarbij niet vrijblijvend; de ambities zijn bedoeld om te realiseren.
Nota spelen	In de Nota spelen wordt onder andere ingegaan op het belang van een gezonde, schone en groene leefomgeving voor inwoners. Door een beweegvriendelijke openbare ruimte te creëren, zorgen we ervoor dat de inwoners in Overbetuwe duurzaam en gezond kunnen bewegen. Dit doen we samen met onze inwoners. Het hoofddoel van deze nota is 'een aantrekkelijke en veilige (buiten)leefomgeving die bijdraagt aan de fysieke, sociale en persoonlijke ontwikkeling van de jeugd en aan de leefbaarheid van de woonomgeving'. De subdoelen die daar uit volgen zijn: 1. voldoende veilige, aantrekkelijke en gevarieerde buitenspeelruimte en 2. stimuleren/faciliteren van de betrokkenheid van inwoners bij speelruimte.
Economisch uitvoeringsprogramma 2019-2022	In het Economisch uitvoeringsprogramma staat het speerpunt sterke, vitale, toekomstbestendige en levendige werklocaties. Deze werklocaties zijn de fysieke plekken waar de ondernemer onderneemt: de plek waar de ondernemer investeert. Hier liggen ook kansen om op werklocaties de uitstraling van (on)bebouwde ruimte optimaal te behouden. Dit kan door een goed ingerichte en onderhouden openbare ruimte, maar ook ondernemers kunnen hier met hun eigen percelen een belangrijke bijdrage aan leveren.
Landschapsontwikkelingsplan	In het Landschapsontwikkelingsplan worden doelstellingen geformuleerd voor het behouden en versterken van landschappelijke en historische structuren. Doel is het ontwikkelen van een sterke samenhangende landschappelijke structuur met een eigen Betuwse identiteit, die tegenwicht biedt aan de verstedelijking en waarbij belangrijke landschappelijke waarden duurzaam in stand worden gehouden.
Notitie fietsnetwerk Overbetuwe	Een optimaal fietsnetwerk tussen de kernen is het uitgangspunt van de Notitie fietsnetwerk Overbetuwe. Er worden specifieke locaties benoemd waar het fietsnetwerk uitgebreid kan worden of verbeterd. Bewegwijzering en fietsknooppuntensysteem blijven goed onderhouden.

Beleidsdocumenten, notities en akkoorden	Inhoud
Onderzoek toekomstbestendige bedrijventerreinen	Een van de aanbevelingen in het rapport luidt: Primair zijn de ondernemers verantwoordelijk voor investeringen op het bedrijventerrein. Indien ondernemers niet investeren in eigen panden en kavels adviseert Stec Groep zeer terughoudend te zijn met plannen voor herstructurering vanuit de overheid. Kijkend naar de huidige kwaliteit van de bedrijventerreinen geldt voor de meeste bedrijventerreinen dat ondernemers hebben geïnvesteerd in hun pand en kavel. De gemeente heeft voor de openbare ruimte wel een verantwoordelijkheid (voor Park15 gelden andere beheerafspraken over de openbare ruimte). In de Omgevingsvisie 2040 is benoemd dat de kwaliteit op orde moet zijn. Op dit moment is er geen budget voor herinrichting/herstructurering van bedrijventerreinen. Dit betekent dat er geen middelen zijn om te zorgen dat de kwaliteit van de openbare ruimte van de bedrijventerreinen hoog blijft. De Stec Groep adviseert om hier jaarlijks budget voor te reserveren.
Nota recreatie en toerisme	In de Nota recreatie en toerisme worden plannen beschreven om recreatieve en toeristisch mogelijkheden te versterken. Onder andere door: gevarieerde routenetwerken te realiseren met TOP's, wandelommetjes voor inwoners te creëren, fietsveiligheid te verbeteren op een aantal lokale wegen, het versterken van landschapsbeleving, recreatiegebieden onderscheidend te maken en evenementen te ontwikkelen die aansluiten bij het Betuwse profiel. Verder wordt ingezet op vernieuwing, samenwerking en marketing.
Ruimte voor de 12+ jeugd	In de visie Ruimte voor de jeugd wordt gepleit voor voldoende fysieke ruimte voor ontmoeten en voorzieningen voor jongeren van 12 t/m 18 jaar. Ook ontmoetingen tussen jongeren en volwassenen worden gestimuleerd voor meer begrip voor elkaar. De kernen waar de behoefte aan jongerenontmoetingsplekken het grootst is, krijgen voorrang.
Overbetuwse sportakkoord	Het Overbetuwse sportakkoord onderstreept het belang van een gezonde, schone en groene leefomgeving en een beweegvriendelijke openbare ruimte. Ook hier moeten de voorzieningen om te sporten en bewegen op orde zijn. De fysieke omgeving willen we zodanig inrichten dat het bewegen en spelen stimuleert en creativiteit prikkelt. Verder willen we het gebruik van bestaande beweegroutes stimuleren.
Nota uitgangspunten sportbeleid	In de Nota uitgangspunten sportbeleid worden de ambities van het Overbetuwse sportakkoord vertaald naar beleid. De uitgangspunten zijn: (1) iedereen doet mee; (2) sportieve en gezonde jeugd; (3) vitale en sterke sport-en beweegaanbieders en (4) duurzame sportinfrastructuur. Het beleid onderstreept dat de openbare ruimte de belangrijkste sport-en beweeg faciliteit is: "Door een beweegvriendelijke openbare ruimte te creëren, zorgen we ervoor dat de inwoners in Overbetuwe duurzaam en gezond kunnen bewegen. Een beweegvriendelijke ruimte begint met een sociaal- en verkeersveilige omgeving."
Routekaart duurzaam Overbetuwe	In de Routekaart duurzaam Overbetuwe wordt aangegeven dat we intensiever gaan samenwerken met inwoners, organisaties en bedrijven om in 2050 een energieneutrale gemeente te zijn. Daarnaast hebben we als gemeente een voorbeeldfunctie. Het realiseren van windturbine- parken, zonnevelden, panelen op daken en energielandschappen behoort ook tot de routekaart. De routekaart biedt ook inspiratie voor een duurzame buitenruimte: duurzaam groenbeheer, natuurbeheer, waterberging, natuurbeleving, en biodiversiteit en verduurzamen van vervoer door meer gebruik van de fiets.

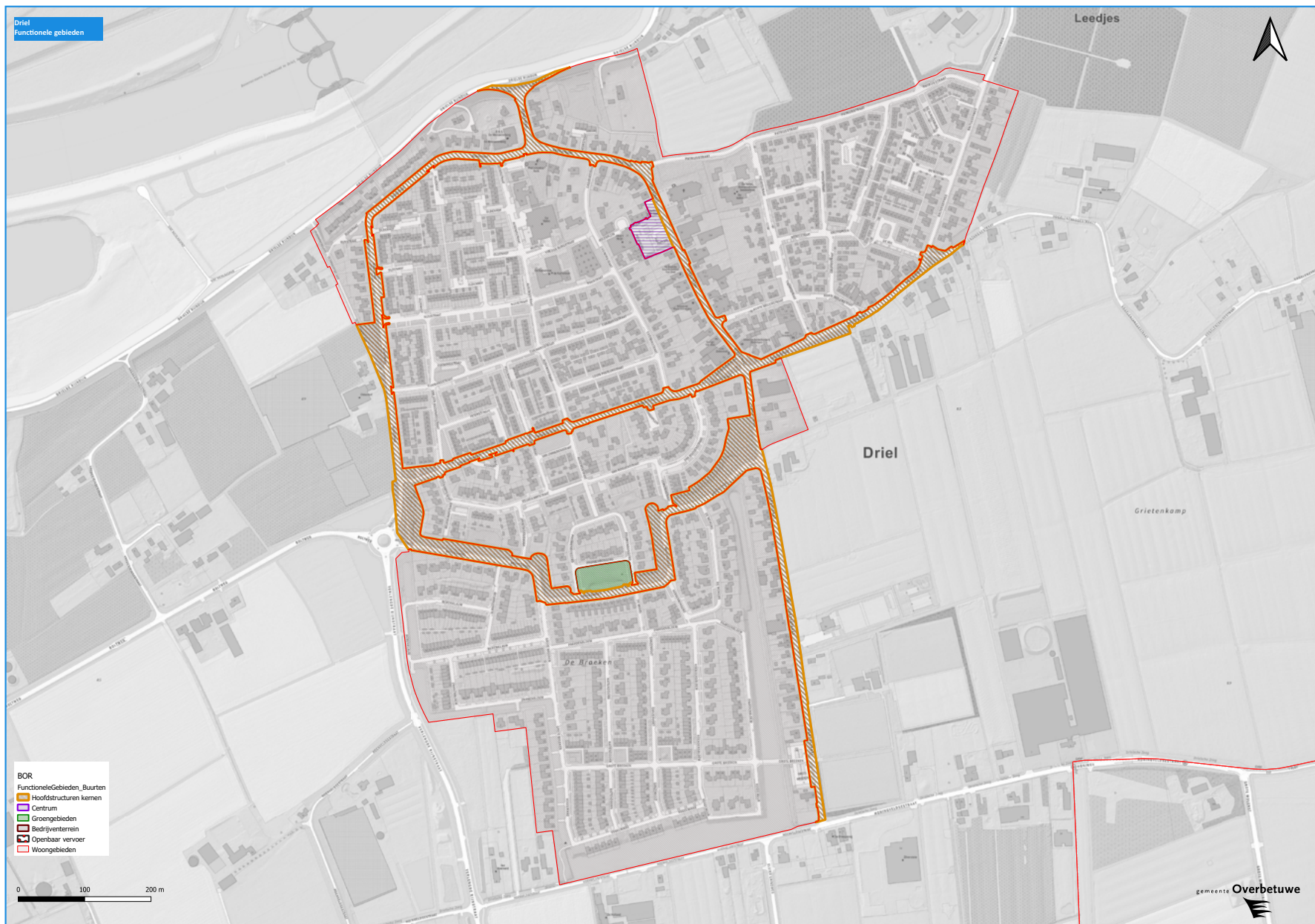
Bijlage 8.5. Kwaliteitsniveaus uit het Kwaliteitsplan beheer openbare ruimte (2010)

		Centra	Hoofd-structuur	Woon-gebieden	Bedrijven-terreinen	Buiten-gebied	Parken en begraafplaatsen
Heel							
<i>Verhardingen</i>							
Gesloten verharding	Rijbanen	B	B	B	B	B	B
	Fietspaden	A	A	A	A	A	A
Elementen-verharding	Rijbanen	B	B	B	B	B	B
	Fietspaden	A	A	A	B	-	B
	Voetpaden	B	B	B	B	B	B
Ongebonden verharding		-	-	-	-	-	B
<i>Groenvoorzieningen</i>							
Bomen		A	A	B	B	B	A
Beplanting en heesters		B	B	B	B	B	B
Gras		B	B	B	B	B	B
<i>Meubilair c.a.</i>							
Bakken, banken en tafels		B	B	B	B	B	B
Verkeerszaken		B	B	B	B	B	B
Speelvoorzieningen		B	B	B	B	B	B
Openbare verlichting		B	B	B	B	B	B
Overige objecten		B	B	B	B	B	B
<i>Riolering</i>							
Zichtbare delen		B	B	B	B	B	B
<i>Kunstwerken</i>							
Technische staat		B	B	B	B	B	B
<i>Water</i>							
Oevers/oeverbescherming		B	B	B	B	B	B
Schoon							
Zwerfvuil	Verharding	A	A	A	B	B	A
	Groen	A	A	A	B	B	A
Natuurlijk vuil	Verharding	A	B	A	B	B	B
	Groen	A	B	A	B	B	B
Uitwerpselen		A	A	A	A	A	A
Beplakking, besmeuring en graffiti		A	A	A	A	A	A
Natuurlijke aanslag objecten		B	B	B	B	B	B
Afvalbakken		B	B	B	B	B	B
Veegbaar vuil		B	B	B	B	B	B

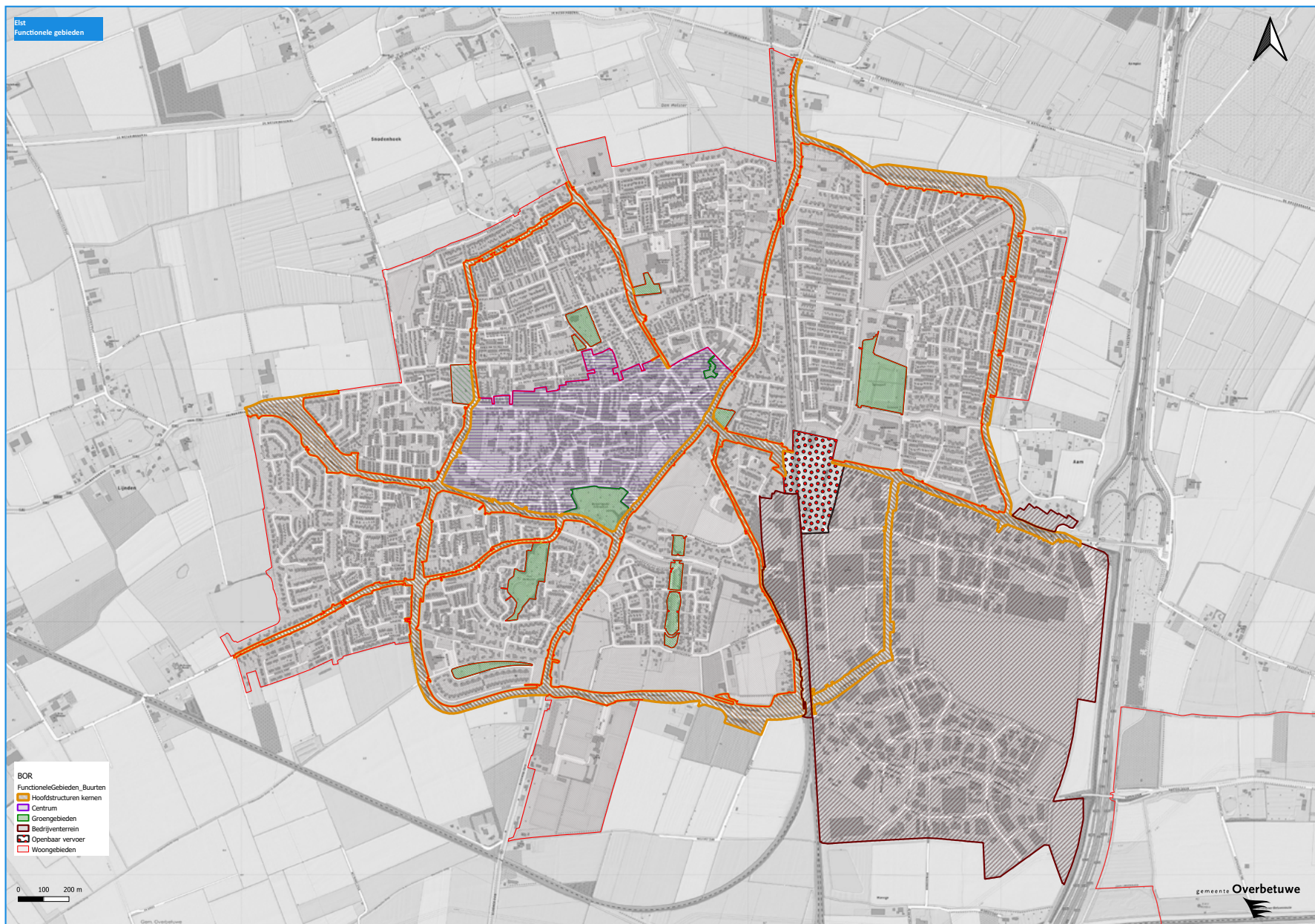
Bijlage 8.6: Indeling van functiegebieden per kern

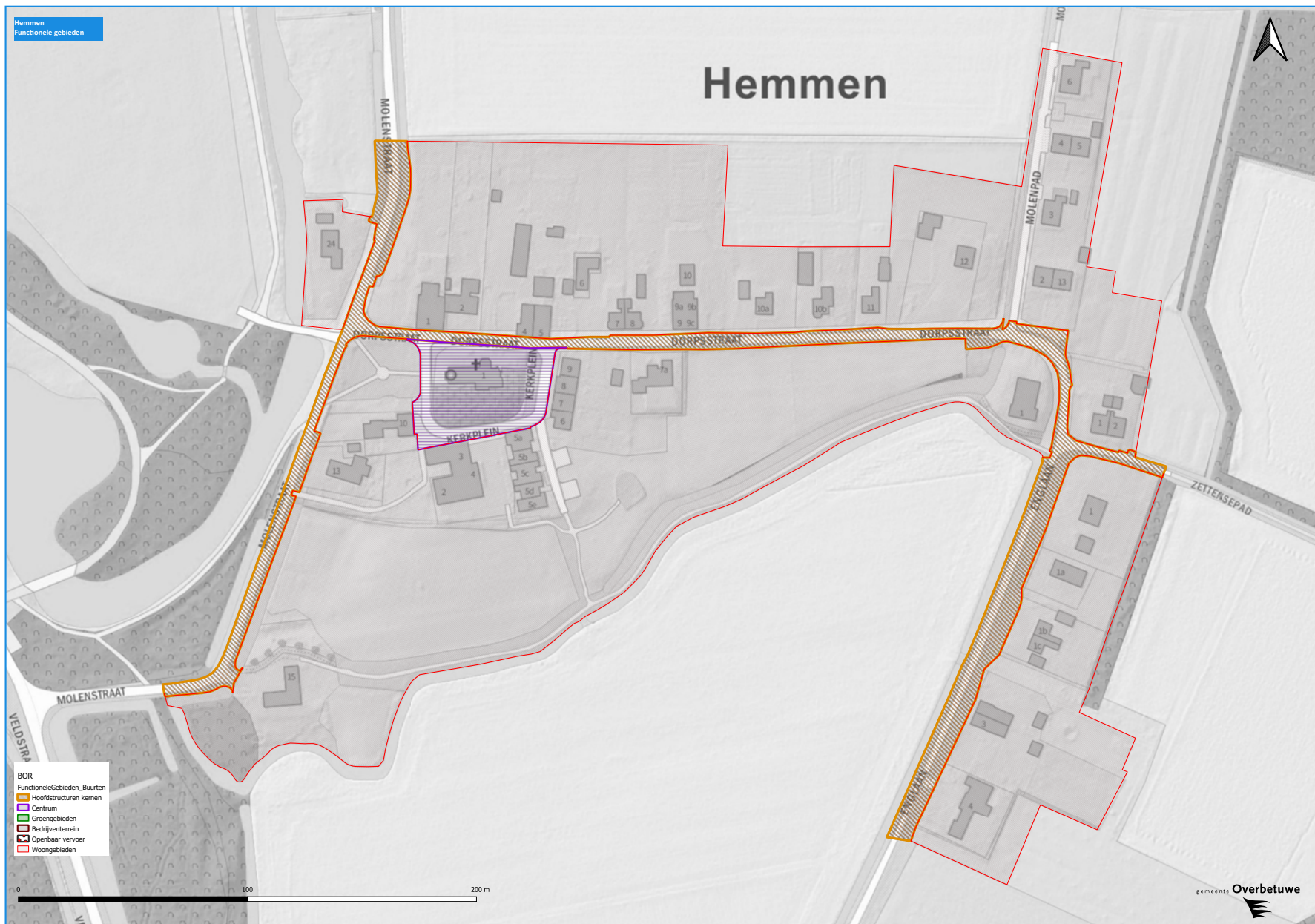
ANDELST

DRIEL

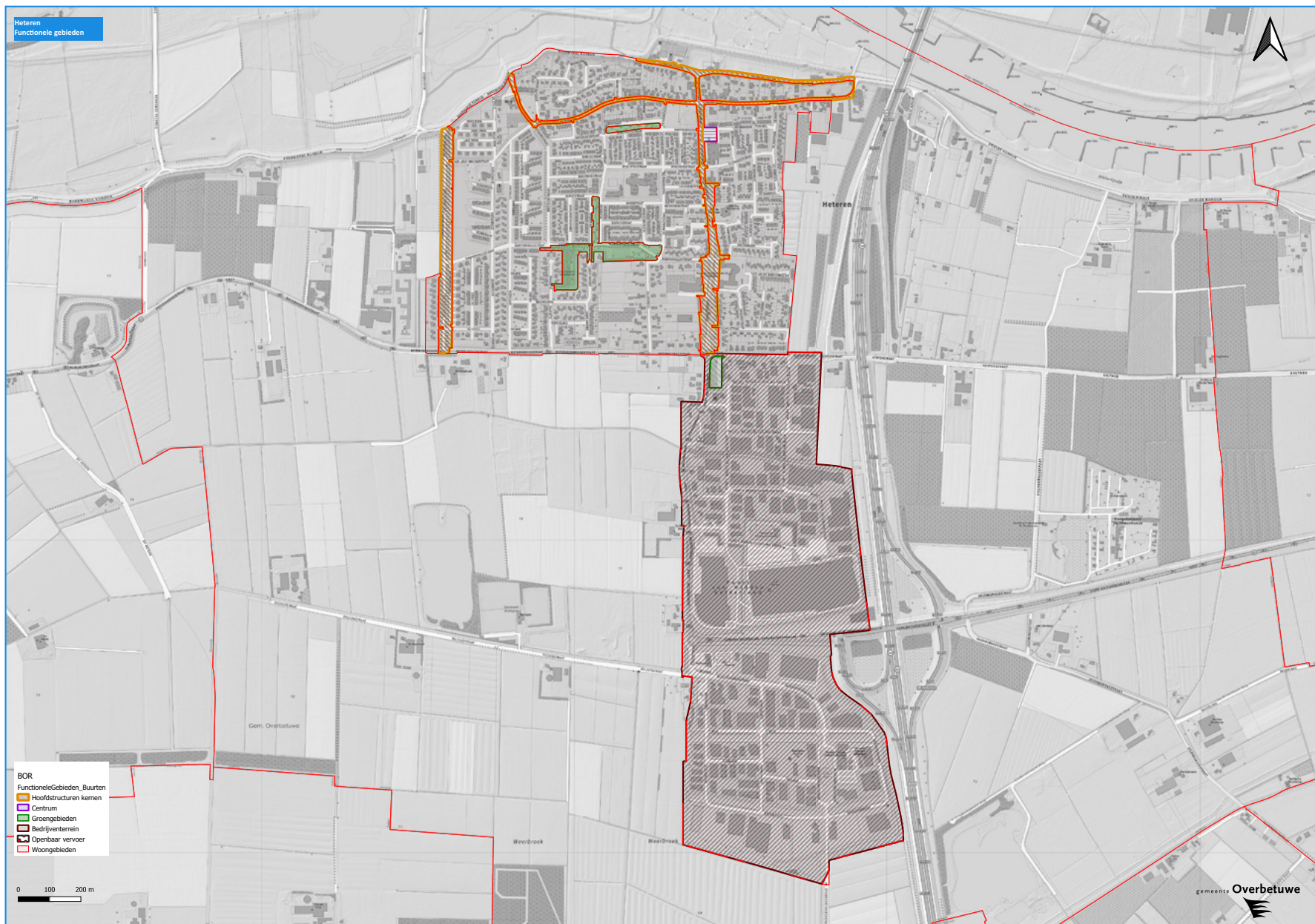
ELST

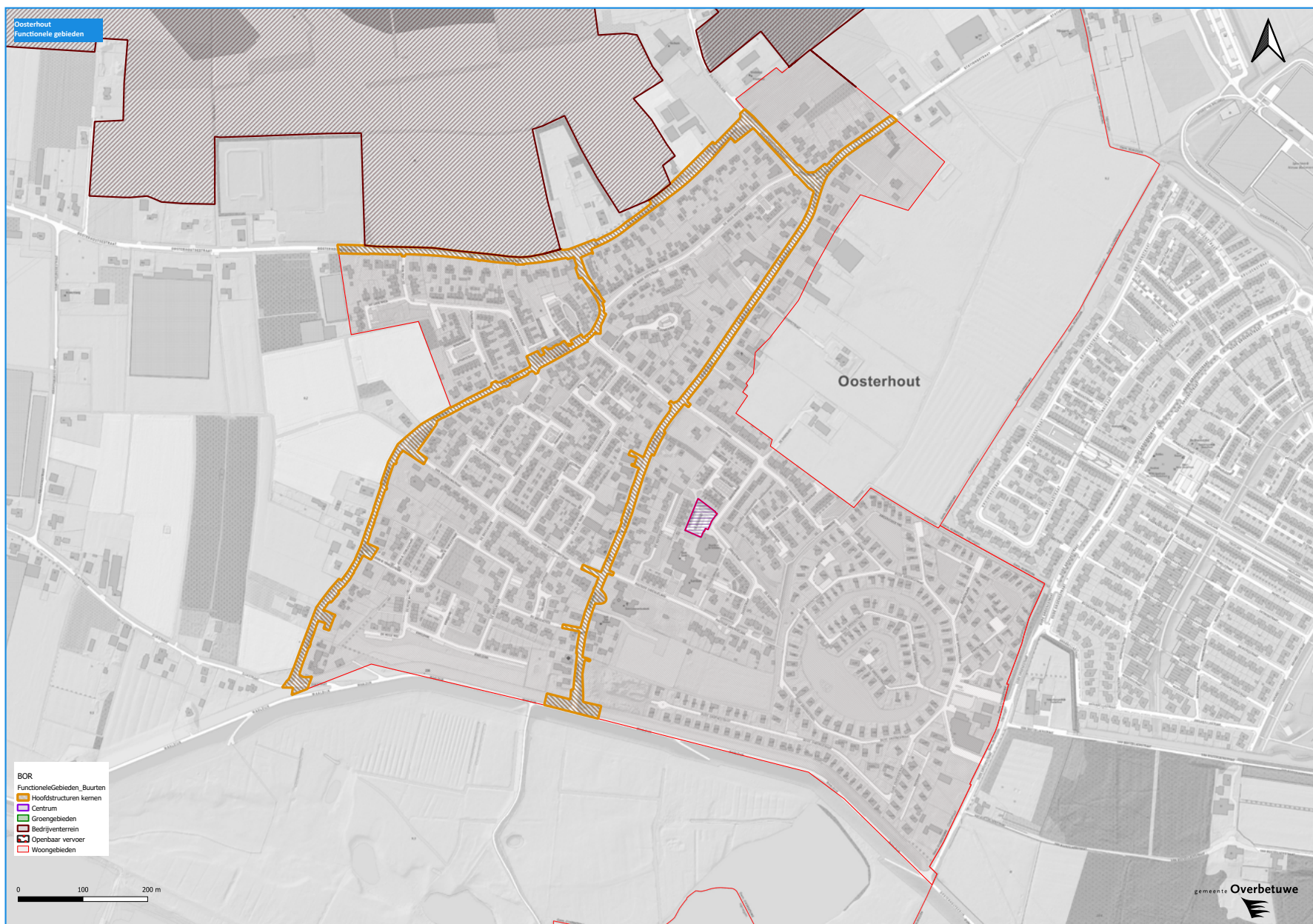
HEMMEN

HERVELD

HETEREN

OOSTERHOUT

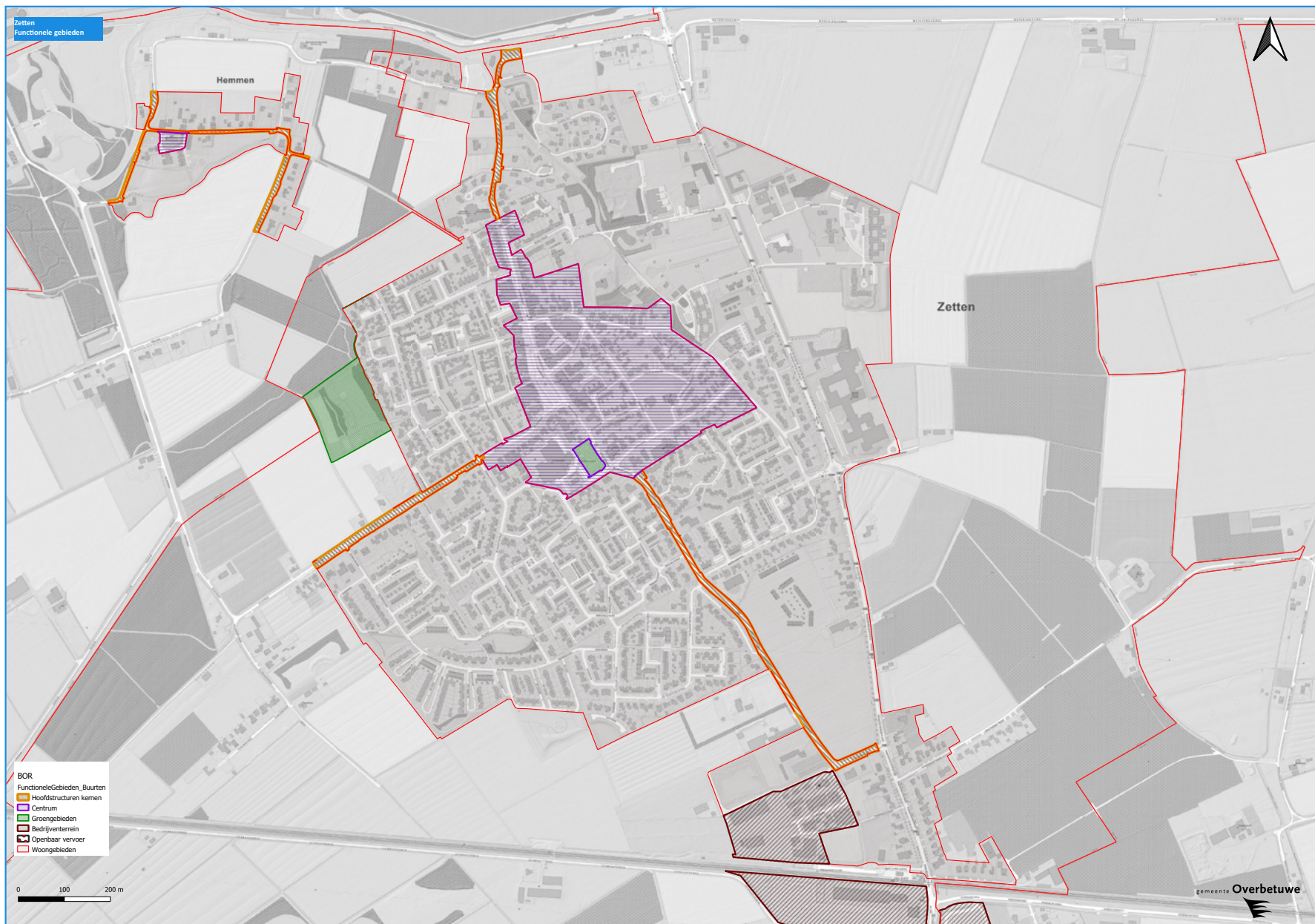
RANDWIJK

SLIJK-EWIJK

VALBURG

ZETTEN

Bijlage 8.7: Onderhoud wegen gemeente Overbetuwe

Hoe wordt het onderhoud van de wegen in de gemeente Overbetuwe vormgegeven? Het beheer van het wegenareaal in de gemeente is opgebouwd uit de volgende hoofdonderdelen:

1. Asphalt-, beton-, en elementenverhardingen
2. Markeringen
3. Civiele kunstwerken
4. Bermverhardingen
5. Halfverhardingen

Asfalt-, beton-, en elementenverhardingen

Eén keer in de twee jaar vindt een weginspectie plaats. Deze inspectie wordt visueel uitgevoerd. Een gediplomeerde weginspecteur van een extern bureau voert deze inspectie uit conform de CROW-richtlijnen. Bij deze weginspectie worden de asfalt-, beton-, en elementenverhardingen geïnspecteerd. Uit de resultaten van de weginspectie wordt de volgende informatie verkregen:

- Welke wegen zijn aan vervanging toe?
- Waar dient groot onderhoud gepleegd te worden?
- Waar is klein onderhoud nodig?

Een visuele weginspectie wordt rijdend vanuit de auto uitgevoerd, waarbij elke straat en verharding in de gemeente wordt meegenomen. Met deze rijdende inspectie wordt veel gezien, maar kan ook niet alles gezien en opgenomen worden. Om een volledig beeld te krijgen zou je een visuele inspectie lopend of met de fiets uit moeten voeren maar dat wordt erg kostbaar. Vandaar dat we één keer per twee jaar een inspectie uitvoeren en daarnaast rijden onze civiele toezichthouders ook dagelijks door de gemeente en constateren ook onvolkomenheden aan de verhardingen.

Vervangen van wegen

Voor de wegen die aan vervanging toe zijn wordt integraal afgestemd of er meer nodig is dan alleen vervanging van de rijbaan, trottoir, e.d. Dus er wordt ook gekeken naar eventuele vervanging van groen, bomen (of extra aanplant van bomen in kader van hittestress), vervanging riolering, eventuele mogelijkheden voor aanleg HWA inclusief afkoppelen kolken,

profielaanpassing rijbaan i.v.m. verkeersveiligheid (of van 50km terug naar 30km), etc. Voor deze projecten wordt momenteel een PNL aangevraagd.

Groot onderhoud

Bij groot onderhoud moet gedacht worden aan het vervangen van deklagen van asfalt, volledig herstraten van rijbanen, aanbrengen slijtlagen. De wegen waar deze werkzaamheden uitgevoerd moeten worden, worden deels uit de weginspectie gehaald en daarnaast ook door onze civiele toezichthouders die dagelijks in de gemeente actief zijn met toezichtwerkzaamheden en daardoor veel wegen en verhardingen te zien krijgen.

Klein onderhoud

Bij klein onderhoud moet gedacht worden aan een voetpad wat verzakt is, losliggende tegels en andere verhardingen, herstel van verhardingen bij wortelopdruk van bomen, reparaties van scheuren in asfalt, etc. Deze werkzaamheden worden verzameld vanuit de weginspectie, servicemeldingen van burgers en ook hier door signaleren van onze civiele toezichthouders. Groot en klein onderhoud van wegen kost op jaarbasis ca. € 1,3 miljoen. Afgelopen jaar is aan asfaltonderhoud € 950.000 uitgegeven.

Droogteschade wegen

In 2019 en ook in 2020 zijn we geconfronteerd met droogteschades aan de wegen in de gemeente (m.n. in het buitengebied). We verwachten dat dit de komende jaren vaker zal gebeuren aangezien we voor het derde jaar op rij met extreme droogte te maken hebben gehad.

- In 2019 is ca. € 200.000 uitgegeven aan herstel van droogteschade.
- In 2020 is ca. € 100.000 uitgegeven aan herstel van droogteschade.

We verwachten voor de komende jaren gemiddeld € 150.000 uit het onderhoudsbudget voor wegen te moeten besteden aan herstel van droogteschade aan wegen.

Markeringen

Jaarlijks wordt ook onderhoud gepleegd aan markeringen. Voor deze werkzaamheden wordt ook een inspectie uitgevoerd en op basis hiervan worden de onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd, waarbij jaarlijks alleen de 'ergste' categorieën worden aangepakt (dat zijn de locaties die het nummer 4 of 5 hebben gekregen, op een reeks van 1 (goed) tot en met 5 (slecht).

Gemiddeld wordt per jaar ca. € 55.000 uitgegeven aan onderhoud van de markeringen.

Civiele kunstwerken

Voor de civiele kunstwerken is in 2017 een veiligheidsinspectie uitgevoerd. Op basis van deze inspectie worden jaarlijks de benodigde onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd. Eind 2020 begin 2021 wordt een nieuwe inspectieronde uitgevoerd. Gemiddeld kost het onderhoud aan de civiele kunstwerken ca. € 15.000 per jaar.

Bermverhardingen

Langs de meeste wegen in het buitengebied ligt aan weerszijden van de weg een bermverharding van Grauwacke. Jaarlijks worden deze bermverhardingen aangevuld omdat er veelvuldig gaten in worden gereden. Wat we m.n. vorig jaar hebben gezien is dat verschillende wegen in het buitengebied als sluiproute worden gebruikt om files op de A50 te omzeilen. De verkeerintensiteit is op deze wegen toegenomen waardoor ook de bermverhardingen intensiever gebruikt worden. In 2019 en het eerste half jaar van 2020 zijn deze bermverhardingen met regelmaat aangevuld. Dit blijkt echter niet afdoende te zijn. We zien daarnaast ook dat de gemeente vaker aansprakelijk wordt gesteld voor schade aan auto's, veroorzaakt door opspattende stenen vanuit de bermen.

Sinds juli 2020 werken we met een nieuw onderhoudsbestek voor de bermverhardingen. Eerder was er geen bestek en werden de werkzaamheden op uurbasis uitgevoerd door plaatselijke loonwerkbedrijven. Het resultaat voldeed echter steeds minder aan de verwachtingen. We zijn daarom naar een andere werkwijze overgestapt, die in het nieuwe bestek is opgenomen en waardoor de kwaliteit van de

bermverhardingen aanzienlijk verbetert. De consequentie is wel dat we de komende jaren op de bermverhardingen meer kosten gaan maken, maar dat op termijn minder onderhoud nodig zal zijn.

Met ingang van 2020 gaan we tussen de € 100.000 en € 150.000 per jaar uitgeven aan het verbeteren/onderhoud van de bermverhardingen.

Halfverhardingen

In het buitengebied maar ook in parken in de gemeente Overbetuwe liggen halfverhardingspaden. Uit het beheersysteem is niet te herleiden wat het areaal is van deze verhardingen. Bij onderhoud van de halfverhardingen moet gedacht worden aan het uitvullen van de paden (m.n. waar gaten in de verhardingen zitten) en waar nodig vervangen en/of opnieuw aanbrengen van toplagen. Gemiddeld wordt per jaar ca. € 10.000,00 uitgegeven aan het beheer van de halfverhardingen.

Achterstanden in onderhoud wegen

In het beheerplan wegen 2014-2018 is geconstateerd dat op verschillende wegen achterstand is in het onderhoud. In het beheerplan is gesteld dat de achterstand in de looptijd van het beheerplan opgelost zou worden. Dit is echter niet gelukt. De achterstand in onderhoud is alleen maar meer geworden ondanks de grote onderhoudsslag die we in 2019 hebben gemaakt. De achterstand in het onderhoud bijdraagt nu ruim € 3 miljoen volgens de inspectie die 2e helft 2019 is uitgevoerd. Een deel van de achterstand betreft wegen en straten die geheel vervangen worden in de komende jaren en waar PNL's voor zijn toegekend c.q. aangevraagd. Dit betreft onder andere de Bloemenbuurt en Poort van Midden Gelderland Noord in Heteren, Nuystaat in Driel, Mozartstraat, Radecekerstraat, Vriesenenk en Huyenkamp in Elst, Peperstraat in Oosterhout en de Paulstraat in Slijk-Ewijk. Omdat we met deze straten in de komende jaren aan de slag gaan wordt alleen het hoognodige onderhoud uitgevoerd om de veiligheid te borgen.

Ook in 2020 maken we een grote onderhoudsslag op de wegen daarbij wordt om schade aan bermen en wegkanten te voorkomen ook bermverhardingen aangebracht, wat extra kosten met zich meebrengt. Kortom we verwachten dat we op de langere termijn de achterstand gaan inlopen, maar we kunnen nu niet aangegeven hoe lang deze termijn zal duren. Ons voorstel is om met de volgende wegininspectie in 2021 te kijken waar we dan staan met het wegonderhoud. Is op dat moment zichtbaar dat de achterstanden afnemen, kan er wellicht een voorzichtige doorkijk gegeven worden naar de jaren daarna. We stellen voor om dan elke keer de tweejaarlijkse wegininspectie als uitgangspunt te nemen.

Bijlage 8.8: Onderbouwing kosten openbare ruimte

Voor een goede onderbouwing van de kosten van de openbare ruimte is het van belang inzichtelijk te hebben hoeveel areaal te beheren is, welk budget beschikbaar is en welke kosten aan het beheer verbonden zijn. In onderstaande paragrafen worden de belangrijkste stappen samengevat uit dit proces in onderstaande volgorde.

- Huidige situatie
- Huidig areaal
- Huidig onderhoudsbudget
- Vergelijking beschikbare en berekende kosten
- Onderhoudsscenario's
- Sober onderhoud
- Basis op orde
- Beter onderhoud
- Vervangingsscenario's

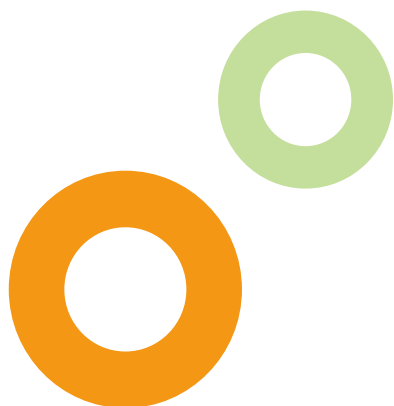
Huidige situatie

Huidig te beheren areaal

In totaal beheert de gemeente Overbetuwe 681 hectare (6.810.309 m²) openbare ruimte. Ongeveer 55% bestaat uit verharding, het andere deel is openbaar groen. Ook staat er in de openbare ruimte een groot aantal objecten zoals bomen, borden, lichtmasten en speelobjecten (zie figuur 14). Deze areaalcijfers zijn gebruikt voor de berekeningen.

 GROEN	 VERHARDING	 SPEELOBJECTEN	 BEBORDING
3.091.095 m ²	3.719.214 m ²	829 st	10.375 st
 BOMEN	 OPENBARE VERLICHTING	 VRI	
23.385 st	9.109 st	8 st	

Figuur 14: Areaal openbare ruimte in beheer van de gemeente Overbetuwe

	Benodigde onderhouds kosten	Beschikbare middelen (excl. VAT)	Verschil	%
Groen en bomen	€ 2.081.659	€ 2.080.735	€ -924	0%
Spelen	€ 138.352	€ 154.033	€ 15.681	10%
Straatmeubilair	€ 98.581	€ 98.530	€ -51	0%
Wegen	€ 2.240.385	€ 1.956.026	€ -284.359	-15%
Openbare verlichting	€ 317.000	€ 310.191	€ -6.809	-2%
Straatreiniging	€ 621.285	€ 647.763	€ 26.478	4%
Water	€ 183.691	€ 188.263	€ 4.572	2%
Eindtotaal	€ 5.680.952	€ 5.435.541	€ -245.411	-5%
Areaaluitbreiding 2020	€ 72.628	€ -	€ -72.628	-
Eindtotaal (incl. areaaluitbreiding 2020)	€ 5.753.580	€ 5.435.541	€ -318.039	-6%

Tabel 8: Huidige situatie

Sober onderhoud

Uit de normatieve berekening blijkt dat de structurele beheerkosten om het scenario Sober onderhoud te realiseren € 5,25 miljoen bedragen. Dit is ongeveer € 183.000 minder dan er nu beschikbaar is. Inclusief de areaaluitbreiding voor 2020 komt dit verschil op ongeveer € 110.000. In dit scenario wordt er onder andere bespaard op de straatreiniging door bepaalde gebieden op C-niveau te onderhouden (zie tabel 9).

	Benodigde onderhouds kosten	Beschikbare middelen (excl. VAT)	Verschil	%
Groen en bomen	€ 1.958.390	€ 2.080.735	€ 122.345	6%
Spelen	€ 133.284	€ 154.033	€ 20.749	13%
Straatmeubilair	€ 98.581	€ 98.530	€ -51	0%
Wegen	€ 2.182.807	€ 1.956.026	€ -226.781	-12%
Openbare verlichting	€ 317.000	€ 310.191	€ -6.809	-2%
Straatreiniging	€ 408.631	€ 647.763	€ 239.132	37%
Water	€ 138.908	€ 188.263	€ 49.355	26%
Eindtotaal	€ 5.252.600	€ 5.435.541	€ 182.941	3%
Areaaluitbreiding 2020	€ 72.628	€ -	€ 72.628	
Eindtotaal (incl. areaaluitbreiding 2020)	€ 5.325.228	€ 5.435.541	€ 110.313	2%

Tabel 9: Sober onderhoud

Basis op orde

In het scenario basis op orde worden de centrumgebieden en de gebieden rondom de OV-knooppunten op A-niveau onderhouden. Daarnaast worden er ecologische maatregelen getroffen om de biodiversiteit te stimuleren. In het buitengebied wordt bewust gekozen om een deel van het areaal op C-niveau te onderhouden. In dit scenario is er gemiddeld 5,69 miljoen per jaar nodig voor het onderhoud van de openbare ruimte. Dit is ongeveer € 254.000 minder dan er nu beschikbaar is. Inclusief areaaluitbreiding voor 2020 komt dit verschil op ongeveer 326.000 (zie tabel 10).

	Benodigde onderhouds- kosten	Beschikbare middelen (excl. VAT)	Vershil	%
Groen en bomen	€ 2.203.902	€ 2.080.735	€ -123.167	-6%
Spelen	€ 135.776	€ 154.033	€ 18.257	12%
Straatmeubilair	€ 99.559	€ 98.530	€ -1.029	-1%
Wegen	€ 2.204.207	€ 1.956.026	€ -248.181	-13%
Openbare verlichting	€ 321.000	€ 310.191	€ -10.809	-3%
Straatreiniging	€ 523.627	€ 647.763	€ 124.136	19%
Water	€ 201.327	€ 188.263	€ -13.064	-7%
Eindtotaal	€ 5.689.398	€ 5.435.541	€ -253.857	-5%
Areaaluitbreiding 2020	€ 72.628	€ -	€ 72.628	
Eindtotaal (incl. areaaluitbreiding 2020)	€ 5.762.027	€ 5.435.541	€ -326.486	-6%

Tabel 10: Basis op orde

Beter onderhoud

In het scenario Beter onderhoud wordt veel van het areaal op A-niveau onderhouden. Daarnaast worden in veel gebieden maatregelen genomen om via het onderhoud de biodiversiteit te stimuleren. Dit zorgt ervoor dat de kosten voor het groenonderhoud stijgen. In het scenario Beter onderhoud is er gemiddeld € 6,04 miljoen per jaar nodig voor het onderhoud van de openbare ruimte. Dit is € 600.000 minder dan er nu beschikbaar is. Inclusief de areaaluitbreidingen in 2020 komt dit verschil op ongeveer € 672.000 (zie tabel 11).

	Benodigde onderhouds- kosten	Beschikbare middelen (excl. VAT)	Vershil	%
Groen en bomen	€ 2.292.189	€ 2.080.735	€ -211.454	-10%
Spelen	€ 139.514	€ 154.033	€ 14.519	9%
Straatmeubilair	€ 104.671	€ 98.530	€ -6.141	-6%
Wegen	€ 2.325.236	€ 1.956.026	€ -369.210	-19%
Openbare verlichting	€ 337.000	€ 310.191	€ -26.809	-9%
Straatreiniging	€ 635.311	€ 647.763	€ 12.452	2%
Water	€ 201.598	€ 188.263	€ -13.335	-7%
Eindtotaal	€ 6.035.518	€ 5.435.541	€ -599.977	-11%
Areaaluitbreiding 2020	€ 72.628	€ -	€ 72.628	
Eindtotaal (incl. areaaluitbreiding 2020)	€ 6.108.146	€ 5.435.541	€ -672.605	-12%

Tabel 11: Beter onderhoud

Onderhoudskwaliteit en berekende onderhoudskosten per functiegebied

	Scenario "huidige kwaliteit BOR 2010"	Scenario "basis op orde"	Scenario "sober onderhoud"	Scenario "beter onderhoud"
Dorpscentra en lokale voorzieningen	hoofdzakelijk B € 283.883	A € 308.084	B € 226.916	A € 308.084
Woonwijken	hoofdzakelijk B € 2.515.940	B/BIO+ € 2.467.964	B € 2.374.220	B/BIO+ € 2.524.197
Groot groengebieden	hoofdzakelijk B € 186.924	B/BIO+ € 192.912	B/C € 179.717	A/BIO+ € 217.428
Bedrijventerreinen	hoofdzakelijk B € 353.422	B € 351.337	B € 351.337	A/BIO+ € 421.061
Buitengebied	hoofdzakelijk B € 1.689.466	hoofdzakelijk B 15% wegen C en groen onderhoud C/ BIO+ € 1.711.192	hoofdzakelijk B 15% wegen C en groen onderhoud C/ BIO+ € 1.523.108	B /BIO+ € 1.811.142
Hoofdstructuur	hoofdzakelijk B € 648.003	hoofdzakelijk B BIO+ wegen A € 625.322	B € 592.862	A/BIO+ € 723.675
OV-knooppunten	hoofdzakelijk B € 24.658	A € 33.206	B € 24.646	A € 33.206
Financieel	€ 5,68 mln.	€ 5,69 mln.	€ 5,25 mln.	€ 6,04 mln.
Areaaluitbreiding 2020	€ 0,07 mln.	€ 0,07 mln.	€ 0,07 mln..	€ 0,07 mln.
Financieel *	€ 5,75 mln	€ 5,76 mln	€ 5,32 mln	€ 6,11 mln

Tabel 12: Onderhoudskwaliteit en berekende onderhoudskosten per functiegebied

* Huidige budget exclusief VAT-kosten en eenmalige bijdragen is 5,44 mln.

** Benodigde bedragen exclusief VAT-kosten en eenmalige bijdragen.

*** Bedragen op basis van prijspeil 2020

Omvormingspotentieel

Een mogelijkheid om nog invloed op het beheerbudget uit te oefenen, is het veranderen van beheertypen (bijvoorbeeld heesters omvormen naar gazon) of beheertypen saneren (bijvoorbeeld afvalbakken, verharding en speeltoestellen reduceren). Hieronder staat een aantal opties:

Soorten	Besparing per jaar	Acties
Fonteinen weghalen	€ 15.000	Alle fonteinen weg
Heesters naar gras	€ 60.625	15% heesters omvormen naar gras
Afvalbakken verwijderen	€ 9.457	Alle afvalbakken weg behalve in het centrum
Hagen naar gras	€ 12.600	Industrieterrein en buitengebied hagen weg en 10% van hagen in woongebieden weg
Totaal	€ 97.683	

Vervangingsbudget

Op dit moment is er geen structureel vervangingsbudget. Dit wordt aangevraagd via het IKP OR. Het bedrag dat de afgelopen jaren vanuit de PNL is toegekend aan vervangingsprojecten in de openbare ruimte bedraagt € 2,1 miljoen. Dit bedrag schommelt en in 2020 werd er bijvoorbeeld zelfs € 3,8 miljoen toegekend aan vervangingsprojecten in de openbare ruimte. In tabel 13 is dit overzicht te zien.

Jaartal	Vervangingsuitgaven via PNL
2016	€ 1.017.021
2017	€ 928.000
2018	€ 1.075.000
2019	€ 2.581.500
2020	€ 3.833.744

Tabel 13: Vervangingsuitgaven PNL afgelopen vijf jaar

Vervangingsopgave en meekoppelcorrectie

Op basis van het huidige areaal is berekend wat er per jaar nodig is om de openbare ruimte te vervangen. Dit bedrag is gecorrigeerd voor het werk met werk maken. Wanneer bijvoorbeeld riolering wordt vervangen, is het financieel aantrekkelijker om direct ook de weg te vervangen. Een deel van de kosten voor het vervangen van de weg kunnen worden gedeeld met riolering, de weg moet immers toch al opengebroken worden. Daarnaast worden er regelmatig vervangingsprojecten uitgevoerd met financiering vanuit fondsen en subsidies vanuit provincie, waterschap en het Rijk. Ervaring leert dat ongeveer 30% van deze benodigde vervangingsinvesteringen kunnen worden gedekt via deze constructies. Dit leidt tot onderstaande vervangingskosten in de huidige situatie.

Vervangingsinvesteringen per scenario

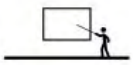
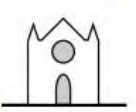
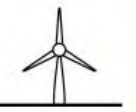
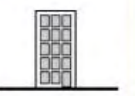
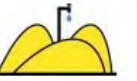
Per scenario fluctueren de benodigde vervangingsinvesteringen. Wanneer er een hoger onderhoud wordt nagestreefd, dan moet de openbare ruimte sneller worden vervangen, omdat deze eerder door de vastgestelde minimale kwaliteitseis zakt. Het bedrag dat er per jaar dus wordt gerekend voor het vervangen van de openbare ruimte stijgt in ieder scenario iets. Het advies is om de VAT-kosten, ongeacht de keuze voor het scenario, te behouden op 16% (zie tabel 14).

Scenario's	Benodigde vervangingsinvesteringen
Huidige situatie	€ 3,40 miljoen
Sober onderhoud	€ 3,27 miljoen
Basis op orde	€ 3,41 miljoen
Beter onderhoud	€ 3,53 miljoen

Tabel 14: Benodigde vervangingsinvesteringen per scenario

Bijlage 8.9: Waarde van openbare ruimte

	maatschappelijke waarde				economische waarde				stelsel- waarde	
thema	 Gezondheid	 Sociale cohesie	 Educatieve waarde	 Cultuur- historie	 Water- huishouding	 Energie	 Recreatie & vrije tijd	 Vestigings- klimaat	 Productie- waarde	 Ecosysteem
impact	> luchtkwaliteit > gemoedstoestand > verkoeling > bewegen	> interactie > participatie	> leren over natuur > leren van natuur	> eigen identiteit > bijdrage aan cultuurlandschappen	> vasthouden > bergen > filteren	> beschutting > verkoeling/isolatie > biomassa	> recreatie-areaal > verblijfskwaliteit	> woon- en leefklimaat > imago van de stad	> beschikbaarheid van grondstoffen > bestuiving > bodem- vruchtbaarheid > plaagonderdrukking	> levert condities voor mate van biodiversiteit > koolstofvastlegging uit de atmosfeer
effect	> minder patiënten > minder zorgkosten > minder arbeidsverlies	> meer betrokkenheid > meer veiligheid > minder verloedering > minder vereenzaming > hogere belevingswaarde	> toename inzicht en kennis	> instandhouding / verervingswaarde (archeologische waarde) > verhoogde belevingswaarde (monumentale waarde)	> meer water- bergingscapaciteit > minder wateroverlast > hogere waterkwaliteit	> besparing energiekosten > duurzamer energiegebruik	> toename recreatiecapaciteit > extra exploitatie- mogelijkheden > hogere betalingsbereidheid	aantrekken (en behouden) van: > inwoners & (kennis) werkers > bedrijvigheid > toerisme	> voedselproductie > (drink-) waterwinning > biomassa voor energie	> uitwisseling van genen en soorten (kwaliteit) > reinigen van lucht, bodem en water (kwaliteit) > voorkomen van uitsterven (verervingswaarde)
baathouder	> bewoners > bedrijven > zorginstellingen > verzekerings- maatschappijen > gemeenten	> bewoners > woningbouw- corporaties > gemeenten > politie & justitie > zorginstellingen	> bewoners > scholen > kennisinstellingen	> bewoners > recreanten	> bewoners > bedrijven > gemeenten > waterschap > verzekerings- maatschappijen	> bewoners > bedrijven > gemeenten	> bewoners > bedrijven > recreanten	> bewoners > bedrijven > bezoekers > gemeenten	> bedrijven > gemeenten > producenten	> het ecosysteem als geheel

Grotere leesversie figuur 1

[Terug](#)

